

HABSBURG OTTÓ ALAPÍTVÁNY

ÉVES BESZÁMOLÓ

2021

A Habsburg Ottó Alapítvány kiadványai 4.

Szerkesztő: Vasbányai Ferenc
Képszerkesztő, kiadványtervező: Dékány Szilveszter
Angol fordítás: Erdélyi Zsófia
Felelős kiadó: Pröhle Gergely

Archív fotók:
Habsburg Ottó Alapítvány, Habsburg Ottó Gyűjtemény,
Fotó- és audiovizuális gyűjtemény, HOAL I-5

További fotók: Szabó Zoltán, Totisz Tamás, Magyar Márton

ISSN 2732-3366

ISSN 2939-5453

Nyomtatás és kötészet: Pauker Nyomdaipari Kft.

Felelős vezető: Vértes Gábor

Minden jog fenntartva.

Habsburg Ottó Alapítvány
Cím: 1088 Budapest, Szentkirályi u. 51.
Web: www.hoal.hu
E-mail: info@habsburgottoalapitvany.hu
Telefon: +36 1 522 2050

Támogatóink:

HABSBURG OTTÓ ALAPÍTVÁNY

ÉVES BESZÁMOLÓ
2021

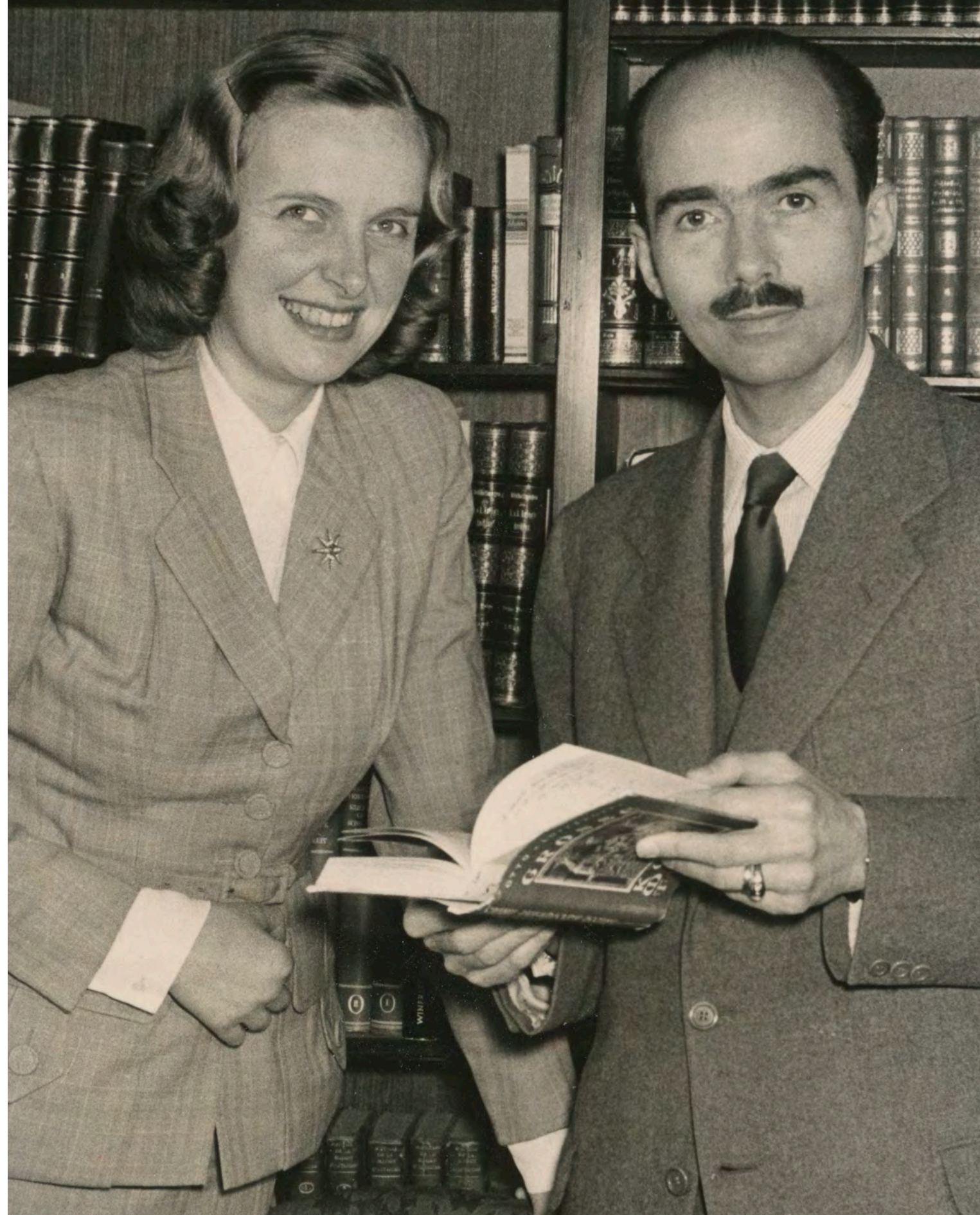

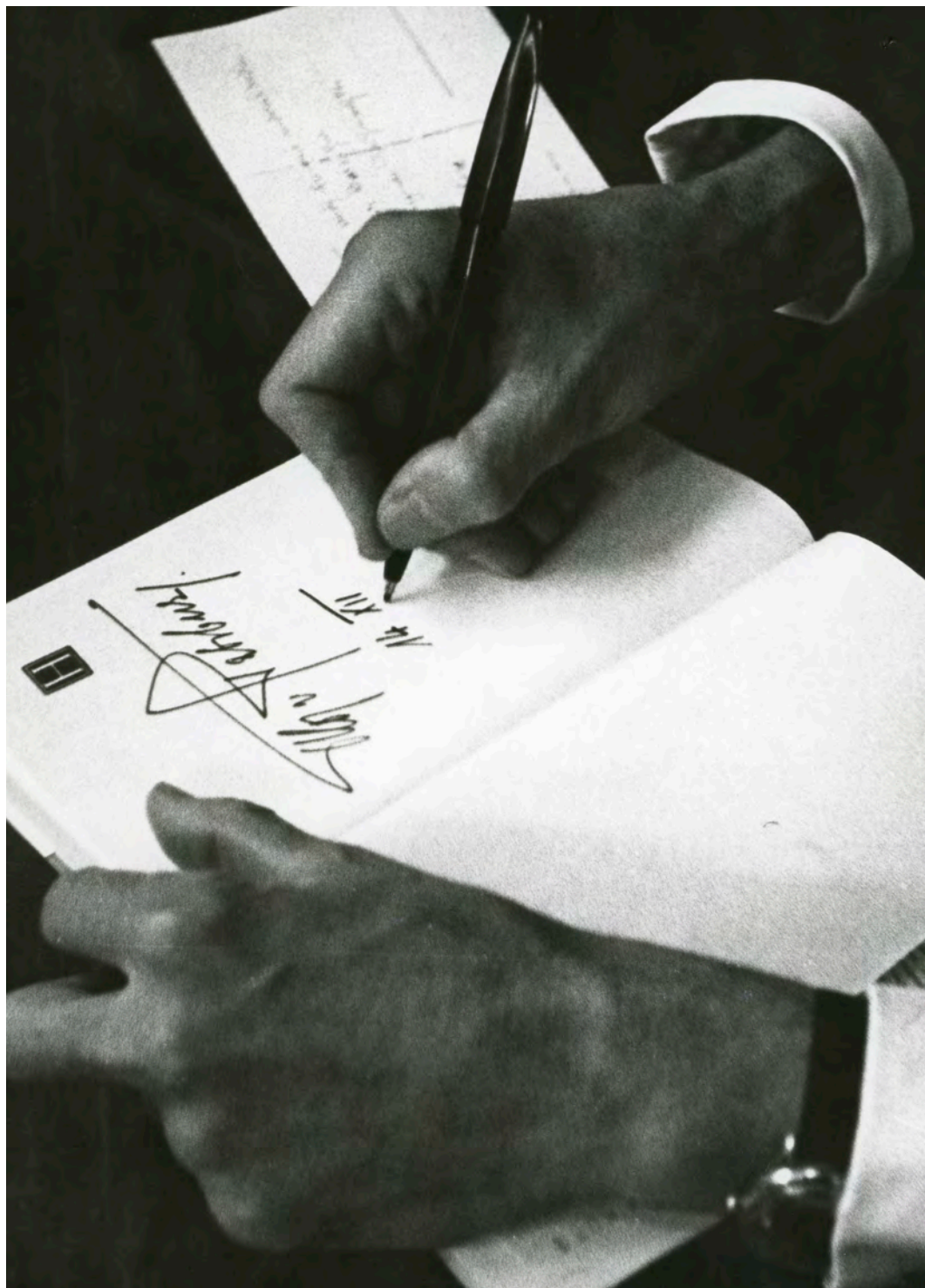
Köszöntő

Immáron második alkalommal jelenik meg a Habsburg Ottó Alapítvány éves beszámolója, az elsőhöz hasonló külalakkal, ugyanakkor annál örvedetesen nagyobb terjedelemben. Előző kiadványunk visszhangja megerősített minket abban, hogy fontos számat adni arról, miként gazdálkodunk a rendelkezésünkre bocsátott költségvetési forrásokkal, ugyanakkor talán még fontosabb, hogy megfelelő módon igazoljuk vissza az Alapítványunk tevékenységét – és persze még inkább névadónk életművét – övező érdeklődést. Figyelemre méltó az a tény, hogy a hazai közönségen kívül egyre több külföldi szakértő, diplomata látogat el hozzánk, és az intézményi kapcsolatok köre is folyamatosan bővül.

A kuratórium elnökeként lényegesnek tartom a Habsburg családdal való kiváló együttműködést, aminek látványos bizonyítéka, hogy újabb és újabb értékes dokumentumok, fényképek érkeznek Budapestre Habsburg Ottó gyermekeinek birtokából. A Magyarország Kormánya és az Országgyűlés által biztosított támogatás, valamint a család figyelve, aktív közreműködése gyűjteményünk gyarapításában együttesen teszik lehetővé, hogy megvalósuljon az alapításkor felvázolt cél: az utolsó trónörökös tevékenységének, szellemi örökségének bemutatása, a történeti kutatás és a korszerű Európa-kép kialakítása szempontjából fontos dokumentumok közkinccsé tétele. A gyűjtemény rendezése, digitalizálása hosszabb időt vesz igénybe, de 2021-ben minden feltételt megteremtünk ahhoz, hogy Habsburg Ottó hagyatékát fokozatosan kutathatóvá tegyük. Meggyőződésem, hogy éves jelentésünk nemcsak a szakértők, hanem a szélesebb olvasóközönség érdeklődésére is számat tarthat.

NAGY ISTVÁN
kuratóriumi elnök

Bevezető

„Az utókornak a megelőző évszázadokról alkotott képe sosem marad állandó, hanem szinte szüntelen változásoknak van alávetve. A merevség csak a halál tulajdonsága. A mostani életünket megalapozó múlt értelmezése a történelem lényeges részét képezi, és egészen természetes, hogy ezt az értelmezést minden nemzedék eltérő szempontok alapján végzi el.”

E gondolatokkal kezdődik Habsburg Ottó V. Károly. *Egy európai császár* című monográfiája (Budapest, Európa Kiadó, 1994). Az utolsó magyar trónörökös számára dinasztiája történetének értelmezése egyúttal Európa történelmi adottságainak újragondolását is jelentette, amiből fontos tanulságokat vont le a 20-21. századi politikai cselekvés szempontjából.

A Habsburg Ottó Alapítvány kellő szerénységgel, de hasonló célt tűz ki maga elé: névadója hagyatékának feldolgozásával, írásainak, gondolatainak értelmezésével igyekszik napjaink Európájának nagy kérdéseire választ keresni. E tevékenység csak akkor lehet eredményes, ha a dokumentumok feldolgozása a legnagyobb filológiai pontossággal történik, ami kiváló munkatársaink által biztosított. Ugyanilyen fontos azonban, hogy a magyar közgyűjteményi rendszerhez, a nemzetközi tudományos és politikai élethez kapcsolódva további forrásokra lássunk rá, újabb és újabb impulzusokat kapjunk Habsburg Ottó életművének korszerű értelmezéséhez.

A 2021-es év bővelkedett olyan eseményekben, amelyek kapcsán a gyűjteményünkben őrzött iratok, könyvek érdemi adalékkal szolgáltak a távlatosabb összefüggések megértéséhez. Akár Európa szellemi, vallási gyökereinek elemzése, akár a közép-európai együttműködés nyugat-európai reflexióinak vizsgálata, vagy a transzatlanti viszony volt napirenden, nyilvánvalóvá vált, hogy Habsburg Ottó személye nem pusztán egyfajta apropó a tanácskozások megrendezéséhez, de gondolatai valóban korszerűek és hasznosak lehetnek napjainkban is. A fokozódó kelet-nyugati feszültség kapcsán azt láthattuk, hogy névadónknak a hidegháború idején papírra vetett gondolatai sajnálatos módon újra aktuálissá válnak.

E kiadványban igyekszünk érdemben összefoglalni mindazt, ami az általunk szervezett tanácskozásokon elhangzott. Újdonság, hogy néhány – eddig csak elektronikusan hozzáférhető – cikkünket látványos képanyaggal illusztrálva most nyomtatásban is megjelentetjük. Őszintén reméljük, hogy mindez tovább növeli az érdeklődést tevékenységünk iránt, és ennek révén egyre tágabb közösségben értelmezhetjük együtt kontinensünk történelmét – nemzedékünk, korunk szempontjainak megfelelően.

PRŐHLE GERGELY
igazgató

MENTÉS

A gyűjtemény – Elvek és gyakorlat

Egész működésünk alapja, meghatározó eleme a **gyűjtemény**.

Minden, amit Habsburg Ottó szellemi örökségének megőrzése érdekében teszünk, csakis az életmű széles körű ismeretén, a lehető legteljesebb, tudományos igényű feltárásán alapulhat.

Az Alapítványunk által kezelt **hagyaték** folyamatos feladatot ad. 2021-ben jelentősen előre léptünk mind az írásos, mind a tárgyi anyag feldolgozásában. Gyakran bukkanunk újabb kincsekre, ritkaságokra. A napvilágra kerülő dokumentumok nem pusztán történeti forrásként jelentősek: nemzeti emlékezetünk számára is rendkívül értékesek.

A **rendszerezés** előrehaladtával és együttműködéseink révén a Habsburg Ottó Alapítvány mostanra a magyar közgyűjteményi rendszer hasznos tagjává, szerves részévé vált. Ennek jelei, hogy:

- egyre aktívabban, láthatóbban vagyunk jelen a szakmai és közéleti nyilvánosságban, valamint az online térben is;
- örömdetesen nő a hazai és a külföldi érdeklődés tevékenységünk iránt;
- mind gyakrabban keresnek meg minket olyanok, akik Habsburg Ottóval kapcsolatos dokumentumok, tárgyak felajánlásával gyarapítják gyűjteményünket.

Gyűjteménykezelői munkánk alappillére, legfontosabb feladata 2021-ben is a **feldolgozás** volt. Ezen a területen egyértelmű léptékváltás történt: közel háromszor annyi tétel feltárását tudtuk elvégezni, mint az előző esztendőben.

Ami egykor a dobozokba, iratkonténerekbe zárt, rendezetlen múlt volt, részben kiszabadulva onnan, egyre tisztább és átláthatóbb körvonalakkal rajzolódik ki előttünk.

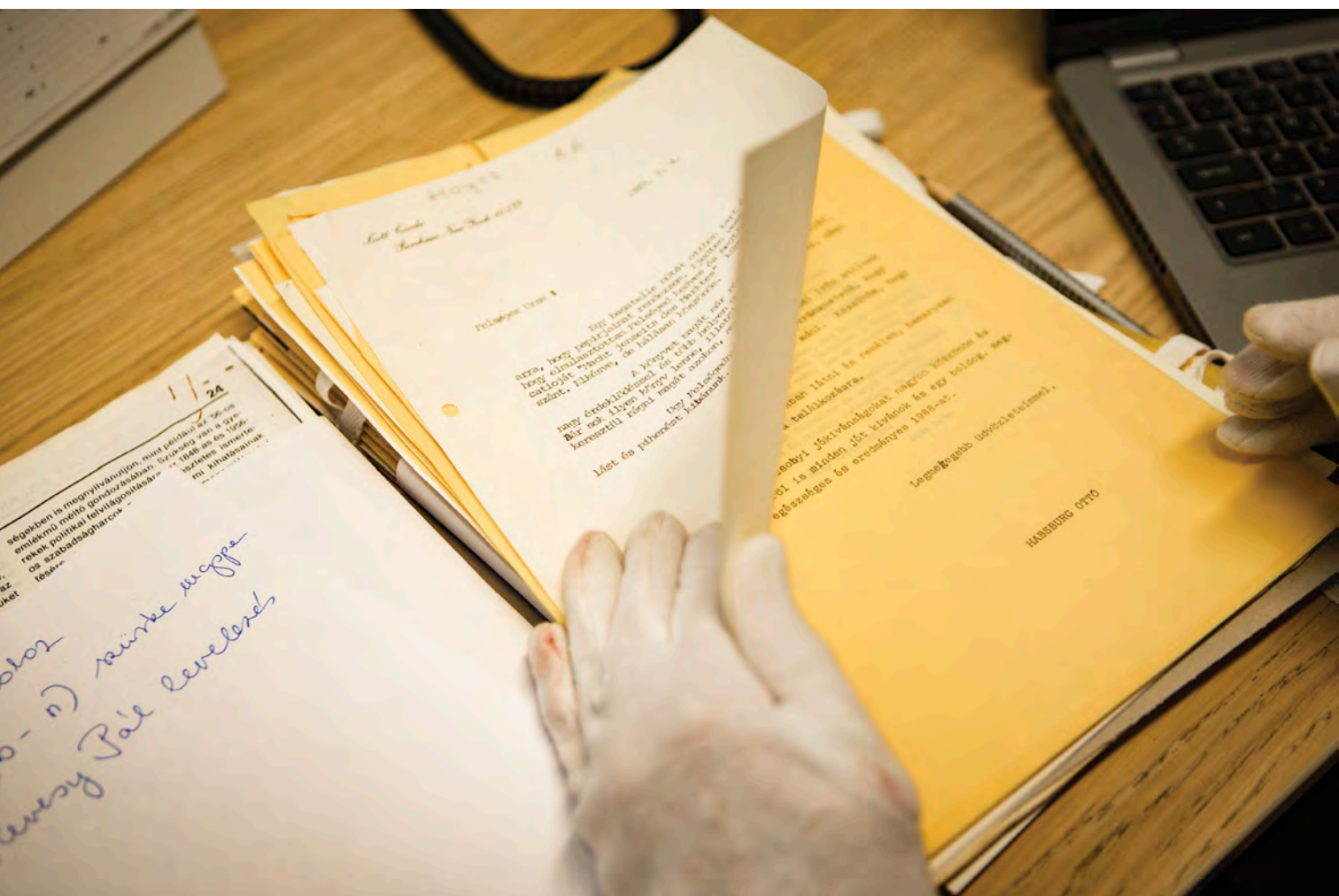
- Pontosítani tudtuk a dossziékban fellelhető iratanyagok tartalmát, tárgy- és évkörét.
- Kiválogattuk a duplumokat, feltártuk a hiányosságokat.
- Az új ismeretek fényében némileg módosítottuk a 2020-ban meghatározott feldolgozási és digitalizációs tervünket.

Az év során – a hatályos magyar törvényeket és az országos közgyűjteményi mintákat figyelembe véve – elkészült a gyűjtemény *Kutatási szabályzata*. A dokumentum pontosan meghatározza, hogy ki, milyen feltételekkel, milyen módon kutathat majd a Habsburg Ottó Alapítvány által kezelt levéltári és a könyvtári állományban. Gyűjteményünk a működését garantáló dokumentumok elkészültét, valamint az általunk őrzött anyag megfelelő szintű rendezését követően nyitva áll majd mindazok számára, akik Habsburg Ottóra vonatkozó kutatási szándékkal keresnek meg minket.

Szabályzatunk

- illeszkedik a magyar közgyűjteményi rendszerben megszokott feltételekhez, miközben alkalmazkodik a kezelt gyűjtemény sajátosságaihoz;
- elsősorban digitális hozzáférést szorgalmaz, de kivételes esetekben lehetővé teszi az eredeti, papíralapú források megtekintését is;
- a lehető legszélesebb hozzáférést biztosít a leendő magyar és külföldi kutatók számára – azzal a kitételrel, hogy egyes gyűjteményrészekbe csak az érintett személyekkel, családtagokkal egyeztetve biztosít majdani hozzáférést

A fentiek szellemében *Kutatási szabályzatunk* hamarosan anonimizálási, kölcsönzési és másolási szabályzattal egészül ki.

Levéltár – Feltárás és rendszerezés

Az újabb, koronavírus-járvánnyal terhelt esztendő rendezvényekben csendesebb időszakait kihasználva 2021-ben jelentősebb mennyiségű gyűjteményi egységet **dolgoztunk fel** – részlegesen vagy teljesen.

Az elkészült anyagok egy részét a **Qulto rendszerbe** (a különféle hazai gyűjtemények állományának integrált kezelését lehetővé tevő platformba) is feltöltöttük – első körben még csak belső használatra.

Iratok

- Elkészült Habsburg Ottó 1988 és 2011 közötti **magyar levelezőpartnereinek névsora**. A lenyűgözően terjedelmes, több mint 6000 (!) nevet tartalmazó listán szereplő személyek jelentős részét azonosítottuk. (A névsor összeállításához ellenőrző rendezést végeztünk mintegy 16 ezer oldalnyi dokumentumon.)
- Megkezdjük azon levelezés feldolgozását is, melyet Habsburg Ottó a legkülönbözőbb **magánszemélyekkel és szervezetekkel** folytatott. Levelezőtársai között ott találjuk a II. világháború utáni magyar politikai emigráció számos ismert alakját: például VARGA BÉLÁT, ECKHARDT TIBORT vagy BAKÁCH-BESSENYEY GYÖRGYÖT. A velük folytatott írásos párbeszéd rendkívüli tanulságokkal szolgál. (Eddig az 1953–1962 közötti anyagot – 14 dobozt, összesen mintegy 14 ezer lapot – néztük át, és készítettük el annak középszintű rendezési jegyzékét.)
- Elkezdjük a korábban 46 iratkonténerben tárolt ún. **családi magánlevelezés** megnevezés alatt őrzött levéltári anyag szétválogatását. Azonosítottuk az anyagban fellelhető iratok tárgykörét, belefogtunk az egyes tételek jegyzékelésébe. Olyan különleges állományrészeket rendeztünk, mint Habsburg Ottó és testvére, Habsburg Rudolf 1968 és 1978 közötti, önmagában 600 oldalra rúgó levelezése.
- Elkészült a Habsburg család történetét érintő **vegyes iratok** legnagyobb részének a rendezése is. Az 1839 és 2004 közötti több mint 150 évből származó dokumentumokat (összesen 11 ezer oldalt) 44 különböző tételbe soroltuk be. Részletes jegyzék készült például a Habsburg Ottó és Regina főhercegnő esküvőjével kapcsolatos, 300 oldalas dossziéről.

Országjelentések

- Megkezdődött a korábban *Országjelentések* néven jelölt, mára *Hírügynökségi iratok (1952–2006)* címen nyilvántartásba vett anyag feldolgozása, mely Habsburg Ottó angol és francia nyelven írt elemzéseit tartalmazza. Az előlapokkal együtt mintegy 10 ezer oldalnyi teljes tételt digitalizáltunk, és folyamatosan töltjük fel a Qulto rendszerébe. Ez az állományrész a kutatási szabályzat hatályba lépését követően máris hozzáférhetővé válhat.
- Az anyag további egységei közül elkészült a Habsburg Ottó által külön földrajzi egységekre tagolt, 1963 és 1994 között született elemzések jegyzéke.
- Folyamatban van a hírügynökségi anyaghoz közvetlenül kapcsolódó, Habsburg Ottó és KENNETH DE COURCY, a brit királyi ház bizalmasa, az *Intelligence Digest* szerkesztője közötti levelezés részletes jegyzékének elkészítése.

KÖNYVTÁR

2021-ben folytattuk a Habsburg Ottó Gyűjtemény **könyvállományának** feldolgozását.

- Megkezdjük a kezelésünkben lévő könyvanyag adatainak rögzítését a Qulto rendszerben. Az év során elsősorban történelmi, de mintaanyag céljából egyéb tárgyú könyvanyag (mintegy 850 darab) bibliográfiai rekordjainak bevitele történt meg.
- Névadónk értékes, régi kiadású könyvei (171 kötet) mellett az Alapítványhoz újonnan kerülő hagyatékokból származó köteteket is regisztráltuk.

Tovább építettük, bővítettük a Habsburg Ottó műveit, valamint a róla szóló irodalmat összegző **bibliográfiákat**. Folytattuk a magyar nyelven tőle és róla megjelent írások feltérképezését és összegyűjtését. Ennek során több mint 30 magyar nyelvű folyóirat és újság lapjain megjelent írást sikerült beazonosítani. Egy részüket digitalizáltuk, hogy majdani kutatóink számára nálunk is a lehető legteljesebb körben elérhetőek legyenek. Az Arcanum adatbázisából 1000-nél több, a Hungaricana adatbázisból 450, az Országos Széchényi Könyvtárból hozzávetőlegesen 900 írással – összesen mintegy 2500 magyar nyelvű dokumentummal, vagy azok bibliográfiai adataival – gazdagítottuk nyilvántartásunkat.

FOTÓ- ÉS AUDIOVIZUÁLIS ARCHÍVUM

Az 1918–1959 közötti esztendőik anyagával folytatódott idén a **Fotógyűjtemény** feldolgozása, jegyzékelése.

- Az év során mintegy 4500 darab fotót rendeztünk, 2800 fotót digitalizáltunk.
- Összesen 13 ezer kép van immáron a nyilvántartásunkban – köztük rendkívüli, másutt fel nem lelhető történelmi ritkaságok.

Számos hangkazettát és egyéb **hanganyagot** (összesen 153 egységet) tekintettünk át, rendeztünk. Közel 72 órányi hanganyagot digitalizáltunk veszteségmentes (FLAC és tömörített MP3) formátumban.

- A IV. Károly király halálának 100. évfordulójára készülve átiratot készítettünk a MARIE-THERESE KORFF SCHMISING-KERSSENBRÖCK grófnővel (Habsburg Ottó és testvéreinek nevelőnőjével) 1970-ben készült, német nyelvű interjúról. A teljes szöveget magyarul és németül is közzétettük honlapunkon.

BEILLESZTÉS

A gyűjtemény gyarapítása

Örömmel tapasztaltuk az elmúlt év során, hogy egyre nagyobb érdeklődés és bizalom nyilvánul meg tevékenységünk iránt, s mind többen **bízzák ránk** a birtokukban lévő, Habsburg Ottóhoz kötődő **tárgyakat, emlékeket, iratokat**.

Külön köszönettel tartozunk a Habsburg család azon tagjainak, akik látogatásaikkal, az Alapítvány tevékenységét kísérő figyelmükkel, valamint a gyűjteményt gazdagító adományokkal járulnak hozzá az egykori trónörökösről formálódó képünk teljesebbé tételéhez. A családtagokkal való folyamatos együttműködés a jövőben is biztosítja a gyűjtemény dinamikus fejlődését.

- HABSURG-DOUGLAS WALBURGA főhercegnőtől az Alapítvány mintegy félszáz füzetnyi, 1914 és 1973 között keletkezett, a család közvetlen környezetéből származó kéziratos naplót és feljegyzést kapott. A dokumentumok állapota miatt azok azonnali digitalizálása mellett döntöttünk. A munka a Pannonhalmi Főapátság Levéltárának segítségével valósult meg, elkészülte után pedig hozzáálltunk a német nyelvű dokumentumok átírásához.

2021-ben több jelentős, Habsburg Ottóhoz kapcsolódó **anyag** került ajándékozás vagy hagyatékozás jóvoltából a gyűjteményünkbe. Levelek és könyvek GELSEY VILMOS, levelek, kazetták és újságcikkek HAAS GYÖRGY örökségéből, különféle tárgyak HABSURG-LOTHARINGIAI KÁROLYTÓL, könyvek és levéltári dokumentumok HABSURG-LOTHARINGIAI KINGA, valamint képek KÓSA PÁL hagyatékából.

Gyűjteményünket vásárlások útján is sikerült tárgyi emlékekkel gyarapítanunk. Kitűző, propagandajelvény, nyomtatvány, emlékérem, fotók, dísztányér, két ún. veretó került 2021-ben ily módon állományunkba. A teljesség igénye nélkül néhány ezekből:

- Menükártya az 1928-as Ottó-vacsoráról.

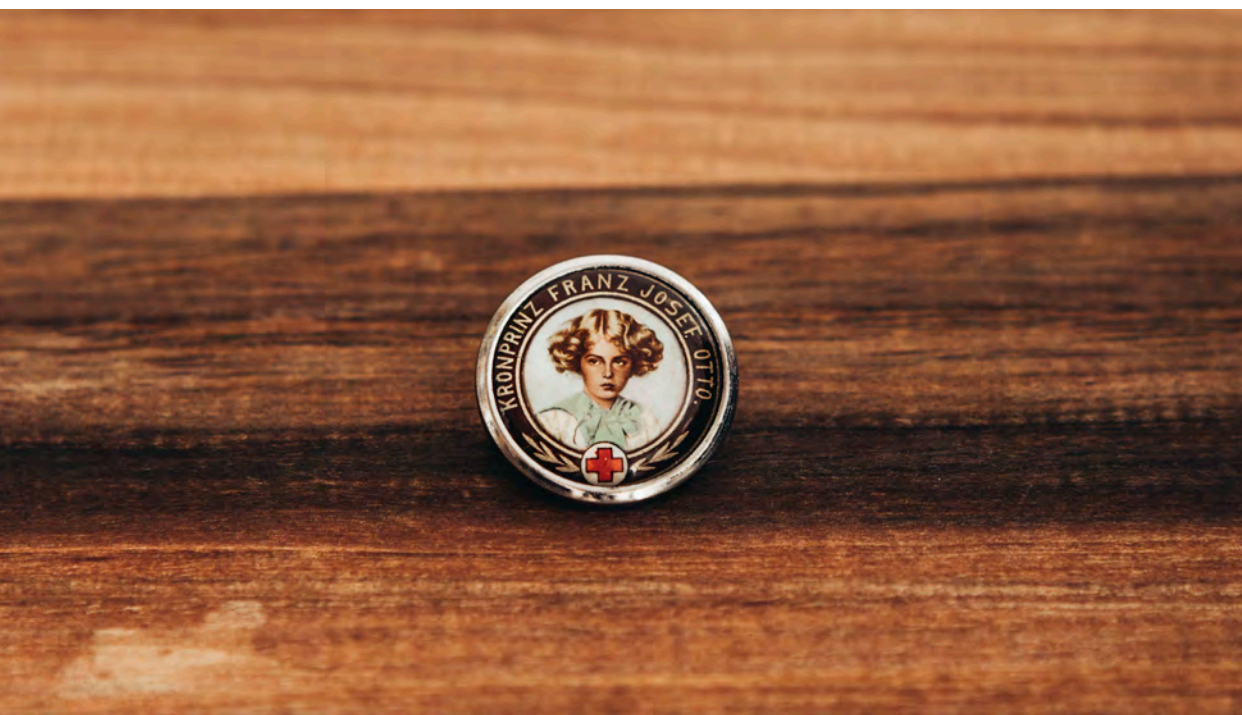
- IV. Károly magyar királlyá koronázása alkalmából a császárvárosban készült, kétoldalas bronz plakett RICHARD PLACHTTÓL. Előlapján a „IV. K.” monogram mellett az uralkodó portréja, hátlapján angyalok által tartott, koronás magyar címer, körülötte három sorba rendezve a magyar megyék és Fiume, valamint Budapest címerei.
- Kör alakú, gyöngyház háttérű színes kitűző, közepen Ottó gyerekkori portréja, A körbefutó felirat: KRONPRINZ FRANZ JOSEF OTTO, mely alatt a készítő búzalkalással ábrázolta a Vöröskereszt szimbólumát.

- Kör alakú plakett, amelynek közepén Habsburg Ottó jobbra néző – felirat nélküli – tinédzserkori portréja látható.
- IV. Károly császárt és királyt, hitvesét, Zita királynét, valamint Habsburg Ottót ábrázoló spiáter szobor. SOMOGYI SÁNDOR szobrászművész és KISS FERENC ötvös alkotásának egykori vásárlója a hadsegélyezést támogatta az első világháború idején.

Az Alapítvány Szentkirályi utcai, egyik emeleti helyiségében két megvilágítható tárlót állítottunk fel, hogy méltó helyet biztosítsunk az általunk őrzött relikviáknak, látogatóinknak bemutathassuk azokat. Ugyanebben a munkaszobában, a könyvespolcon helyzetük el a tavaly vásárolt Ottó-büszttöt. Ezt a kisméretű szobrot a november 20-i eseményen ki is állítottuk.

Köszönjük PALÁNKI KLAUDIÁNAK és KÁDI BALÁZSNAK, hogy segítségünkre voltak a tárgyi gyűjtemény gyarapításában.

Tovább folytatódtak a feldolgozó munkát segítő kutatások, elsősorban a **hazai közgyűjtemények** körében. Kapcsolatba léptünk számos intézménnyel, esetenként másolatokat kértünk a Habsburg Ottóhoz kapcsolódó iratokról.

- A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár anyagából 1918 és 1945 között feltehető belügyminisztériumi iratanyagok másolatai kerültek az Alapítvány digitális adatbázisába.
- A Szociális Testvérek Társaságával BOKOR ERZSÉBET, egykori Habsburg nevelőnő irathagyatékának ügyében leveleztünk, de a nyíregyházi Kállay Gyűjteményből, Habsburg Ottó és a Kállay család levelezéséből is került másolt iratanyag az Alapítványhoz.
- UJPÉTERY ELEMÉR, egykori lisszaboni diplomata hagyatékát (Magyar Földrajzi Múzeum, Érd) is átnéztük, begyűjtve a számunkra releváns anyagok másolatait.
- Fotógyűjteményünket is gazdagítottuk, részben a Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtárából, részben a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum gyűjteményéből.

Habsburg Ottó hagyatékának szakszerű feldolgozását szem előtt tartva – és annak szakmai megismertetése céljából – a gyűjteményi terület munkatársai nagy hangsúlyt fektettek 2021-ben is a levéltárosi, könyvtárosi és múzeumi kollegiális kapcsolatok kiterjedt ápolására.

- Három munkatársunk vett részt a MAGYAR LEVÉLTÁROSOK EGYESÜLETE idei, soproni vándorgyűlésén, ahol a magyar és a nemzetközi levéltári terület kiemelkedő képviselőivel folytathattak a gyűjteményünk szempontjából is hasznos szakmai eszmecserét.
- DR. BAKONYI ZSUZSANNA, az Országos Széchényi Könyvtár Régi Nyomtatványok Tárának munkatársa a Gyűjteményben található 16–18. századi kiadványok felmérésében volt segítségünkre.

Együttműködés

Károlyi József Alapítvány, Fehérvárcsurgó

A 100 éve született Vajay Szabolcsra emlékeztünk

Habsburg Ottó levelező kapcsolatban állt, és személyesen is több alkalommal találkozott VAJAY SZABOLCCSAL. Az egykori történész, genealógus, heraldikus és diplomata, Johannita lovag születésének centenáriuma alkalmából szakmai konferenciát rendeztünk a fehérvárcsurgói Károlyi-kastélyban.

Fehérvárcsurgó gondozza a Vajay-levéltár és -könyvtár állományát, de az ott működő KÁROLYI JÓZSEF ALAPÍTVÁNY kezeli számos egykori emigráns magyar személyiség (FEJTŐ FERENC, SCHREIBER TAMÁS, FRANK MIKLÓS, KOLNAI AURÉL) hagyatékát is.

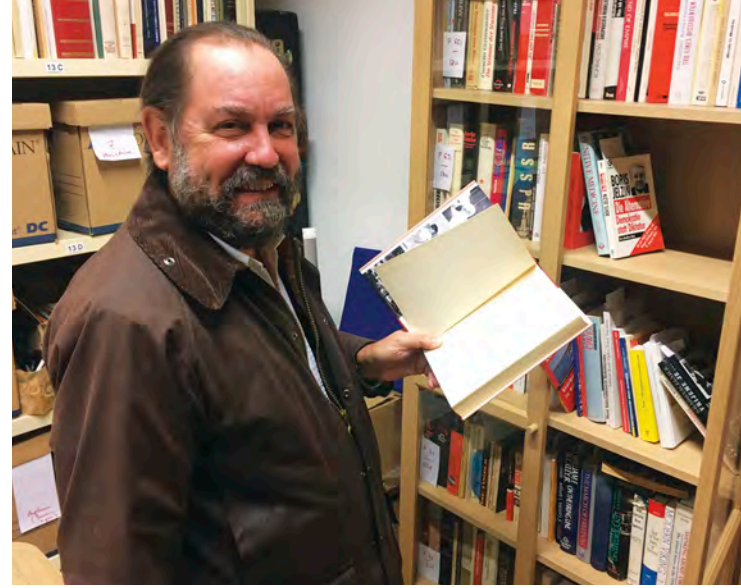
- A tanácskozás érintette a hasonló feladatokból eredő, hasonló gyűjteménykezelési szakmai kérdéseket.
- OROSS ANDRÁS, bécsi magyar levéltári delegátustól a Bécsi Állami Levéltárban őrzött Habsburg családi hagyatékról, feltárásának módszereiről hallhattunk.
- A konferencián részt vett VAJAY KRISZTINA, a tudós leánya. Felszólalt két kurátorunk, KÁROLYI GYÖRGY és LELBACH ÁDÁM, valamint MOHI CSABA, egykori nagykövet.
- A Vajay Szabolcs személyét és életművét megidéző méltatások és személyes visszaemlékezések sorát istentisztelet zárta a kastély kápolnájában.

Vendégeink voltak

2021-ben Alapítványunk munkájáról tájékozódva vendégünk volt:

PASCALE ANDRÉANI, Franciaország magyarországi nagykövetségének vezetője;
CHARLES COLOMBE, Ausztriában élő amerikai politológus;
DEUTSCH TAMÁS, az Európai Parlament képviselője;
HABSBURG-LOTHARINGIAI KÁROLY;
WALBURGA HABSBURG-DOUGLAS;
DR. JOHANNES HAINDL, Németország magyarországi nagykövete;
HILLER ISTVÁN, történész, politikus, a Magyar Országgyűlés alelnöke;
L. SIMON LÁSZLÓ, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója;
JEAN-THOMAS LESUEUR, az Institut Thomas More (Paris) igazgatója;
RAMÓN PÉREZ-MAURA, spanyol történész;
ALEXANDER PACHTA-REYHOFEN professzor, az Aranygyapjas Lovagrend kancellárja;
BERND POSSELT, politikus, a Paneuropa-Union Deutschland elnöke;
ANNETTE SCHAVAN, német kereszténydemokrata politikus, volt munkaügyi miniszter;
MARTIN SCHLAG, a University of St. Thomas (Minnesota) professzora;
KARL FRIEDRICH FREIHERR VON SOLEMACHER, Habsburg Ottó egykori titkára;
FERDINAND TRAUTTMANSDORFF, diplomata, Ausztria volt prágai nagykövete;
a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Történettudományi Intézetének hallgatói.

MEGOSZTÁS

Kiállítás

A Habsburg Ottó életútját bemutató vándorkiállításunk idén Kőszegen, Szászváron, Mezőberényben, Tatán és Fehérvárcsurgón járt. 2022-ben tovább folytatjuk a megkezdett sorozatot. Célunk, hogy minden olyan magyarországi településre eljusson tárlatunk, ahol Habsburg Ottónak díszpolgári címet adományoztak.

Fotók: OPSKMM Mezőberény, Tata.hu, FEOL.hu

Eszmecsere

2021-ben a járványügyi helyzet továbbra is tartósan befolyásolta rendezvényeink jellegét. Ezért fontos eredmény, hogy megtaláltuk az egészséges arányt a jelenléti és az online lebonyolítás között, és kialakítottuk azt a hibrid működési rendet, ami minden érdeklődő számára biztosítja a legkedvezőbb hozzáférést. Rendezvényeinken idén több külföldi szakértő vett részt, ami biztató fejlemény az Alapítvány nemzetközi hálózatépítésének szempontjából.

Tocqueville, Lukacs

John Lukacs, magyar származású amerikai történész rendszeresen váltott levelet Habsburg Ottóval. Kettejük írásos eszmecserei adták az ötletet a Habsburg Ottó Alapítvány és a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Stratégiai Tanulmányok Intézetének 2021. évi első közös konferenciájához, melyet **Tocqueville, Lukacs és az amerikai demokrácia helyzete** címmel, a két történész amerikai és magyar kutatóinak, tisztelőinek bevonásával január 29-én rendeztünk.

- A francia politikai gondolkodó *Az amerikai demokrácia* című műve nagy hatással volt Lukacsra, aki 2008-ban magyarul is megjelent *Demokrácia és populizmus* című könyvében értékelte Tocqueville szellemi hagyatékát, miközben számba vette a demokratikus berendezkedés kockázatait. Olyan tendenciákra világított rá, amelyek napjaink történéseit is befolyásolják.
- Az eseményre regisztrált több mint kétszáz érdeklődőt KOLTAY ANDRÁS, az NKE rektora köszöntötte.
- DAVID CONTOSTA történelemprofesszor személyes emlékek révén idézte meg John Lukacs alakját. Neki köszönheti, hogy a Chestnut Hill College-ba került, ahol azóta is tanít – és bírja Lukacs távozása után annak egykori irodáját. Contosta elmondása szerint az elmélyült vitára szívesen provokáló Lukacs a diákok és az oktatók között egyaránt nagy népszerűségnek örvendett. (Közismertségéhez az is hozzájárult, hogy a nyilvános alkalmakon zongorajátékával szórakoztatta közönségét.) Contosta szerint Lukacs nem hitt az állandó fejlődés eszméjében, mert az embert eredendően bűnös lénynek tekintette. Ezért nevezte magát reakciónak, akit régimódi patriótaként, a polgári értékek és a család, a könyvek, a civilizált magatartás híveként jellemzett.
- JESZENSZKY GÉZA történész, Magyarország volt külügyminisztere Lukács Jánosnak a magyar kultúrához, történelemhez, néplélekhez való kötődéséről szólt.
- HORKAY HÖRCHER FERENC fiatal kutatóként, egy pártsemleges értelmi-

ségi kör tervezett életre hívása kapcsán találkozott először Lukacssal az 1990-es években. Az Amerikában élő történész így vallott az egyik szervezőnek az általa megálmodott társaságról: „Tocqueville Klubra gondoltam. Azért, mert Tocqueville a világtörténelem demokratikus korszakának egyszerre Platón és Arisztotelész méretű gondolkodója. És mi, nemcsak magyarok, tulajdonképpen a tömegdemokrácia korszakának csupán a kezdetén vagyunk.” A szerveződés végül nem jött létre, Lukacsnak a francia gondolkodóval kapcsolatos nézetei azonban ma is megfontolandók: „Tocqueville-nek az volt a véleménye, hogy demokratikus társadalom felebaráti szeretet és becsületesség nélkül lehetetlen. Persze, tudta, hogy a szeretetet nem lehet rákényszeríteni senkire. Ám a gyűlölet semmiképpen sem lehet becsületes. Tocqueville keresztény felfogását jellemzi, hogy úgy vélekedett: az arisztokratikus kor legnagyobb vétke a gőgösség, a demokratikus korszaké pedig az irigység. De van itt még valami, amiről nem szokás beszélni. Az, hogy a gyűlölködés oka leggyakrabban az önbizalom hiánya.”

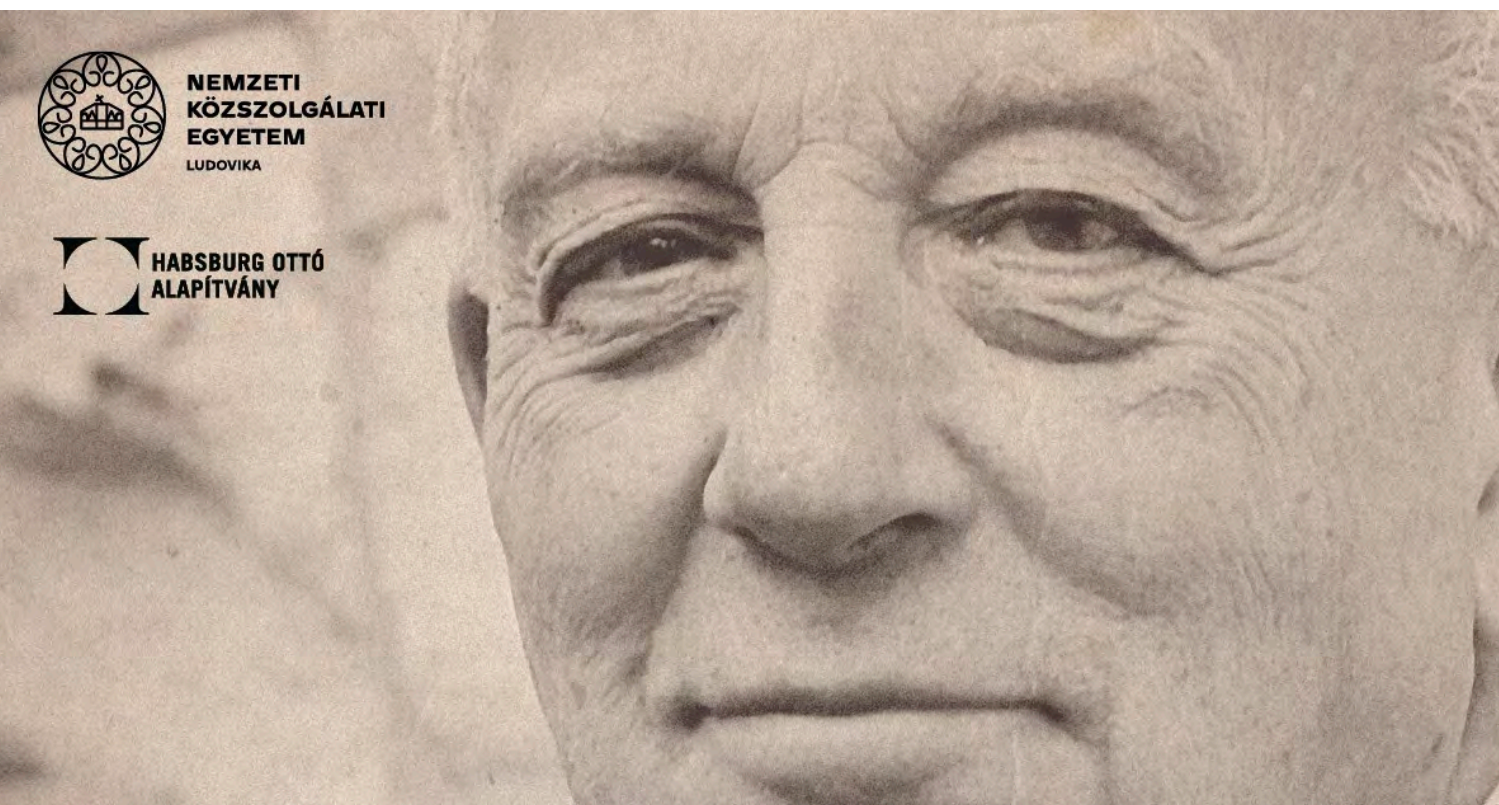
- BOTOS MÁTÉ (Pázmány Péter Katolikus Egyetem) arról beszélt, hogy Lukacs megközelítésében az 1989-es év két korszak lezárulását jelentette: a kommunizmus vége szerint egybeesett az elmúlt 500 évet felölelő újkor lezárulásával.
- A történész amerikai politikával kapcsolatos reflexióit SZILVAY GERGELY gyűjtötte csokorba *Churchill kint, Churchill bent – John Lukacs és az elnökök* címmel.
- Zárszóképpen MAGYARICS TAMÁS (Eötvös Loránd Tudományegyetem) vonta meg demokrácia és populizmus mérlegét – napjaink tapasztalatainak tükrében.

USA, Európa, Biden

Habsburg Ottó az Egyesült Államokban töltött évei során alaposan megfigyelte, majd később is élénk érdeklődéssel követte az USA belpolitikájának és transzatlanti kapcsolatainak fejleményeit. 2008-ban például cikket írt Joe Bidenről, az éppen akkor alelnökké választott szenátorról. Az írás, mely levéltári feldolgozás közben került elő gyűjteményünkben, kiváló alapul szolgált ahhoz az online kerekasztal-beszélgetéshez, melyet a Habsburg Ottó Alapítvány a Fondation Prospective et Innovation-nal közösen **Joe Biden első diplomáciai lépései – Európából nézve** címmel szervezett február 11-én.

- A konferencia moderátora JEAN-PIERRE RAFFARIN, Franciaország egykori miniszterelnöke, a Fondation Prospective et Innovation elnöke, előadói FABIENNE KELLER francia európai parlamenti képviselő; MAGYARICS TAMÁS volt nagykövet, egyetemi tanár, Amerika-szakértő, illetve HALL GARDNER, a párizsi Amerikai Egyetem professzora voltak.
- A résztvevők két főbb téma köré csoportosították gondolataikat: Biden elnök mennyiben folytatja elődje politikai diskurzusát, illetve hogyan képzeli el az Egyesült Államok Európával való kapcsolatát? A politikai kontinuitást keresve arra jutottak, hogy Biden elnök, megszakítva elődje unilateralizmusát, minden bizonnyal hajlandó lesz együttműködni mind szövetségeseivel, mind riválisaival, amennyiben az amerikai érdekek úgy kívánják. Ugyanakkor egy fontos kihívással is szembe kell néznie: a demokrata többség pengeélen táncol, ez pedig nehezíti majd a döntéshozatalt. Európával való kapcsolatát a szakértők ellentmondásosnak nevezték, amiben az is közrejátszik, hogy az Európai Unió tagállamai sok kérdésben nem értenek egyet. Ugyanakkor a koronavírus-járvánnyal kapcsolatos válságkezelés arra enged következtetni, hogy az Egyesült Államok Európával ismét erősebb szövetségest kaphat.

Visegrádi együttműködés

„A Visegrádi Együttműködés tagállamai 30 éve azzal a céllal kötötték szövetséget, hogy egymást segítve minél előbb az euro-atlanti integráció részeseivé váljanak” – mondta PRŐHLE GERGELY A Visegrádi Együttműködés szerepe Európa jövőjének alakításában című konferenciánkon idén májusban. Alapítványunk igazgatója a tanácskozáson kiemelte, hogy az európai zsidó-keresztény kultúra összeköti Európa keleti és nyugati részét, még akkor is, ha manapság bizonyos kérdéseket illetően nincs közöttük egyetértés.

Konferenciánkra 130 érdeklődő regisztrált, az előadásokat a hazai résztvevők mellett Lengyelországból, Franciaországból, Németországból, az Egyesült Királyságból, Spanyolországból és Bosznia-Hercegovinából is hallgatták az érdeklődők.

- HUBERT VÉDRINE volt francia külügyminiszter arról a meggyőződéséről beszélt, hogy Európának sokkal komolyabban kéne vennie a V4 együttműködést. Utalva a bevándorlással kapcsolatos, az európai eliteket megosztó vitára, kiemelte a civilizációs szempont fontosságát, amit Közép-Európában sokkal inkább szem előtt tartanak, mint másutt.
- JERZY BUZEK EP-képviselő, Lengyelország volt miniszterelnöke felhívta a figyelmet arra, hogy a polgári állam nyitott, együttműködésre készítő alapjait – ami eredetileg fémjelezte a visegrádi országokat – érdemes lenne újból középpontba helyezni. Ezt ő alulról szerveződő, civil társadalmi megoldásokon keresztül látja a leginkább megvalósíthatónak.
- MARTONYI JÁNOS, Magyarország volt külügyminisztere leszögezte, hogy létezik közép-európai identitás, azonban nem független hovatartozás-tudatként, hanem az európai identitás alkotóelemeként. Azt is hangsúlyozta, hogy a kereszténység nélkül nem tarthattuk volna meg nemzeti identitásunkat, ennek az összefüggésnek jelentős szerepe van történelmünk alakulásában.
- A hallgatóság kérdésére, hogy a fiataloknak mi lehet a szerepe a V4 jövőjét illetően, SZILÁGYINÉ BÁTORFI EDIT nagykövet, a Nemzetközi Visegrádi Alap igazgatója azt válaszolta, hogy nagyon fontos a kritikus, differenciált gondolkodás megőrzése, és a közös alapértékek, egymás nyelvének, kultúrájának minél alaposabb megismerése.

Európa, kereszténység, ökumené

Vajon az egyre szekulárisabb közéletben, van-e még politikai értelemben mozgáster a kereszténységnek? Ezt a kérdést járta körbe a Habsburg Ottó Alapítvány és a Nemzeti Közszoigálati Egyetem közös, Pannonhalmán megrendezett, online közvetítésű konferenciája június 7-én. A tanácskozás előadói – KURT KOCH bíboros, a Keresztény Egység Előmozdítása Pápai Tanácsának elnöke; NOVÁK KATALIN családügyi miniszter, a FIDESZ alelnöke; JAN PETER BALKENENDE, Hollandia korábbi miniszterelnöke, és MGR. MATTHIEU ROUGÉ, Nanterre püspöke – **Európa eszmei alapjainak** feltárása közben ökumenikus, a felekezeti közötti megosztottságokat meghaladó válaszokat kerestek.

Kurt Koch bíboros kihangsúlyozta, hogy Európát elsősorban nem földrajzilag kell értelmezni. Sokkal inkább történelmi, kulturális és szellemi szempontok alapján definiálható egységként, amely – Theodor Heuss egykori nyugat-német államfő gondolatát idézve – három magaslatra épült: az athéni Akropoliszra, amely az antik görög filozófia és a demokratikus politikai berendezkedés hazáját; a római Capitoliumra, amely az európai és a kánoni jogrend alapját is képező római jogot; valamint a jeruzsálemi Golgotára, amely Isten emberek iránti határtalan szeretetét jelképezi. A szellemi alapok tisztázása nélkül Európa csak egy kontinens, amely identitás híján könnyen a politikai és gazdasági hatalmak játékszerévé válhat. Márpedig nem csupán egységes fizetőeszközre, de szellemi és spirituális értelmű közös valutára is szüksége van. Annak megértéséhez, hogy miben állnak Európa keresztény értékei, az előadó három, egymással elválaszthatatlanul összefüggő princípium, az isteni tekintély (divinitás), az emberiség (humanitás), illetve a szociális értékek alapelveinek végiggondolását javasolta. Annak érdekében, hogy megfelelő választ találjunk erre, Koch szerint a keresztényeknek is fel kell ismerniük bűnrészességüket azokban a folyamatokban, amelyek a vallás jelenlegi helyzetéhez vezettek a nyugati világban.

Az európai együttműködés és integráció morális alapjait Jan Peter Balkenende előadása jellegzetesen holland-protestáns szempontból járta körül. A volt miniszterelnök történelmi áttekintésében Caroline de Gruyter holland publicista frissen megjelent könyvére (*Beter wordt het niet. Een reis door de Europese Unie en het Habsburgse Rijk*. Amsterdam, De Geus, 2021) hivatkozva a Habsburgok forradalmi eszméivel szembeni ellenállásáról is beszélt. Felidézte Abraham Kuyper, 19. század végi, kálvinista alapokon nyugvó politikai mozgalmát, és az 1891-ben Amszterdamban megrendezett Keresztényszociális Kongresszuson elhangzott beszédét, amely a jóval ismertebb *Rerum novarum* kezdetű enciklika mellett a korabeli keresztény társadalmi tanítás egyik fontos dokumentuma volt. Előadásában az egykori holland miniszterelnök arról is szólt, hogy miként segíthetnek a történelmi tapasztalatok az Unió kríziseinek menedzselésében.

Három lehetséges útra hívta fel a figyelmet. Az első a Brexit mintájára folytatódó további dezintegráció; a második az elmúlt időszak krízismenedzsmentjének – Caroline de Gruyter fentebb említett könyvének központi kifejezésével élve a *'fortwursteln'* politikájának – folytatása lenne; a harmadik, s ő maga is ezt támogatná, egy olyan, a közös értékeken alapuló Európa kialakítása, amely nemcsak segítené a törésvonalak felszámolását, de a kialakult értékközösség inspirálná is az egyes társadalmakat. A krízisekben a kereszténység és az ökumenében meglévő nyitottság irányítúként szolgálhat. Ehhez azonban az értékek ambiciózusabb képviselőire lenne szükség – jegyezte meg.

Novák Katalin miniszterasszony a kereszténység közösségmegtartó ereje köré fűzte mondandóját. Kihangsúlyozta, hogy a 2011-es magyar alkotmány pontosan ebből a szempontból jelentős, ennek a jegyében született. A miniszter szólt továbbá a magyarországi egyházak egyre komolyabb szerepvállalásáról a közszolgáltatások (gyermekvédelem, idősellátás, oktatás) terén; a köznevelési programba beillesztett hittan-, illetve etikaoktatás fontosságáról; az egyházi infrastruktúra utóbbi időben megkezdődött fejlesztéséről; valamint az üldözött keresztények anyagi és egyéb támogatásáról (Hungary Helps program). Kiemelte továbbá, hogy a vállaltan keresztény alapú kormányzás, illetve a konkrét szakpolitikák támogatottsága Magyarországon igen magas volt az elmúlt időben.

Vallásközi párbeszéd

Az **Európa eszmei alapjai** sorozatunk második részével emlékeztünk meg névadónk halálának 10. évfordulójáról július 4-én.

A találkozó ötletét az adta, hogy tíz éve az ábrahámi vallások – a keresztény, zsidó és muzulmán közösségek – képviselői az Osztrák–Magyar Monarchiában való együttélés okán együtt rótták le kegyeletüket Habsburg Ottó búcsúztatásakor.

Pannonhalmán ezúttal HORTOBÁGYI T. CIRILL OSB főapát képviselte az európai keresztény, HUSEIN KAVAZOVIĆ bosnyák főmufti a muzulmán, DARVAS ISTVÁN főrabbi pedig a zsidó közösséget. A Habsburg család tagjai mellett a tanácskozáson SULYOK TAMÁS, az Alkotmánybíróság elnöke, SEMJÉN ZSOLT miniszterelnök-helyettes, a határokon túli és a hazai közélet, az egyházak, a tudományos élet, illetve az európai arisztokrácia képviselői voltak jelen. (A főmufti, kíséretével együtt, a konferenciát megelőző szentmisén is részt vett.)

- Nagy István, Alapítványunk kuratóriumának elnöke bevezetőjében jelezte: a válás- és felekezetközi párbeszéd jelentősége mindenképpen egyike azon tanulságoknak, amelyről Habsburg Ottó életműve kapcsán okkal beszélünk. *Die Reichsidee* (A birodalmi eszme) című könyvében Ottó arról írt, hogy az egyre anyagiasabb világban az erkölcsi rend fenntartása érdekében szükséges az ábrahámi vallások együttműködésére törekvése, egymás meghallgatása.

- Noha a korszellem – mint ahogyan arra Hortobágyi T. Cirill főapát is kitért köszöntőjében – az ellenállás lelkületét erősíti, csakis a kölcsönös tiszteleten alapuló együttműködés lehet a békés együttélés garanciája. A békét és társadalmi stabilitást azonban nem lehet tisztán gazdasági és politikai érdekekre alapozni, ahhoz elengedhetetlen szükség van az értékeken és eszményeken alapuló kezdeményezésekre és politikákra is. Az ábrahámi gyökerű monoteista vallások, s a köztük létrejövő kapcsolati hálók pedig ezek kialakításában segíthetnek, hozzájárulva ezzel annak a modus vivendinek a megtalálásához, amely segíthet társadalmak békéjének és egyensúlyának megőrzésében.

- Husein Kavazović főmufti előadásában a boszniai muszlimok történetének, s az általuk létrehozott sajátos muszlim kulturális örökség bemutatásán keresztül szintén a vallásközi párbeszéd fontosságára hívta fel a figyelmet. Hangsúlyozta, hogy a vallásokkal, felekezetekkel való együttműködést a Monarchia idején a társadalmi integráció célja vezette. Így vált lehetségessé az, hogy a boszniai muzulmánok is szerepet vállaltak az államéletben, illetve a közös hadseregben. Manapság pedig ez a vallásközi dialógus a multikulturális és plurális társadalom alapját képezi, hozzájárulva ezzel a közösség politikai békéjéhez.

Ennek a párbeszédnek a további mélyítéséhez igyekszik fórumot biztosítani a Vallásközi Párbeszéd Tanácsa, s ehhez adott inspirációt Ferenc pápa boszniai látogatása is, aki Szarajevóban a béke, a testvériség és a barátság fontosságára hívta fel a figyelmet. A boszniai muzulmán közösség vezetője – úgy is, mint a hagyományosan, tehát a kontinensen évszázadok óta jelen lévő iszlám legmagasabb rangú képviselője – maga is olyan személy, aki évtizedek óta síkra száll a vallási radikalizmussal szemben, és igyekszik konstruktív párbeszédet folytatni a többi etnikummal, vallási közösséggel. (Próhle Gergely emlékeztetett rá: Husein Kavazović volt az, aki az 1995-ös, 8700 muzulmán életét követelő srebrenicai vérengzést követően önmérsékletre hívta fel hitsorsosait, világos különbséget téve a békés szerb népesség és a radikális csetnikek között.)

- Darvas István főrabbi előadásában szintén az összefogás szükségességét hangsúlyozta, amely meglátása szerint különösképpen is a napjainkat meghatározó „szellemi környezetszennyezés” elleni küzdelemben tud felmutatni kiemelkedő tapasztalatot. A dialógus az ő olvasatában a szeretetelli egyet nem értésben valósulhat meg. A Hillél és Sammáj rabbipáros vitáját felidézve arra hívta fel a figyelmet, hogy ennek különbségeken túlmutató kooperációs készségnek a legfőbb ismérve az, ha az erősebb fél nem erővel bizonyítja igazát, hanem odafigyel rá, és számba veszi a kisebbség véleményét is. Csakis ez az attitűd lesz képes olyan, valódi sokszínűséget eredményezni, amelyért igazi államférfiként Habsburg Ottó maga is kiállt.

- Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes záróbeszédében szintén az európai kultúra fennmaradásához elengedhetetlenül fontos párbeszédre való készség, és az egymás iránti tisztelet fontosságát hangsúlyozta. Expozójában kiemelte, hogy az Osztrák–Magyar Monarchia, illetve a Habsburg-dinasztia története máig érvényes tanulságokat hordoz, érdemes tehát rájuk odafigyelni, s azokból tanulni. Következésképpen a Monarchia történetét, s az ezek alapján kinyerhető tapasztalatokat sokkal inkább a gondolkodás középpontjába kellene állítani, hiszen nem csak épített örökségünk kapcsolódik ehhez az időszakhoz, de a sajátos közép-európai lét értelmezése szempontjából is meghatározó volt ez a periódus. Habsburg Ottó szellemi örökségéről szólva kifejtette, hogy az egykori trónörökös klasszikus értelemben vett kereszténydemokrata államférfiként nem egy homogén összbirodalomban gondolkozott, hanem egy olyan integrációban, amelyik elismeri az egyes nemzeti szuverenitásokat is.

Születésnapi megemlékezés

Közösen emlékeztünk meg névadónk születésnapjáról november 20-án, a Pesti Vigadóban, kerekén 90 esztendővel az ott elsőként megrendezett Ottó-vacsora évfordulóján. Kiemelt vendégként idén ÍÑIGO MÉNDEZ DE VIGO, korábbi spanyol miniszter és RAMÓN PÉREZ-MAURA, spanyol újságíró és történész fogadta el meghívásunkat. Méndez de Vigo szoros kapcsolatot ápolt Habsburg Ottóval, akivel számos ügyben működtek együtt. Pérez-Maura pedig figyelemre méltó monográfiát jelentetett meg az egykori trónörökösről 1997-ben.

- A díszvacsora nyitó előadásában Ramón Pérez-Maura Habsburg Ottó életének két spanyolországi periódusát, illetve azok tágabb történeti összefüggéseit és politikai kontextusát mutatta be az általa a madridi Királyi Palota Levéltárában fellelt történeti dokumentumok, illetve az Ottóval való személyes találkozások tükrében. Pérez-Maura kitért egyfelől az egykori trónörökös gyerekkorának azon néhány évére, amelyet a család XIII. Alfonz, akkori spanyol uralkodó támogatásával és jóvoltából Madridban, illetve a Lequeitióban lévő Uribarren-palotában töltött. Másfelől pedig a második világháború utáni időszakra, amely Ottó számára már leginkább az európai egység kimunkálásáról szólt, de ami olyan érdekes fordulatokat is magával hozott, mint például a spanyol trón Francisco Franco általi felajánlása Ottó számára.

Ám számára fontosabbak voltak az 1952-es barcelonai Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus alatti találkozások és beszélgetések. A volt trónörökös ekkor ismerkedett meg Alfredo Sanchez Bellával, akivel aztán hamarosan – szintén Spanyolországban – létrehozta a Centro Europeo de Documentación e Información (CEDI) nevű szervezetet, amely a béke érdekében az európai integrációt szorgalmazta, és annak előkészítésében fontos szerepet vállalt.

- A spanyol kitekintést követően FEJÉRDY GERGELYTŐL, Alapítványunk tudományos igazgatóhelyettesétől az Ottó-vacsorák két világháború közötti történetéről hallhattunk összefoglalót, amelyben felidézte ennek a – negyvenes években megszakadt, általunk felelevenített – tradíciónak a gyökereit.

- Íñigo Méndez De Vigo, spanyol kereszténydemokrata politikus – akit Győri Enikő európai parlamenti képviselő, korábbi madridi nagykövet mutatott be – arról szólt a jelenlévőkhöz, hogy az Európai Unió nem csupán szerződések és intézmények összessége, hanem rendkívül fontosak az ezek mögött álló, s az európai egységért dolgozó emberek is. Fiatalkori emlékét idézte fel, amikor 18 évesen osztálytársa javaslatára Madridban találkozott Habsburg Ottóval. Akkor még nem sejtette, hogy később számos európai ügyben működnek együtt, ráadásul frakciótársak is lesznek az Európai Parlamentben. Személyes tapasztalataira alapozva kiemelte, hogy a volt trónörökös egyedülálló karizmáját az elveihez való következetes ragaszkodásának, valamint ambíciózusságának egyedi kombinációja adta. Ezáltal vált azon politikusok egyikévé, akiktől rengeteget lehetett tanulni az értékelvű, ugyanakkor párbeszédre alapozott és kompromisszumokra kész politizálásról.

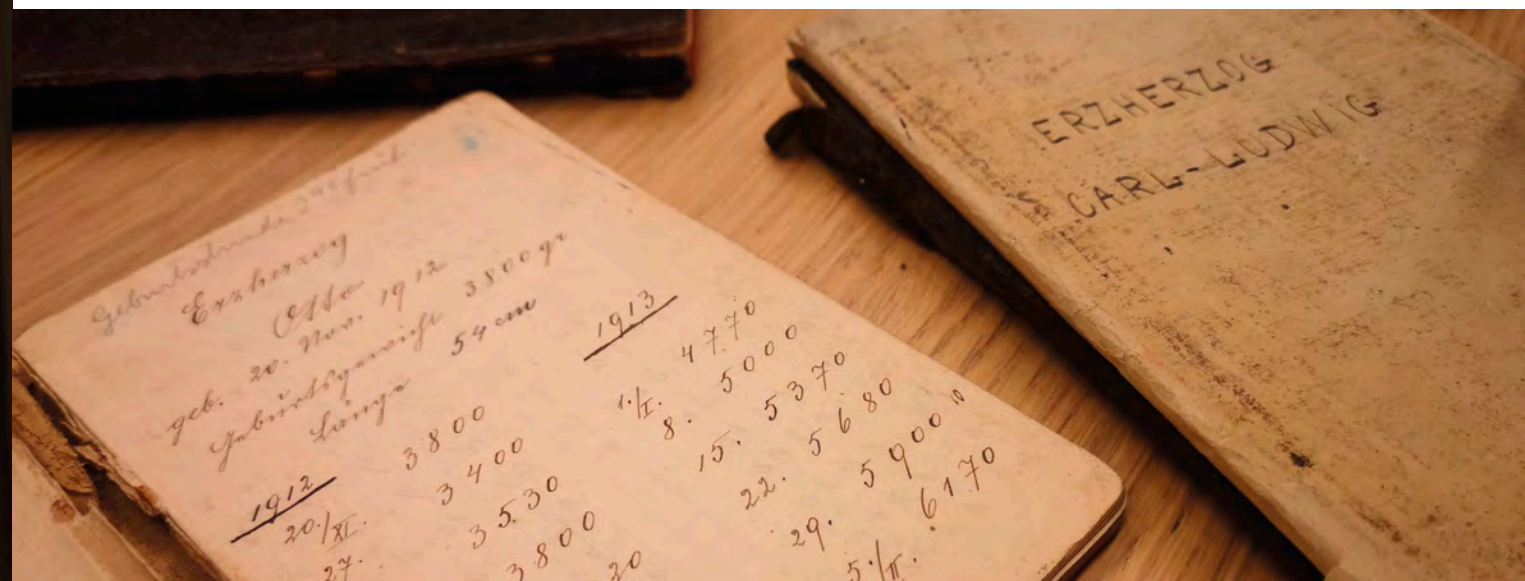
Méndez de Vigo hangsúlyozta, hogy Ottó a „kultúra embereként” nem csupán a politika-jogi konstrukcióként megvalósuló, hanem a közös szellemi alapokra épített Európa vízióját proponálta, s ezt figyelembe véve hasznosnak tűnhet végiggondolni azt, hogy egykori frakciótársa miként vélekedne Európa jelenlegi állapotáról. A Habsburg Györggyel folytatott előző napi beszélgetését felidézve a politikus elmondta: a volt trónörökös fia apja optimizmusára hívta fel a figyelmét, s maga is úgy látja, hogy ebben a mentalitásbeli alapállásban rejlik a siker egyik lehetséges kulcsa.

Család, emlékezés

WALBURGA HABSBURG-DOUGLAS főhercegnő szeptemberben Budapesten járt, és felkereste Alapítványunkat. Habsburg Ottó legkisebb lánya értékes naplók tartalmazó levéltári anyagot adott át munkatársainknak. A dokumentumok Zita királyné udvarhölgyei által vezetett, a család mindennapi életének apró részleteibe beavató kéziratos feljegyzéseket tartalmaznak.

A főhercegnővel ittjártakor SHENOUDA NÓRA, az Euronews újságírója készített interjút, mely az Alapítvány honlapján december 23-án jelent meg podcast formájában. Az interjúhoz a naplók, a Habsburg család mindennapjainak hiteles lenyomatai szolgáltak sorvezetőnek. Walburga mesélt édesapjával való kapcsolatáról, arról, hogyan dolgozta fel a halálát. Emlékezett szüleinek a család életében betöltött szerepéről, és arról, hogy ő magát mennyiben tekinti édesapja politikai örökösének. A beszélgetésben Walburga őszintén mesélt Ottó személyiségéről, amelyről egyébként igen keveset tudunk, hiszen elsősorban a politikával kapcsolatos gondolatai maradtak fent írásos formában.

FELTÁRULÓ GYŰJTEMÉNY

Tanulmányok, közlemények

IV. KÁROLY VISSZATÉRÉSI KÍSÉRLETEI HABSBURG OTTÓ SZEMÉVEL

Száz évvel ezelőtt IV. Károly, az utolsó magyar király kétszer is megkísérelt visszatérni Magyarország trónjára. Ezt az 1921 húsvétján, a nemzetközi közvélemény által feszült figyelemmel követett eseményt – akárcsak az ugyanezen esztendő októberében lezajlott második próbálkozást – alaposan feltárta a történelmi kutatás.¹ Amíg a szakirodalom leginkább politikatörténeti oldalról közelíti meg az eseményeket, IV. Károly családjáról, gyermekeiről többnyire legfeljebb említés szintjén esik szó. A Habsburg Ottó Alapítvány által kezelt gyűjtemény feldolgozása során talált interjúk, beszédek, illetve a trónörökös életútját vizsgáló életrajzok alapján azonban érdekesnek tűnik a főszereplő, IV. Károly ekkor már nyolcéves, legidősebb fia szemszögéből is feleleveníteni a száz évvel ezelőtt történeteket.

A család 1919. március 24-én kezdte meg száműzetését. Az Osztrák–Magyar Monarchia egykori uralkodója és hozzátartozói az angol király közreműködésével, Edward Lisle Strutt ezredes szervezésében jutottak el a Svájci Konföderáció területére, emigrációjuk első állomására. Bern 1918-ban még elutasította IV. Károly és családjának befogadását, de brit nyomásra² végül hajlandó volt menedéket adni bizonyos feltételek betartása mellett. Svájc arra kötelezte az Osztrák–Magyar Monarchia egykori uralkodóját, hogy Ausztria határától távolos helyen telepedjen le, és ne folytasson politikai tevékenységet, lehetőleg maradjon „diszkrét”. Ekkor még nem volt előírva, hogy az ország elhagyását előzetesen be kell jelentenie. Később, az első sikertelen kísérlet után IV. Károlyt kötelezték, hogy külföldre utazási szándékát előre jelezze.

Előbb a Pármái-család tulajdonába lévő Wartegg-kastélyban töltött hat hetet az uralkodó pár és a gyermekeik, majd – a berni kormány által megszabott követelményeknek eleget téve – a svájci-osztrák határtól távol eső, a Genfi-tó partján álló Prangins-vil-

¹ Ádám Magda: A két királypuccs és a Kisantant. *Történelmi Szemle*, 1982, 4, 665-713.; Ormos Mária: *Soha amíg élek. Az utolsó koronás Habsburg puccskísérletei 1921-ben*. Pécs, Baranya M. Kvt., 1990. (a továbbiakban: Ormos); Hornyák Árpád: A Szerb-Horvát-Szlovén Királyság és IV. Károly első restaurációs kísérlete. *Századok*, 2001, 5, 1183-1201.; Gulyás László: Kísérlet IV. Károly és Horthy Miklós 1921. március 27-i találkozásának rekonstrukciójára. In: *Újragondolt negyedszázad. Tanulmányok a Horthy-korszakról*. Szerk. Miklós Péter. Szeged, Belvedere Meridionale, 2010, 275-282. Megjegyzendő, hogy IV. Károly, Zita királynő és Ottó életrajzírói is mind megemlékeznek az eseményekről.

² *Diplomatische Dokumente der Schweiz*. (a továbbiakban: DDS) Band 7/1 (1918–1919). Prép. par Antoine Fleury. Zürich, Chronos Verl., 1979, 495. (250. sz. dokumentum)

lát bérelték ki.³ A Vaud kantonban található, Bonaparte Napóleon öccse által 1861-ben építtetett tágas rezidenciába május 20-án költözött be a király és kísérete. A személyzetel együtt kb. 50 főt tett ki az épületben lakók száma.⁴ A villa kertje közvetlen érintkezésben állt a tóval, ami a gyerekeknek különösen is nagy örömet szerzett. Habsburg Ottó, akit többször is kérdeztek erről az időszakról, így emlékezett vissza 80 évvel később: „a Prangins-i nyár nagyon szép volt. Nagyon sokat kertészkedtünk és horgásztunk. Számomra különösen is felejthetetlen volt, hogy itt kezdtem el horgászni.”⁵ Azt is felelevenítette, hogy a villát hatalmas park vette körül, ahol kedvükre játszhattak, illetve, hogy a rezidencia ablakából a Mont Blanc hófedte csúcsára lehetett látni. Ottó emlékezett arra, hogy sokan megfordultak ezidőtájt a szüleinél, de leginkább csak nagybátyjai jutottak eszébe hosszú évtizedek távlatából, illetve nagyanyja, Szászországi Mária Jozefa főhercegnő jelenléte maradt emlékezetes a számára.⁶

A Habsburg gyerekek meglehetősen elzártan éltek, magántanulók lévén nem jártak svájci iskolába. Ottó ezt később, a Hanák Gábor és Bokor Péter által készített interjúban is megerősítette.⁷ Csernoch János esztergomi hercegprímás javaslatára 1921-től Zsám-boky Pál páter lett a trónörökös magyartanára. A család szigorú napirend szerint élt, és az elsőszülöttet különösen nagy fegyelemre nevelték. Ottó egész életére kiható élményt jelentett, hogy ebben az időszakban minden délelőtt egy órát apjával sétált. Ezen alkalmakkor Károly gyakran magyarul beszélt. A család sok időt töltött együtt, ami az ekkor 7-8 éves trónörökös számára meghatározó volt. 1921. március 1-jén megszületett a hetedik testvér, Sarolta főhercegnő, ami különösen is lekötötte Zita királynét és a családot. A gyerekek ezekben az idillikusnak tűnő hónapokban nem vettek észre semmi különöset. Nem volt szokatlan a számukra, hogy apjuk néha nem jelent meg a családi asztalnál, ezért akkor sem figyeltek fel távollétére, amikor ez 1921. március 25-én nagypéntek reggel is megtörtént. Annak ellenére, hogy egyes helyeken az olvasható, Ottó volt az egyedüli, akit szülei beavattak terveikbe,⁸ valójában a trónörökös sem tudott apja távollmaradásának okáról.⁹ Mindazonáltal az furcsa volt számára, hogy a húsvétot is IV. Károly nélkül ünnepelték a Prangins-villa kápolnává alakított szalonjában, hiszen a család korábban, amikor csak tehetett, együtt volt a nagyobb ünnepeken.

Az ekkor nyolcéves Ottót minden bizonnyal meglepte, hogy március 30-án két svájci rendőrfőfelügyelő tett váratlan látogatást a villában, és őket, a gyerekeket is kérdezték apjukkal kapcsolatban. A sajtó ekkorra már hírt adott IV. Károly magyarországi je-

3 A magyar sajtó szerint évi 60 ezer svájci frankért. Hogyan él IV. Károly Svájcban? *Az Est*, 1920. október 6., 2.

4 Gilles Simond: Proscrit, le dernier empereur d'Autriche se réfugie à Prangins <https://www.24heures.ch/vivre/histoire/proscrit-dernier-empereur-autriche-refugie-prangins/story/28379220> (A letöltés időpontja: 2021. 03. 12.)

5 Habsburg Ottó Alapítvány Habsburg Ottó Gyűjtemény, Habsburg Ottó tudományos és politikai tartalmú írásai, beszédek, interjúk. HOAL I-4-b-Brook-Sepherd interjú. (Pöcking, 1999. augusztus 4.) (A Habsburg Ottó Alapítvány teljes iratanyag rendezés alatt áll ezért a tanulmányban megadott jelzetek egyike sem tekinthető véglegesnek.)

6 Brook-Shepherd, Gordon: *Habsburg Ottó. Életrajz*. Miskolc, Z-Press, 2003, 96-97. (a továbbiakban: Brook-Shepherd)

7 Bokor Péter és Hanák Gábor interjúja dr. Habsburg Ottóval Frauenbergben, 1998. április 4. Magyar Mozgóképkincs Megismertetésért Alapítvány (MMA) 0451_19_HO_980404. A felvétel pontos helye: 00:49:31

8 II. Ottó király. *Nemzeti Újság*, 1922. április 4., 4. Erről Boroviczény Aladár is ír visszaemlékezésében. Boroviczény Aladár: *A király és kormányzója*. Budapest, Európa, 1993, 128. (a továbbiakban: Boroviczény)

9 Habsburg Ottó életrajzírói egybehangzóan ezt írják: Csonka Emil: *Habsburg Ottó. Egy különös sors története*. München, Új Európa, 1972, 43. (a továbbiakban: Csonka); Baier, Stephan – Demmerle, Eva: *Habsburg Ottó élete*. Budapest, Európa, 2003, 57. (a továbbiakban: Baier–Demmerle); Brook-Shepherd, 103-104.

Zita királyné gyermekeivel Pranginsban

lenlétéről, de a gyerekeket a részletekbe ekkor sem avatták be.¹⁰ Ottónak feltűnhetett, hogy április első napjaiban ismét megélné a rezidencia körül a jövés-menés.¹¹ Zita királyné, amint kézhez kapta a táviratot IV. Károly sikertelen magyarországi útjáról és Svájcba történő visszatéréséről, április 6-án kora hajnalban elhagyta a villát, de arra kérte Korff-Schmising-Kerssenbrock Teréz grófnőt – a gyermekek nevelésében fontos szerepet vivő udvarhölgyét –, hogy jelezze az otthonmaradottaknak: hamarosan a családfővel fog visszatérni.

Ottó tehát április 6-án reggel reménykedett abban, hogy egy-két napon belül viszontlátja szüleit Pranginsban. Azonban a királyi pár együtt már soha nem tért vissza a Genfi-tó melletti villába. Vaud kanton vezetése ugyanis tiltakozott IV. Károly visszatérése ellen,¹² csak katolikus kantonok – Fribourg, Luzern – voltak hajlandók befogadni a Habsburg uralkodót. Ennek folytán érkezett meg 1921. április 7-én hajnali egy óra körül IV. Károly és az osztrák-svájci határállomásnál, Buchs-nál a vonatra felszálló Zita a Pilátus és Rigi hegyek között található Luzernbe. Átmenetileg a közép-svájci város patinás szállodájában, a Hotel Nationalban kaptak helyet, és IV. Károly egy bő hónapon át itt tartózkodott rendőri felügyelet alatt.¹³ Innen költözött a házaspár 1921. május 5-én a hertensteini

10 Csonka, 43.

11 Erich Feigl: *Zita de Habsbourg. Mémoires d'un empire disparu*. Paris, Criterion, 1991, 317.

12 „Vaud n'en veut plus”. *La Suisse Libérale*, 1921. április 2., 4.

13 A svájci hatóságok csak és kizárólag átmeneti befogadásban gondolkodtak a kezdettől. DDS, Band 8 (1920–1924). Prép. par Antoine Fleury. Zürich, Chronos Verl., 1988, 175-178. (60. s. dokumentum)

rezidenciába, amit a család további svájci tartózkodása idejére béreltek ki. IV. Károly ígéretet tett arra, hogy augusztus végéig elhagyja a Helvét Konföderációt.¹⁴ A svájci kormány később meghosszabbította az uralkodó tartózkodási engedélyét, mert a király becsület szavát adta, hogy tartózkodni fog minden meg nem engedett tevékenységtől.¹⁵

A IV. Károlyt Svájcba kísérő Boroviczény Aladár – az első visszatérési kísérlet idején Gratz Gusztáv magyar külügyminiszter kabinetfőnöke – beszámolt arról, hogy április 9-én váratlanul Ottó is elhagyta a Prangins-villát. A trónörököszt ugyanis Zita kérésére Luzernbe szállították. Schönborn Ágnes grófnő, Boroviczény későbbi felesége, aki 1921-ben mint udvarhölgy került a család mellé, vitte magával Ottót a Genfi-tó partjáról. A királyné célja az volt, hogy fia meglepetésszerű megjelenésével felvidítsa az első visszatérési kísérlet miatt különösen is elkeseredett férjét. Ottó vacsora idején érkezett meg a Hotel Nationalba, ahol valóban nagy örömet szerzett IV. Károlynak.¹⁶ A trónörökös néhány nappal később anyjával visszatért a Genfi-tóhoz. A Prangins-villát a gyerekek május 5-én hagyták el, és költöztek át Hertensteinbe, ahol a család ismét együtt lehetett.¹⁷ Ottót örömmel töltötte el, hogy ismét vízparton laktak, illetve, hogy apjával feleleveníthették megszokott sétáikat, jóllehet ezekre már ritkábban jutott idő. Hertensteinben „a gyermekek lakosztályának egyik szobáját Zita királyné parancsára iskolaszobának rendezték be. Az egyik fal mentén nagy iskolatábla állt, előtte pedig három kis iskolai pad Ottónak, Etelka királyi hercegnőnek és Róbert királyi hercegnek.” A trónörökös¹⁸ az is felvidította, hogy Zsámboky Pállal folytatták a magyar tanulmányokat.

Ottó hódolhatott a horgászszenvedélyének, ami ebben az időben különösen fontos volt számára. A kastélyszállót a svájci rendőrségen kívül Horthy Miklós ügynökei is figyelték,¹⁹ magukat turistának kiadva nem egyszer próbáltak meg információkat szerezni IV. Károly szándékairól. Ottó 1998-ban adott interjújában visszaemlékezett arra, mennyire örült, hogy magyarul válthatott szót a hozzá forduló idegennel – Zdeborsky Oszkár detektívfelügyelővel. A magyar ügynök információt próbált kicsalni tőle, de mivel a szülei intették, hogy ne társalogjon ezekkel a „turistákkal”, a későbbiekben elkerülte őket.²⁰ Ottó egészen 1921. október végéig boldog gyermekként élhetett együtt a szüleivel, még ha áprilistól érzekelte is a feszültebbé vált légkört. A svájci tartózkodásnak IV. Károly második visszatérési kísérlete vetett véget, amiről a trónörökösnek ugyancsak nem volt tudomása.²¹ Az 1921. október 20-án távozó királyi pár nem árulta el a gyerekeknek, hova indultak közvetlenül a svájci tartózkodási engedély lejártá előtt,²² azonban a sajtónak köszönhetően rövidesen fény derült úticéljukra.

¹⁴ Uo. 235. (81. sz. dokumentum)

¹⁵ IV. Károlyt Spanyolországba kívánták küldeni. A spanyol kormány jelezte, hogy októberre lesz rendbe hozva az a kastély, amit a Habsburg-családnak biztosítani tudnak. Ormos, 87-88.

¹⁶ Boroviczény, 128.

¹⁷ *Neue Zürcher Nachrichten*, 1921. május 6., 2.

¹⁸ II. Ottó király. *Nemzeti Újság*, 1922. április 4., 4.

¹⁹ Kovács Gergely: *Fogadd a koronát! Károly magyar király hitvalló élete*. Budapest, Új Ember, 2004, 112.

²⁰ MMA 0451_19_HO_980404. A felvétel pontos helye: 00:49:45.

²¹ HOAL I-4-b-Brook-Sepherd interjú. (Pöcking, 1999. augusztus 4.)

²² Brook-Shepherd, 110-111.

Zita királyné és IV. Károly Biatorbágyon (1921)

Ottó aggódva figyelte ekkor már a történéseket, és szorongva várta szülei válaszát a testvéreivel hozzájuk írt levelükre. Zita gyermekeinek szánt sorait, amit nagy nehezen tudott elküldeni a meghíúsult visszatérési kísérletet követően, a svájci hatóságok hetekig visszatartották. A svájci rendőröket meglepték Ottó válaszai és talpraesettsége, amikor 1921. október végén kihallgatták őt.²³ Tizennyolc nappal a királyi pár távozása után, november 8-án a gyerekeknek is el kellett hagyniuk Hertensteint, és átmenetileg visszakérültek a warteggi kastélyba. Ottónak nagy fájdalmat jelentett, hogy apai nagyanyját eltiltották tőlük.²⁴ A trónörökös Wartegben ünnepelte kilencedik születésnapját és a karácsony is szülei távollétében telt.²⁵ A királyné Róbert főherceg vakbélműtété miatt 1922. január 12-én Zürichbe utazott, miután nagy nehezen engedélyt kapott erre a Párizsban ülésező Nagykövetek Konferenciájától és a Svájci Konföderáció kormányától. Itt találkozhatott egy rövid látogatás erejéig Ottóval és testvéreivel, de a hatóságok nem engedték, hogy együtt utazzanak Portugáliába.²⁶ A trónörökös és három testvére 1921. január 26-án hagyták el vonattal Svájcot, Genfen át Franciaország felé, hogy Madeira szigetén viszontláthassák szüleiket,²⁷ de erre csak 1922. február 2-án került sor. Ezzel Ottó életében új korszak kezdődött.

²³ Csonka, 43.

²⁴ A svájci bécsi követ is csodálkozott ezen a döntésen, véleménye szerint sokkal nagyobb hatást gyakorolt IV. Károlyra a felesége, illetve az anyósa. DDS, 130. sz. dokumentum, 363–364. 1922. január 19-én tehetett először látogatást Wartegben. „La reine Zita.” *La Liberté*, 1922. január 14., 2.

²⁵ Csonka, 43–44.

²⁶ Brook-Shepherd, 111–112.

²⁷ „Kleine Inlandschronik.” *Gütlinauer*, 1922. január 26., 2.

A 100 évvel ezelőtt lezajlott eseményeket az egykori trónörökös később, felnőtt fejjel, többször is elemezte. Többek között megállapította: „Az első próbálkozás azért vallott kudarcot, mert hittek Horthynak, s ez hiba volt. A másodikat meg rosszul tervezték meg. [...] Nagyon amatőr dolog volt. Ugyanakkor látni kell a kényszerítő körülményeket is, amelyeknek az egyes érintettek ki voltak szolgáltatva. És akkor utólag mégiscsak elnézően ítéljük meg a történeteket, ha belegondolunk, hogy mit tettünk volna az ő helyükben.”²⁸

1975 októberében a francia koronázó városban, Reimsben tartott tudományos konferencián elmondott előadásában Ottó az 1921-es eseményekkel kapcsolatban kijelentette: „Habsburg Károly számára egymástól elválaszthatatlan és egymást tökéletesen kiegészítő szakrális vallási és politikai jellege volt a koronázásnak. Valójában a politika erkölcsi kötődés nélkül szükségszerűen zsarnoksághoz vezet. Az eskü Isten előtt feloldhatatlan köteleket teremt, amely a papságra emlékeztet. Ez a valódi magyarázata az 1921-es két visszatérési kísérletnek. A király az alkotmányra tett esküje miatt kötelességének érezte, hogy minden lehetséges módon eleget tegyen fogadalmának, akár személyes és családi kötődés, illetve minden politikai lehetőség ellenében is.”²⁹

Ottó emlékezetében apja visszatérési kísérletei – bármennyire is megpróbáltatással jártak a számára – életének nem egy nehéz fejezeteként, sokkal inkább egyfajta erkölcsi örökségként, történelmi leckeként maradtak meg. Habsburg Ottó egész életében fájdalommal emlékezett vissza különösen az 1921 októberében Budapest mellett apja második visszatérési kísérlete kapcsán lezajlott harci cselekményre, és 70 évvel később, amikor elfogadta a budaörsi polgármester meghívását, fontosnak tartotta, hogy a kérdésről megossa már letisztult gondolatait a rendszerváltó Magyarországon. Tette mindezt az egykori trónörökös, mint európai parlamenti képviselő, a Páneurópa Mozgalom elnöke. 1991. október 16-án, miután részt vett az akkor még csak tervezett budaörsi bevásárlóközpont-komplexum alapkövetelésén, beszédet mondott az apja nevére átnevezett utcában, a Szervátiusz Tibor által készített (a Régészeti Múzeum falán elhelyezett) emléktábla avatásán.³⁰

FEJÉRDY GERGELY

²⁸ Baier–Demmerle, 59.

²⁹ HOAL I-4-b-Le couronnement du roi Charles IV de Hongrie (Reims, 1975. október) f.8. (Francia eredetiből a szerző fordította magyarra.)

³⁰ Az előadás gépelt változata megtalálható a Habsburg Ottó Alapítvány Gyűjteményében, HOAL I-4-b-Budaörs, 1991. október 16. (A Habsburg Ottó Alapítvány iratanyaga rendezés alatt áll, ezért a tanulmányban megadott jelzetek nem tekinthetők véglegesnek.)

Nancy, 10. V. 1951.

ESKÜVŐ HABSBURG MÓDRA

70 éve történt

1951. május 10-én kötött házasságot a franciaországi Nancy városában Habsburg Ottó és Szász–Meiningeni Regina hercegnő. A gondosan előkészített és dokumentált esemény, amelyen több tízezer vettek részt az egykorvolt Osztrák–Magyar Monarchia országaiból, méltó volt az utolsó magyar trónörökösnek, a Habsburg-ház fejének történelmi és társadalmi státuszához.

Megismerkedésük

Habsburg Ottó hazatérésének reménye hamar szertefoszlott, miután a második Osztrák Köztársaság 1945-ben ismét alkotmányos szintre emelte a Habsburg-törvényt. A főherceg, mivel a szovjet felügyelet alatt működő magyar kormány sem látta szívesen, egy barátja közbenjárásával végül a monacói hercegtől kapott útlevelet, aminek révén a 40-es évek végén legalább már utazni tudott. 1948-ban nemzetközi körútra indult öccsével, Róberttel. A politikai témájú előadások révén világszerte ismertségre, és némi anyagi biztonságra tett szert, ami megteremtette a harmincas évei végén járó férfi számára a családalapításhoz szükséges egzisztenciális stabilitást.

Édesanyja, Zita királyné – hogy megkönnyítse döntését – nagy gondossággal összeállított számára egy névsort a lehetséges, korban és rangban hozzá illő menyasszonyokról. Fia ezzel az iránymutatással a zsebében járt-kelt a világban, gondolva most már a házasulásra is. Párizsi tartózkodása alatt kereste őt fel a Lakatos-kormány egykori külügyminisztere, Hennyey Gusztáv, és arra kérte, segítsen tolmácsolni a hatóságok és a németországi menekülttáborokban tartózkodó magyarok között. Ottó, elfogadva a felkérést, 1950 nyarán Németországba utazott.

Szász–Meiningeni Regina 1925-ben született Würzburgban Szász–Meiningeni György herceg és Klára Mária korffi grófnő leányaként. 1950 nyaráig fiatal kora ellenére sok megpróbáltatáson ment keresztül: a világháború következtében szovjet befolyási övezetbe került Tübingia tartomány területére eső Szász–Meiningeni Hercegség uralkodóinak leszármazottjaként őt és családját minden vagyonától megfosztották. Édesapja 1945-ben szovjet fogolytáborba került, ahonnan nem tért vissza; bátyja 1940-ben elesett a nyugati fronton, édesanyjával a háború után Nyugat-Németországba menekültek.

1949-ben Münchenben, egy magyar menekültek számára felállított táborban kezdett dolgozni szociális munkásként, de magyar nyelvtudás híján csak alig tudta megértetni magát. 1950 nyarán is épp egy magyar menekülttel igyekezett szót érteni, amikor egy rokonszenves, sötéthajú fiatalember sietett a segítségére. Habsburg Ottó így ismerte meg Szász–Meiningeni Regina hercegnőt,¹ aki még csak nem is szerepelt édesanya listáján...

Megismerkedésüket követően – ahogy Ottó később visszaemlékezett – „*nagyon gyorsan történt minden*”. Ottó szándékát és érzelmeik valóságát mi sem példázza jobban, mint az, hogy nagyon rövid idő alatt feltűnően sokszor találkoztak, sőt, Ottó – annak ellenére, hogy nem volt kifejezetten zenerajongó – még koncertekre is elkísérte Reginát. Hat hónap múlva, karácsonykor jegyezte el a hercegnőt, az esküvőt pedig a következő év május 10-én tartották a franciaországi Nancy-ban.²

Az esküvő

A ceremónia lebonyolítása a legkisebb részletekig megfelelt az uralkodói pompának, amely azonban csak szimbolikus jelentőséggel bírt, hiszen mindketten rangjuktól, vagyonuktól megfosztva, szülőföldjüktől távol éltek. 1951-re a Habsburg-dinasztia valós politikai befolyása már rég elveszett; mégis, az egykorvolt Osztrák-Magyar Monarchia országaiból tízezrek érkeztek, hogy részesei lehessenek Habsburg Ottó és Regina hercegnő egybekelésének.

A nagy nap eseményei délelőtt 10 órakor kezdődtek a Városházán. Az épület homlokzatán a francia és a lotaringiai zászló lobogott, a díszteremben a Habsburg-, a Lotaringiai- és a Szász–Meiningeni-ház lobogója, valamint a francia trikolor szolgált a frigy történelmi kulisszájaként. A polgári szertartást a polgármester, Lionel Pèlerine vezette.

Amint immár hivatalosan házasársakként kiléptek a Városháza kapuján, az addig esős időjárás váratlanul derűsre fordult, így a főhercegi pár napsütésben vonult át a Les Cordeliers minorita templomba. Az érdeklődők sorfala között áthaladó nászmenetet időről időre fotósok állították meg, a Nancyba érkezett több tízezer fős tömeg – köztük az európai arisztokrácia krémje, többek közt a Szász–Weimari nagyherceg, Szász–Meiningen hercegnéje, a luxemburgi és a liechtensteini herceg, a Bourbon-ház fejedelmei és hercegnői, Hohenberg hercegei és hercegnői – „*Hoch!*”, „*Éljen!*”, „*Zivio!*”, „*Nazdar!*” és a „*Vive les princes!*” kiáltásokkal üdvözölték őket.

¹ Érdekesség – és jól jellemzi az arisztokrata családok összefonódását –, hogy Regina unokanővére, Marie-Therese Korff Schmising-Kerksenbrock grófnő volt Habsburg Ottó nevelőnője.

² Nancy egykor a Lotaringiai Hercegség fővárosa volt, amely 1738-ban Mária Terézia és Ferenc István herceg házassága révén tagolódott be a Habsburg Birodalomba.

A friss házasok

A templomhoz érve találkoztak a rájuk várakozó több mint húsz egyházi személlyel, köztük Marc-Armand Lallier-vel,³ Nancy püspökével, illetve Mgr. Zágón József pápai prelátussal, aki a pápa hivatalos küldötteként a szentmisét celebrálta. Prédikációjában kifejezte együttérzését a két fiatal szomorú gyermekkorával kapcsolatban, méltatta a mindezek ellenére megingathatatlan mély hitüket, és hangsúlyozta a mindkettejük családja által a kereszténységért hozott áldozatokat. Az alkalomra XII. Pius pápa is elküldte jókívánságait:

„*Nemsokára (...) ő császári és királyi fensége feleségül veszi Szász–Meiningeni Regina hercegnőt. E boldog esemény mellett nem mehetünk el anélkül, hogy ne osztozzunk örömükben, és ne fejezzük ki gratulációinkat. A szeretetünk és a gyermeki kegyelem így kívánja. Azért imádkozunk az örök és szeretetteljes Atyához, hogy tartsa meg őket hűségben elődjeikhez, adjon nekik hosszú, békés, munkában és érdemekben gazdag életet. Ezt kívánjuk, és ezért könnyörgünk teljes szívünkben, és neked kedves fiunk apostoli áldásunkat adjuk hitvesedhez és egész házához.*”

³ 1941-ben Marc-Armand Lallier püspök, a párizsi Confians szeminárium vezetője fogadta be, és bújtatta Jean-Marie Lustiger-t – az akkor 17 éves lengyel-zsidó származású fiút, eredeti nevén Aron Lustigert –, aki 1940-ben keresztelkedett meg Orleans-ban, és később Párizs érseke lett (1981–2005).

Mit üzennek az esküvői ruhák?

Az ifjú pár megjelenésében is királyi volt, nem csak ruhájuk, hanem azok történelmi kiegészítőinek jelentősége miatt is. Regina esküvői ruháját Ottóval együtt választották ki Párizsban, Jean Désses francia tervező rajzai alapján. Egy korabeli sajtóleírás szerint a szatént, amelyből a ruha készült, különleges méretei miatt speciális szövőszéken készítették, Regina hercegnő ugyanis hét méter hosszú és három méter széles uszályú ruhában állt az oltár elé. A nem mindennapi ruhakölteményt a templomi bevonuláskor három hercegnő, a vonulásnál pedig további hat koszorúslány tartotta.

A menyasszony öltözetét mégis a kiegészítők tették igazán emlékezetessé, mivel azok mindegyike szorosan kapcsolódott a Habsburg családhoz. A fátyol még a 18. században készült Mária Terézia lánya, Mária Krisztina számára, Albert von Sachsen-Teschen választófejedelemmel kötött házasságkötése alkalmából, így a csipkéből készült fátyolra mindkét család címerét ráhímezték. A relikviára Habsburg Ottó nagybátyja, Bourbon-Pármái Xavér herceg bukkan rá boszti kastélyában, és ajándékozta figyelmessége jeléül Reginának. Az esküvőn viselt diadém Zita királyné nászajándéka volt, melyet még ő kapott Ferenc Józseftől és 1911-ben viselte az esküvője napján. A különleges ékszeren egy sávban öt, gyémánttal kirakott szív motívuma volt látható csigavonalakkal és levelekkel összekötve.

A korabeli sajtó nem tett hangsúlyosabb említést a Regina főhercegné ruháját díszítő brosról, azonban néhány fényképen jól látszik, hogy az ifjú ara a Csillagkereszt-rend kitüntetését viselte. A rend tagjai csak férjes vagy özvegy ősnemes hölgyek lehettek, élükön az ún. legmagasabb védnökasszony állt – 1951-ig nem más, mint Zita királyné. A kitüntetést általában fekete selyemből készült női csokorszalagon viselték, azonban előfordult, hogy gyémánttal kirakott masnira helyezték rá, és úgy hordták a szívük fölött. Zita királyné is így hordta, és minden bizonnyal az esküvő napján adta át Reginának, ugyanis 1951-től a főhercegné viselte a védnökasszonyi rangot.

A történelmi reminiscenciákat erősítette Regina menyasszonyi csokra is, amelynek mirtuszvirágai a schönbrunni kastély kertjéből származtak, onnan szállították azokat Nancyba.

Habsburg Ottó hagyományos öltözékben, fekete frakkban jelent meg, rendjelei közül magán viselte az Aranygyapjas Rend, az osztrák császári Lipót-rend, a magyar királyi Szent István-rend, a luxemburgi Aranyoroszlán Rend és a spanyol I. Károly Rend nagykeresztjeit.

A mise végén felhangzott az osztrák császári himnusz, valamint a magyar és a cseh himnusz, majd a jegyespár az oltárlépcsőhöz ment, és osztrák asszonyok által készített, osztrák földdel megtöltött brokátpárnákra térdepelt, hogy fogadja az áldást.⁴ Az esküvői szertartást fogadás követte, azután az ifjú pár Contrexeville-be, nászútjának első állomására indult.

Az esküvő dokumentumai gyűjteményünkben

A Habsburg Ottó Alapítvány gyűjteménye gazdag anyagot őriz az esküvővel kapcsolatban: újságcikkeket, leveleket és fényképeket. Számos sajtótermékben – így az Österreichische Nachrichtenben vagy a Salzburger Nachrichtenben – találunk részleteket a nászmenet összetételéről, az eseményekkel kapcsolatos érdekességekről. Ezekből a forrásokból tudunk olyan részleteket, hogy a szervezésben jelentős szerepet vállaltak Habsburg Ottó testvérei: Róbert herceg az előkészületekben segített, Etelka hercegnő pedig Párizsban berendezett egy szobát, ahol a folyamatosan érkező gratuláló levelekkel és a nászajándékok rendezésével foglalkozott.

A család által összegyűjtött anyag mappákba rendezve került a gyűjteménybe gratulációk, levelek, képeslapok formájában. A képeslapok között van egy különleges, havasi gyopárral és más préselt virággal díszített, mai napig jó állapotban megőrzött üdvözlőlap, a levelek mellett pedig a legtöbb esetben hozzátűzve szerepel az ifjú pár nevében elküldött válaszlevél is magyar, német, vagy francia nyelven.

Külön kezelték a nászajándékokat, és feljegyezték, kitől mit kaptak. A listákon szerepelnek a ruhaneműk, borok, cigarettatartók; Magyarországról aranyhímzéses szalvéta és gyöngyökkel kirakott táska érkezett. A nagyobb értékű ajándékok között egyedi az a fehér csipkelegyező, mely Ferenc József lányáé, Mária Valériáé volt, és amelyet az osztrák nép nevében kaptak egy tisztelőjüktől. Az összeírt listákhoz csatolt feljegyzésekből látható, hogy a pár a figyelmességeket megköszönő levelekhez sok esetben dedikált esküvői képet is mellékel.

A trónörökös és a hercegnő frigye egy életre szól, földi házasságuk Regina 2010-ben bekövetkezett halálával ért véget.

ERDÉLYI ZSÓFIA
MERZA BEÁTA
NACSA ANETT

⁴ A legnépesebb (kb. 25 ezer fős) küldöttség, dacolva a Habsburg-törvénnyel, Ausztriából érkezett. A törvény volt az oka annak, hogy Ottó és Regina nem esküdhetett a mariazelli bazilikában, a Habsburg Birodalom elsőszámú kegyhelyén, aranylakodalmukat azonban már ott tartották 2001-ben. S bár az esküvői helyszín nem lehetett Mariazell, Beda Gábor főapát, dacolva Leopold Figl kancellár rosszállásával, az ifjú pár nagy örömeire Nancy-be szállította a mariazelli Irgalmas Szűzanya másolatát. Egy korabeli anekdota szerint a kancellár, mikor tudomást szerzett a mariazelli Szűzanya "eltűnéséről", felháborodva hívta fel és vonta kérdőre a főapátot: „Beda atya, hol van a Szűzanya? Mire Beda atya a következőképpen válaszolt: - De hiszen tudja, kancellár úr. Odafenn, a Mennyben!” A forrás arra nem tér ki, hogy Figl hogyan reagált a szellemes megjegyzésre.

Habsburg Ottó és Regina a 35. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszuson, Barcelonában

POLITIKA AZ EUCHARISZTIA FÉNYÉBEN

Habsburg Ottó a Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusokon

A 2021 szeptemberében Magyarországon megrendezett 52. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus kapcsán érdemes feleleveníteni, hogy az utolsó magyar trónörökös két alkalommal is részt vett a katolikus világ számára különösen nagy jelentőségű rendezvényen. Habsburg Ottó először 1952-ben Barcelonában, majd 1960-ban Münchenben jelent meg a nagymúltú Kongresszuson, melyet első alkalommal a franciaországi Lille városában rendeztek meg 1881-ben.

Közismert tény, hogy Habsburg Ottó mélyen hívő katolikus volt. Gyermekkorában, a család száműzetésének valamennyi helyszínén alakítottak ki kápolnát,¹ ahol minden nap szentmisét hallgatott, nemegyszer ministrált, és szentáldozáshoz járult. Keresztény hite felnőttként is meghatározó maradt a számára, és mindvégig áthatotta közéleti tevékenységét. Tudatosan kereste azokat az eseményeket, amelyek a lelki töltekezés mellett újabb emberi kapcsolatok megteremtésének lehetőségét hordozták. Nem véletlen, hogy 1952-ben feleségével együtt részt vett a Barcelonában megrendezett 35. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszuson.

A katalán főváros 14 évvel az 1938-as budapesti Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszust követően rendezte meg az eseményt, mivel az 1940-ben Nizzába tervezett találkozót megghiúsította a világháború. Spanyolország 1938-tól igyekezett elnyerni a nagy presztízsű katolikus találkozó rendezési jogát, amelyet eredetileg 1944-re időzítettek. A toledói érsek, Isidro Gomá y Tomás a budapesti kongresszuson is megjelent, hogy elősegítse a felkészülést. Róma a háború után politikai megfontolásokat is szem előtt tartva támogatta e törekvést. A vatikáni diplomácia az ötvenes évek elején új konkordátum megkötéséről tárgyalt a spanyol kormánnyal, illetve elő kívánta mozdítani az Egyesült Államok és Spanyolország közeledését. A hidegháborús szembenállás egyre feszültebb nemzetközi légkörében indokoltnak tűnt a Franco-rezsim iránti nagyobb megértés, ráadásul Spanyolország mélyen gyökerező katolikus hagyománya is a rendezés odaítélése mellett szólt.² A barcelonai helyszín esélyeit növelte a város jó megközelíthetősége, továbbá komor közelmúltja, hiszen a polgárháború alatt átélt szenvedések révén alkalmas volt arra, hogy az újrakezdés, a feltámadás reményének szimbóluma legyen.³

¹ Baier, Stephan – Demmerle, Eva: *Habsburg Ottó élete*. Budapest, Európa, 2003, 73. (a továbbiakban: Baier – Demmerle (2003))

² Nathalia Nunez: „Le XXXVe Congrès eucharistique international de Barcelone (1952): „Un grand cri de paix”? *Chrétiens et sociétés*, 2019, 26. <https://journals.openedition.org/chretiensocietes/5440> (A letöltés időpontja: 2021. 09. 03.)

³ Lásd a Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus hivatalos vatikáni honlapját: <http://www.congressieucaristici.va/content/congressieucaristici/it/storia/50-congressi-eucaristici-internazionali/barcelona-1952.html> (A letöltés időpontja: 2021. 09. 03.)

Habsburg Ottó és Alfredo Sanchez Bella (1952)

A 35. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus központi témája a béke volt. Az erről szóló döntés öt évvel a II. világháború után, a hidegháborús fejlemények – a nukleáris háború veszélye és a kommunista propaganda (pl. 1950-ben a stockholmi békefelhívás) – hatására született meg. XII. Piusz pápa különös aggodalommal figyelte a keleti blokkban tapasztalható keresztényüldözést, illetve a marxista eszmék széles körű terjedését. Ebben a kontextusban a Szentatya fontosnak tartotta, hogy a katolikusok, elsősorban az európaiak, lelkiileg fel legyenek vértezve a kommunizmussal szemben. Nem véletlen tehát, hogy a kongresszus során a béke témakörét négy fő szempont alapján vizsgálták: az Eucharisztia és a családi béke, az Eucharisztia és az egyéni és társadalmi béke, az Eucharisztia és a nemzetközi béke, illetve az Eucharisztia és az egyházi béke.

Az egykori trónörökös 1938 májusában, alig néhány hónappal az Anschluss után kialakult feszült nemzetközi helyzetben, száműzöttként nem utazhatott Budapestre. Először tehát csak 1952-ben nyílt lehetősége, hogy részt vegyen a Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszuson. Mindezek ismeretében nem meglepő, hogy Habsburg Ottó, akit szoros érzelmi szálak fűztek Spanyolországhoz,⁴ lelkesen jelezte részvételi szándékát a barcelonai rendezvényen.

⁴ Habsburg Ottó 1922 és 1929 között, gyermek- és fiatalkora meghatározó éveiben Spanyolországban élt. 1951-ben Nancy-ban tartott esküvőjük után feleségével, Regina szász-meiningeni hercegnővel ide utaztak nászútra is.

Ottó és felesége, illetve húga, Adelheid főhercegnő spanyolországi útját Marosy Ferenc, a Franco-rezsim által informálisan elismert madridi magyar királyi követ szervezte. (A diplomatát Egán Alfréd, egykori barcelonai magyar konzul segítette az ügyek intézésében.) Marosy, aki a hivatalos magyar delegáció összeállításában is fontos szerepet kapott, mindent egyeztetett Habsburg Ottóval. Többszöri levélváltásukat követően Zágón József római prelátus és Apor Gábor máltai lovag, egykori vatikáni követ vezetésével állt össze az a tisztán nyugati politikai emigrációban élő, zömmel egyházi személyek csoportja, amelyet a szervezők hivatalos küldöttségnek ismertek el.⁵ Habsburg Ottó saját kérésére sem a magyar delegáció, sem más nemzet listáján nem szerepelt.

Marosy igyekezett elérni, hogy az egykori Osztrák–Magyar Monarchia utolsó uralkodójának fia a rendezvényen megjelenő legelőkelőbb személyiségek körébe kerülhessen. A diplomata értesítette Habsburg Ottót, hogy az Eucharisztikus Kongresszusra utazó pápai legátus, Federico Tedeschini bíboros tiszteletére adott legmagasabb szintű fogadáson is részt vehet.⁶ A kongresszus ideje alatt a spanyol nemzeti rádió néhány perces megszólalási lehetőséget biztosított a volt trónörökös számára.

Habsburg Ottó ekkor már ismert személyiség volt Spanyolországban. 1949-ben személyesen tárgyalt Franco tábornokkal, aki különösen nagyra becsülte a történelmi család fejét. Ottó jó franciaországi kapcsolatai révén közvetítő szerepet vállalt az 1948 után igencsak feszültté váló francia-spanyol viszony javítása érdekében.⁷ A Franco-rezsim külügyminisztere, az Actio Catholica spanyol vezetőségének tagja, Alberto Martin Artajo ugyancsak szimpatizált Habsburg Ottóval. Nem véletlen, hogy 1952-ben a spanyol hatóságok kiemelt vendégként kezelték. A madridi külügyminisztérium már az év márciusában utasította Barcelona kormányzóját, hogy megfelelő szállást keressenek Ottónak.⁸ Végül az Eucharisztikus Kongresszusra befejezett, a katalán főváros központjában található modern Arycasa Hotelban foglaltak számára szobát.⁹ Itt mutatta be neki Jean Violet ügyvéd¹⁰ – ezidőtájt a francia miniszterelnöki tisztelet betöltő Antoine Pinay közeli munkatársa, egyben a francia titkosszolgálatok ügynöke – Alfredo Sanchez Bellát,¹¹ a Spanyol Kulturális Intézet akkori igazgatóját. Bellát lenyűgözte, hogy az Osztrák–Magyar Monarchia utolsó uralkodójának fia keresztvívőként, a nép közé vegyülve vett részt a kongresszus alatt szervezett felvonulásokon.¹²

⁵ Habsburg Ottó Alapítvány, (a továbbiakban: HOAL) Habsburg Ottó Gyűjtemény, Levelezés, Levelezés magánszeméllyel és szervezetekkel, HOAL 1-2-b-Marosy Ferenc (Madrid, 1952. május 15.), és a hozzá tartozó mellékletek. (A Habsburg Ottó Alapítvány teljes iratanyaga rendezés alatt áll, ezért a tanulmányban megadott jelzetek nem tekinthetők véglegesnek). Lásd továbbá HOAL, 1-2-b-Magyar Gyula (Róma, 1952. május 11.)

⁶ HOAL, 1-2-b-Marosy Ferenc (Madrid, 1952. május 19.).

⁷ Matilde Eiroa San Francisco: „España, refugio para los aliados del Eje y destino de anticomunistas (1939-1956)”. *Ayer*, 2007, 67, 30.

⁸ HOAL, 1-2-b-Marosy Ferenc (Madrid, 1952. március 29.). Melléklet: Emilio de Navasqués levele Marosynak Habsburg Ottó barcelonai szállása kapcsán, Madrid, 1952. március 26.

⁹ A barcelonai Arycasa Hotel történetéről lásd részletesebben: <http://labarcelonadeantes.com/arycasa.html> (A letöltés időpontja: 2021. 09. 03.)

¹⁰ Stefan A. Müller szerint nem Jean Violet, hanem Jean Vilnet volt Ottó és Sanchez Bella közös ismerőse, aki bemutatta őket egymásnak. Müller, Stefan A. – Schirfl, David – Skordos, Adamantios T.: *Heimliche Freunde. Die Beziehungen Österreichs zu den Diktaturen Südeuropas nach 1945: Spanien, Portugal, Griechenland*. Wien, Böhlau Verlag, 2016, 42. (a továbbiakban: Müller et. al. (2016))

¹¹ Baier – Demmerle (2003), 344. Csonka Emil szerint Alfredo Sanchez Bellát egy francia professor mutatta be Habsburg Ottónak az Arycasa szállodában. Csonka Emil: *Habsburg Ottó. Egy különös sors története*. München, Új Európa, 1972, 418. (a továbbiakban: Csonka (1972))

¹² Müller et al. (2016), 42.

Ez a találkozás meghatározó volt Ottó számára is, hiszen Alferdo Sanchez Bella lett az, akivel a kongresszus alatti beszélgetések, előadások és tapasztalatok eredményeképpen néhány hónappal később létrehozta a Centro Europeo de Documentación e Información (CEDI)¹³ nevű szervezetet. A kezdeményezés legfőbb célja a különböző, elsősorban nyugat-európai keresztény és konzervatív szervezetek összefogása, információgyűjtés, a kommunizmus elleni küzdelem, illetve a keresztény európai értékek megőrzése, és – nem utolsósorban – az európai integrációs folyamat előmozdítása volt. Elmondható tehát, hogy Habsburg Ottó keresztény Európa védelmében való elköteleződésében mérföldkő volt az 1952-es Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus. Szeptemberben, a CEDI-t megalapító santanderi találkozón ő mondta a zárszót, amelyben hangsúlyozta:

„Néha az ószövetségi zsidó néphez hasonlóan mindenről túlságosan földhözragadt módon gondolkodunk. Ők a Messiást, mint politikai értelemben vett királyt várták, mi pedig úgy véljük, hogy a birodalomnak a történelemben megismert formák szerint kell kifejezésre jutnia. A valóságban ugyanakkor a keresztény birodalom inkább a szolidaritás lelke, a Pax Christi gondolat, az evangéliumi elvek gyakorlati életben történő megvalósítása, Krisztus Királyságát elismerő szabad népek együttműködése [...] Ez utóbbi napokban együtt tanulmányoztuk legkülönbözőbb szempontok szerint Európa természetét és hivatását. És mindannyian arra a következtetésre jutottunk, hogy nem lehet elválasztani az európai gondolatot a kereszténységtől. Európának meg kell értenie, hogy keresztény kontinens, hogy az a hivatása, hogy az isteni igazságokról tegyen tanúságot a földön.”¹⁴

A grandiózus barcelonai kongresszus alkalmával – ahol 64 országból több mint 300 ezer zarándok jelent meg, a zárómisén a résztvevő hívók számát pedig 1 millióra becsülték – Ottó számos spanyol és más nemzetiségű politikussal, közéleti és egyházi személyiséggel találkozott.¹⁵

Habsburg Ottó nyolc évvel később, 1960 nyarán is részt vett a Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszuson – ezúttal Münchenben. A lakhelyéhez, Pöckinghez való földrajzi közelség okán családja, valamint édesanyja, Zita királyné, és több testvére ugyancsak jelen voltak az eseményen. Ahogy Barcelonában, a müncheni Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszuson létrejött találkozások is sorsdöntővé váltak Ottó életében, hiszen 1960. augusztus 7-én itt beszélt először személyesen Julius Raabbal, Ausztria kancellárjával. Ottó az 1955-ben megkötött osztrák államszerződést követően szeretne volna rendezni viszonyát Béccsel. A folyamat azonban hosszú éveken át húzódott, és komoly feszültségeket okozott az osztrák belpolitikában. Habsburg Ottót alaptalanul rágalmazták és támadták elsősorban az Ausztria Szociáldemokrata Pártja (SPÖ) részéről, töb-

¹³ Európai Dokumentációs és Információs Központ

¹⁴ Habsburg Ottó beszéde, amit 1952. szeptember 6-án a CEDI-t létrehozó santanderi konferencia zárülésén mondott el. Az előadás kéziratát a HOAL gyűjteményben található. (Az eredeti francia nyelvről a cikk szerzője fordította magyarra.)

¹⁵ Lásd a Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus vatikáni hivatalos honlapját: <http://www.congressieucaristici.va/content/congressieucaristici/it/storia/50-congressi-eucaristici-internazionali/barcelona-1952.html> (A letöltés időpontja: 2021. 09. 03.)

Habsburg Ottó és családja Münchenben az Eucharisztikus Kongresszuson, 1960-ban: Ottó, Regina, Zita királyné, Adelheid, Erzsébet

bek között azzal, hogy óriási vagyont kíván visszaperelni szülőhazájától, és hazatérése esetén demokráciaellenes intézkedéseket erőltetne az országra. Ebben a kontextusban különösen nagy fontossággal bírt a személyes megbeszélés az egykori trónörökös és a néppárti (ÖVP) Raab kancellár között. A találkozót Konrad Adenauer német kancellár szervezte meg a müncheni Kongresszus margóján. A Jahreszeiten Hotelban zajló megbeszélésen Raab egyértelművé tette Ottó számára, hogy ha vissza akar térni Ausztriába, mindenekelőtt a trónról való lemondónyilatkozatot kell tennie.¹⁶ Jóllehet, még hosszú évekre volt szükség, hogy az utolsó osztrák császár fiának jogi státusza rendeződjék, a müncheni megbeszélés azonban Habsburg Ottó későbbi visszaemlékezése szerint is kulcsfontosságúnak bizonyult.¹⁷

A két Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus, amelyen részt vett, jelentős hatást gyakorolt az egykori trónörökös életére: lelki értelemben a transzcendens megtapasztalása révén, társadalmi-politikai vetületében pedig az emberi találkozásokon keresztül. 1952-ben a keresztény Európa-gondolat miatt, 1960-ban pedig a szülőföldjével való kapcsolata szempontjából volt számára mérföldkő a nagy egyházi esemény. A Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus mindkét esetben megerősítette katolikus hitében, egyben európai és közéleti-morális elkötelezettségében. Ennek gyümölcsei pedig egész későbbi életében kézzelfoghatóak voltak.

FEJÉRDY GERGELY

¹⁶ Csonka (1972), 445–446., illetve Baier – Demmerle (2003), 276.

¹⁷ Bokor Péter és Hanák Gábor interjúja dr. Habsburg Ottóval. Pöcking, 1998. július 18. Magyar Mozgóképincs Megismertetésért Alapítvány, 0451_33_HO_980718. A felvétel pontos helye: 01:17:38.

A CSÁSZÁR, A FILMSZTÁR ÉS HATSZÁZ LÓERŐ

Habsburg Ottó és a Bugatti Automobili

30 évvel ezelőtt, 1991. szeptember 14-én mutatták be a Bugatti EB110-et, a korszak egyik kiemelkedő teljesítményű sportautóját. A nagyszabású párizsi gálaeseményen Habsburg Ottó tartotta a köszöntőbeszédet.

Alapítványunk fotógyűjteményének jelentős hányadát teszik ki azok a képek, amelyeken Habsburg Ottó autóval, autóban vagy valamilyen más közlekedési eszköz társaságában látható. Ez nem véletlen, hiszen rendkívül elfoglalt ember lévén sokat utazott, vízen és levegőben is, de leginkább földön. Jól tudta, hogy egy jó autó nem csupán helyváltoztatásra szolgáló eszköz, hanem sokkal több annál. A fényképek arról tanúskodnak, hogy értékelte a jó minőségű, esztétikus járműveket – a megbízható családi kombitól kezdve, a különböző kirándulásokhoz használt járműveken át az elegáns, de nem felengzős munkaeszközöig. Nem csoda, hogy a gépjárműgyártás elitjébe tartozó Bugattival is szövődött kapcsolata.

A Bugatti csúcskategóriás autógyártó céget 1909-ben alapította az olasz származású formatervező, Ettore Bugatti. A vállalkozó, mérnök, autóversenyző Ettore 1881-ben egy milánói művészcsaládban született. Alig 17 évesen tervezte meg első autóját, amivel Milánóban egy nemzetközi kiállításon első díjat nyert. A vállalat harminc éven át gyártotta a világ leglenyűgözőbb és leggyorsabb autóit, sorra nyerve a dobogós helyezéseket a versenypályákon. A Bugatti név egyet jelentett a minőséggel és a luxussal, a Bugatti Type 41 Royale vagy a Bugatti 57sc Atlantic modelleket sokan a valaha készült legszebb autóknak tartják.

Habsburg Ottó személyesen is találkozott Ettore Bugattival, Belgiumban, az 1930-as évek végén. A vele való találkozásra és a beszélgetésekre, mint felejthetetlen emlékekre gondolt vissza; elmesélte, hogy Ettore Bugatti személyisége rá is nagy benyomást tett, olyan embernek nevezte, akit egyszerűen a zsenialitás aurája lengett körül. 1939-ben Ettore Bugatti fia, a vállalat vezetésébe is bevont Jean tesztelés közben halálos autóbalesetet szenvedett. Ezt a veszteséget, illetve a második világháború pusztításait a vállalat nem tudta kiheverni. Ettore Bugatti 1947-ben halt meg, cége pedig 1952-ben beszüntette a közúti autók gyártását.

A Bugatti név újjáélesztésének ötlete 1986 nyarán született meg, amikor a Lamborghini néhány akkori és korábbi alkalmazottja közösen egy különleges sportautó építésén

gondolkodott. Romano Artioli olasz üzletember befektetőként szintén érdeklődött egy egyedi sportautó építése iránt. Artioli szenvedélyes autógyűjtő, és Európa egyik legjelentősebb Ferrari kereskedője volt. A nyolcvanas évek végén a szuperautók – azaz a nagy teljesítményű, luxus kategóriájú sportautók – szegmense virágzott, így jelentős haszon reményében lehetett belevágni az üzletbe. 1987 októberében bejelentették, hogy a Bugatti név és a szellemi tulajdonjogok egy olasz üzletemberekből álló csoporthoz kerültek, és Romano Artioli vezetésével létrejött a luxemburgi székhelyű Bugatti International.

A korszerű szuperautó megépítéséhez hatékony infrastruktúrára volt szükség, és az olaszországi Emilia-Romagna régióban minden adott volt a sikerhez. Modena környékét joggal nevezik a „szuperautók Szilícium-völgyének”, hiszen olyan neves cégek központjai találhatók itt, mint a Ferrari, a Lamborghini, a Maserati vagy a DeTomaso. A leendő dolgozók igényeinek figyelembe vételével így a Modena melletti mintegy 9000 lakosú Campogalliano városkában jelölték ki a helyszínt a gyár és a főhadiszállás megépítésére. A világ legjobb autójának előállításához a legjobb tervezőkre és mérnökökre volt szükség, a legkomolyabb, Forma 1-es csapatoknak is dolgozni képes top mérnököket és mestereket csábították a céghez.

A tervezés során „a gyárak Bugattiját” igyekeztek megépíteni, a legmodernebb technológiával felszerelt avantgárd és modern komplexumot, amely éppúgy látványosság, mint maga az autó. Az épület, a „La fabbrica blu” (A kék gyár) – közel három éven át tartó építkezés után – 1990. szeptember 15-én, Ettore Bugatti 109. születésnapján nyitotta meg a kapuit. A gyáravató ceremónián Modena érseke végezte a szertartást az olasz autóipar krémje és Habsburg Ottó jelenlétében.

Habsburg Ottó egész életében érdeklődött az autók iránt. Édesapjának, IV. Károly királynak egy osztrák gyártmányú Gräf & Stift-je volt, de amiben Ottó életében először, még kisgyerekként ült, az egy spanyol autó volt, egy Hispano-Suiza. Amikor elérte a nagykorúságot, családjával éppen Belgiumban éltek, hivatásos sofőr segítségével itt is tanult meg vezetni, egy Ford-on. Ekkor még külön vizsga letétele nélkül mindenki szabadon vezethetett, aki a 18. életévét betöltötte. Később legszívesebben Mercedesben ült, de volt egy Magyarországról 1926-ban kapott, a Magyar Általános Gépgyár (MÁG) által készített Magomobilja, ami feltehetően a spanyol polgárháború (vagy a második világháború) során megsemmisült.

A Bugatti újjáéledő autógyártásába Ottó tulajdonképpen egy véletlen során kapcsolódott be. Romano Artioli cégvezér visszaemlékezésében leírja, hogy 1988-ban egy bolognai napilapban lapozgatva olvasta a hírt, miszerint Habsburg Ottó hamarosan

Az új modell prototípusa a Bugatti központ és gyárépület előtt (1991)

Olaszországba érkezik. Felajánlotta Ottónak, hogy ha szükségesnek látja, akkor a cég magánrepülőgépét szívesen a rendelkezésére bocsátja az utazás során. Azt a választ kapta, hogy a „császár szívesen igénybe veszi a felajánlást”. Romano Artioli Bolzanóban, Dél-Tirol székhelyén nőtt fel, szemében Ottó szülőföldje szellemi és karizmatikus vezetője volt, „a császár”. Élete legszebb útjának nevezte a közös repülést, amelynek során Ottó különös érdeklődéssel fogadta a hírt, miszerint olasz, német és francia mérnökök együtt dolgoznak, tökéletes példáját adva annak, hogy a kölcsönös tudás és közös cél megteremtheti az integráció alapjait.

Habsburg Ottó 1989. szeptember 15-én (Ettore Bugatti 108. születésnapján) már a Bugatti International díszbizottságának elnökeként vett részt és mondott beszédet az Ettore Bugatti Kulturális Központ avatásán, a Bolzano megyei Oraban. Egy 1930-as Bugatti T49 vitte Ottót a helyszínre, ahol a hagyományőrző Tiroli Lövészek (Die Tiroler Schützen) sorfala várta, és a katonazenekar a Radetzky-indulót játszotta. (Mint később kiderült, egy sietve felállított helyi küldöttség még a rendezvény előtt Strasbourgba ment, azt tanácsolva Ottónak, hogy ne vegyen részt az eseményen, mert azt olaszok szervezték. Ő azt válaszolta, hogy egész életét a határok felszámolásának és Európa népeinek egyesítésének szentelte, és nem hajlandó időt veszíteni arra, hogy ilyen ostobaságokat hallgasson, ezért megkérte a küldöttséget, hogy menjenek haza.) A ren-

dezvény sikeres volt, Ottó beszédében Ettore Bugatti, a Franciaországért alkotó olasz tervező munkásságát és európaiságát méltatta, kiemelve, hogy a nacionalizmus pusztítása mutatja a testvérháborúk, azaz az első és második világháború teljes abszurditását. Ottó beszédében utalt az éppen rendszert váltó Magyarországra és Széchenyi Istvánra is: *„A nagy Széchenyi több mint száz évvel ezelőtt hazájára, Magyarországra mondta: »Magyarország nem volt, hanem lesz.« Ma ezt a mondatot Budapestről halljuk, ahol a totalitárius elnyomás évtizedei után a szabadság új korszaka kezdődik. Európa esetében szeretném kicsit módosítani ezt a mondatot, mert a mi világrészünk valami grandiózus volt, a legszebb dolog, amit az emberiség eddig alkotni tudott. Ebben az értelemben a holnapra vonatkozó képletem a következő: »Európa volt, tehát lesz.«”*

1991 tavaszán a campogalliano gyárban még lázasan dolgoztak az új modell technikai részletein, ugyanakkor Párizsban és Elzászban már javában folytak az előkészületek a bemutató rendezvény megszervezésére. A Bugattinál az új autónak az EB110 típusnevet adták, egyfelől tisztelgésként a cég névadója előtt, másfelől az Ettore Bugatti 110. születésnapjáról való megemlékezés gyanánt. A gyár alapítása után egy évvel – ismét a születésnaphoz igazítva a dátumot – meg is tarthatták az ünnepélyes bemutatót.

A nagyszabású rendezvényre Habsburg Ottó francia nyelvű köszöntő beszédével Párizsban, a Parvis de la Défense téren került sor 1991. szeptember 14-én. A gálaesemény házigazdája a francia film élő legendája, Alain Delon volt.

Habsburg Ottó, Alain Delon és Romano Artioli

Alain Delon korábban szenvedélyes Bugatti-gyűjtő volt, aki egyedülálló kollekción állított össze Ettore testvére, Rembrandt (!) Bugatti – elsősorban vadon élő állatokat ábrázoló – bronzszobraiból.

Az itt bemutatott fotók az Alapítványunk kezelésében lévő fényképalbumból valók, amelyet Romano Artioli 1991 októberében küldött Habsburg Ottónak, köszönetnyilvánító levelének kíséretében. Érdekes, hogy már ekkor az óriások szorításában lévő kis vállalatként ábrázolja a céget, és ez a narratíva évekkel később újra megjelenik. Ekkor azonban még bizakodó hangnemű, a nehézségeket leküzdő lelkesedésről van szó. Az album 14 fényképet tartalmaz a gálaeseményről, sajtóbemutatóról és az esti díszvacsoráról. Artioli és Ottó ezután még egy ideig rendszeresen, de ritkuló ütemben levelezett. Ezek a levelek főleg németül, de egyes esetekben olaszul és franciául is íródtak, Artioli mindig a lehető legnagyobb tisztelettel fogalmazott, „felségnek” szólítva a címzettet.

A Bugatti EB110 nagyszabású bemutatóját lelkesedéssel követte a korabeli szaksajtó. 1992-ben a Bugatti egy még könnyebb és erősebb EB110-es modellt adott ki, amely a SuperSport típusnevet kapta. Ennek a típusnak 1994-ben, némileg váratlanul, különösen pozitív híre kelt. Az *Auto Motor und Sport* német autós magazin egy szuperautó-összehasonlítást tett közzé Michael Schumacher F1-bajnokkal a volánnál, akinek annyira megtetszett a Bugatti, hogy azonnal rendelt egyet saját magának. 2003-ban Schumacher egyébként eladta, majd állítólag visszavásárolta az EB110-et. Az autó 2021 júliusában bukkant fel újra, amikor a németországi nagy árvizek során a katasztrófa sújtotta területen egy luxusautókkal teli garázsban látták némileg megrongálódva.

A Bugatti EB110 technikai paraméterei is kiemelkedőnek mondhatók. Az autót egy 60-szelepes, quad-turbo V12 motor hajtja. Névlegesen 3,5 literes motorja 3499 cm³-es, 560 lóerő a GT-nél, 610 lóerő a SuperSportnál. Összkerék-hajtás, karbonváz és mindössze 1550 kg. A 100 km/h sebességet 3,4 másodperc alatt éri el, végsebessége 350 km/h. Összeségében fejlett technológia és könnyű kezelhetőség jellemzi. Az EB110 hamar legendává vált teljesítménye, sztárfejlesztőinek előélete, de története rövidsége miatt is.

A vállalat pénzügyi stabilitásának egén 1995-ben sötét felhők kezdtek gyülekezni. A kifizetetlen számlák gyorsan felhalmozódtak, a veszteségek egyre nőttek, 1995 szeptemberére a csőd elkerülhetetlennek tűnt. Az okok meglehetősen szerteágazóak voltak. Romano Artioli később úgy nyilatkozott: a lejtmenetet szabotázs gyorsította fel.

Emellett persze a gyártás maga messze nem volt hatékony, ami a pénzügyi problémák egyik fő oka lehetett. Mivel minden kézzel készült, már-már manufaktúrális jelleggel, a folyamat igen lassú volt, 54 naponta gyártottak egy EB 110-est – szemben a Ferrarival, amely naponta több mint egy autót állított elő. Egyesek a szuperautók forgalmazásának 1990-es évek eleji általános visszaesésére is hivatkoznak, mások pedig a cég pénzügyi gazdálkodásának hiányosságaira. A konkurens gyártók legújabb modelljei (McLaren F1 és a Jaguar XJ220) alig néhány hónappal a Bugatti után történt bemutatkozása is szerepet játszhatott abban, hogy az EB110 háttérbe szorult. A Bugattihoz hasonlóan ezek is kitűnő autók voltak, és élvezték a nagy autógyártók – a Jaguar a Ford, a McLaren pedig a BMW – támogatását, míg a Bugatti mögött nem volt ilyen gondoskodó „Big brother”. Az EB110-ből 1991 és 1995 között hivatalosan 139 példány készült, ebből harminchárom volt SuperSport modell. Az autók nem csak megőrizték értéküket, hanem az azóta is folyamatosan emelkedik. Az EB110 hiába volt mérnöki remekmű, az eladásokban mégsem aratott sikert, és manapság gyakran „az elfeledett szuperautóként” emlegetik. Meglehetősen paradox helyzet: kudarcot vallott, de egyben sikeres is volt. Kétségtelen, hogy a cég csődbe ment, ugyanakkor olyan autót készített, amelyhez Ettore Bugatti is szívesen adta volna a nevét. Habsburg Ottó az európai nemzetek együttműködésében fogalmazta meg a sikerek okát: a német precizitás, a francia termelési hatékonyság, valamint az olasz elegancia és vonalvezetés ötvöződésében. Felfogása szerint a haladás a kicsiben, a függetlenben van, azokban a vállalkozásokban, amelyek valóban mobilak, és hisznek az egyéni felelősségben és teljesítményben, nem pedig az államigazgatási méretű óriásvállalatokban.

A Bugatti nevet 1998-ban mégis egy óriásvállalat, a Volkswagen csoport vásárolta meg, és létrehozta a világ talán legismertebb Bugattiját, a Veyron-t. 2019-ben pedig bemutatták a Bugatti Centodieci-t, melynek neve magyarul „száztíz” jelent, és tulajdonképpen a klasszikus EB110 egy utáنگondolt változata: tisztelgés az előtt a modell előtt, ami viszszerépítette a Bugattit az autóipar csúcsára.

2021 nyarán az elektromos szupersportkocsikkal hírnevet szerző horvát üzletember, Mate Rimac kezébe került a Bugatti. Így a francia cég – amelyet egy olasz tervező alapított német földön, majd később egy többségében németül beszélő tartományból származó olasz üzletember élesztett fel a francia fővárosban tartott bemutatóval, amelyen a Habsburg-Lotharingiai házból származó utolsó osztrák-magyar trónörökös működött közre – most éppen a legutóbb csatlakozott EU-tag Horvátországba kerül. Az újonnan megalakult Bugatti-Rimac központja ugyanis Zágrábban lesz.

DÉKÁNY SZILVESZTER

„Ein Christ, ein Kaiser, ein Europäer”

*Részvétnyilvánítások és gyászjelentések
Habsburg Ottó halálának 10. évfordulója alkalmából*

Tíz éve, 2011. július 4-én hunyt el Habsburg Ottó, Alapítványunk névadója. Az évforduló alkalmából áttekintettük a gyűjteményünkben őrzött kapcsolódó iratokat. A gyászír nyomán a világ minden tájáról több mint ezer küldemény érkezett a Habsburg-családhoz: részvétnyilvánító levelek, lapok, kártyák, táviratok. De őrzünk újságokat, Bécs város turisztikai információs irodája által kiadott programfüzetet, a szertartásokról készült emlékkötetet, eligazító térképeket a temetés útvonaláról és helyszíneiről, az eseményre szóló, császári és királyi címerrel ellátott állóhely-kártyákat, valamint vendégkönyveket, bennük kevés számú magyar nyelvű bejegyzéssel.

A kondoleáló írások túlnyomó többsége magánszemélyektől, kisebb részben arisztokrata családoktól, politikusoktól és szervezetektől érkezett. A levelek egy részét a temetéssel kapcsolatos ügyek kezelői boríték nélkül, kihajtogatva, kéziratos megjegyzéssel – „elintézve”, „megválaszolva” – helyezték el, amelyeket fontosságuk miatt különítettek el. Ezek feladóinak, illetve kérésre Habsburg Ottóról készült halotti képet (Sterbebild) küldtek. Több olyan levél is található a gyűjteményben, amelyben Habsburg Ottó és a levélíró ismeretségére hivatkozva a szertartásokra állójegyet kértek, vagy szerettek volna részt venni a gyászmisén.

A levelek, táviratok, részvétnyilvánító lapok többsége osztrák–német területről érkezett, de francia, holland, belga, angol, amerikai, kanadai magyar szervezet, spanyol, olasz, afgán, horvát, cseh és délamerikai is van közöttük. Többségük német, kisebb részük angol, néhány francia, flamand és horvát nyelvű. A magyar nyelvű, illetőleg Magyarországról érkezett együttérző sorok elenyésző számban találhatók az Alapítvány őrzésében lévő iratanyagban.

Érdekes a kondoleáló levelek keltezése: a bajor kormány már aznap tudomást szerzett Habsburg Ottó haláláról, és részvétét nyilvánította, míg mások – mint például az Európai Parlament hajdani elnöke – csak napokkal később adta föl részvétnyilvánító sorait.

A levelek jó részére a család válaszolt, azokon ceruzás „erled[igt]” (megtörtént) megjegyzés olvasható; viszont Habsburg Ottó titkársági gyakorlatától eltérően a kimenő levelek másolatai nincsenek a gyűjteményben.

Viszonylag kisszámú arisztokrata megemlékező kártyát találunk a dokumentumok között. Ily módon fejezte ki részvétét Georg Friedrich Prinz von Preussen (a Hohenzollern-ház mai feje), Friedrich Wilhelm von Preussen, Marie-Therese de Montpension, Jean d’ Orleans herceg édesanyja, Maximilian von und zu Lichtenberg herceg, Borwin Herzog zu Mecklenburg herceg, Gerhard Baron von der Trenck báró, Otto Czernin gróf és családja.

A politikus levélírók által küldött részvétnyilvánítások közül csupán néhány található a gyűjteményben. Közülük dr. Klaus Hänsch (az Európai Parlament elnöke 1994 és 1997 között, 1979–2009-ben nyugat-német szociáldemokrata képviselő) emelhető ki, akinek kézzel írott, baráti levele az Ottótól eltérő gondolkodású politikus tiszteletének bizonyítéka. Mellette a következő személyeket említjük: Emilia Müller, szövetségi és európai ügyekért felelős bajor államminiszter; Georg Fahreschon, bajor pénzügyminiszter; Garmisch-Partenkirchen városi tanácsának nevében Harald Kühn, a burgenlandi tartományi hivatal nevében Franz Steindl; Luis Durnwalter tartományfőnök (Bozen, Dél-Tirol); az albán királyi ház nevében M. Skender Zog (Párizs), valamint Gordan Jandrokovic horvát külügyminiszter.

Egyházi kondoleáló levelek közül csupán néhány található a gyűjteményben: John Foley kardinálistól, a Jeruzsálemi Szent Sír Lovagrend nyugalmazott nagymesterétől; a Szent György Lovagrend karinthiai nagypriorjától, és Ratko Peric mostari horvát katolikus püspöktől. Kifejezte részvétét a müncheni izraelita kulturális közösség is, akikkel Habsburg Ottó közismerten jó kapcsolatokat ápolt.

A temetési szertartáson kihelyezett emlékkötet

A részvétnyilvánító leveleken túl említést érdemel az a díszes emlékkönyv, amelyben a felravatalozott koporsó és számos koszorú képe mellett megtaláljuk a július 5-én a pöckingi Szent Pius templomban, 9-én ugyancsak Pöckingben, a Szent Ulrich templomban, 11-én a müncheni Szent Kajetán alapítványi templomban, július 13-án a mariazelli Bazilikában, valamint 16-án a bécsi Stephansdomban tartott rekviem teljes programját. A bécsi szertartással egyidőben helyezték el Habsburg Ottó és felesége, Regina főhercegné hamvait a Kaisergruftban. Ottó Ausztriában magánszemélynek számított, de a szertartás államfőnek kijáró tiszteletadással zajlott. Emiatt az osztrák kormányt számos támadás érte, de Habsburg Ottó tekintélye, valamint a hajdani birodalom területén és azon kívül élvezett népszerűsége miatt az osztrák állam nem vonhatta ki magát a szervezésből.

Július 14-én és 15-én a bécsi kapucinus templomban a gyászolók leróhatták tiszteletüket a két felravatalozott koporsónál, majd a 16-ára virradó éjszaka a koporsókat átszállították a Szent István dómba, amit erre a napra lezártak az érdeklődők elől. A 15 órakor kezdődött gyászmisét dr. Christoph Schönborn, bécsi bíboros-érsek celebrálta. A katolikus szertartáson muzulmán és zsidó ima is elhangzott, utalva az Osztrák–Magyar Monarchia vallási sokszínűségére. Ezt követően a gyászolók átvonultak a közeli kapucinus templomhoz, a trónörökös házaspár végső nyughelyéhez. Bécs városa részletes – német és angol nyelvű – programot készített, amelyben bemutatta a fővárost és annak turisztikai látványosságait, és ismertette az ún. Anklopferemonie-t, ami a földi életből a túlvilágba való belépést szimbolizálja, s amelyben az elhunyt immár nem uralkodó, hanem csupán egy halandó, bűnös ember. A város szemmel láthatóan turisztikai látványosság szintjére emelte a temetés szomorú aktusát, amit a katonai és a hagyományörző egységek felvonulása tovább színesített. A szertartások Budapesten, a Szent István Bazilikában folytatódtak. Ott Paskai László bíboros mutatott be szentmisét július 17-én, majd Pannonhalmán zárultak le, ahol Ottó szívurnáját ugyanaznap este elhelyezték a Bencés Főapátságban.

A gyűjteményben tíz – különböző helyszínen elhelyezett – vendégkönyv található, melyekben hosszabb-rövidebb szöveges beírásokkal emlékeztek meg Habsburg Ottóról. Diplomáciai szempontból említésre méltó a berlini Kondolenz Buch, amelyben diplomáciai képviselők vezetőinek és tagjainak a megemlékező sorait olvashatjuk. A beírások egy része Habsburg Ottót magyar politikusnak nevezi. Ugyancsak itt található az ekkor Georgia berlini nagykövetségét vezető Habsburg Gabriellának címzett hivatalos kondoleáló levelek sora (Czukur József magyar, Miro Kovač horvát nagykövettől, Peter Ramsauer Németország kereskedelmi miniszterétől). Az ausztrál, a brit és az amerikai nagykövet kézírásos levélben fejezte ki együttérzését. A kondoleáló könyvek beírásai között viszonylag kevés a magyar nyelvű.

Eredeti fotó és a Michael Cleff által róla készült festmény

Különlegesség Georg Huber schwetzingeni könyvtáros 15 oldalas, kézírásos, történeti jellegű visszaemlékezése. Bíró Ákos, magyarországi izraelita vallású könyvkiadó Habsburg Ottót a 36 igaz ember egyikének nevezte, és káddist imádkozott az elhunytért. Végül Cleff III., azaz Michael Cleff (1947–?) nevét említjük. A németországi Bambergben élő festő számos művészt, politikust és sportolót (Peter Ustinovot, Thomas Gottschalkot, Hans-Dietrich Genschert, Boris Beckert) megörökített. Habsburg Ottóról készült portréja 1989-ben született.

A család mellett a Habsburg Ottóhoz kötődő szervezetek, egyesületek is kiadtak gyászjelentést, amiből kettő, a grazi Ferdinanda és a bécsi Josephina katolikus egyesületeké található meg a gyűjteményben.

A részvétnyilvánító levelek száma megközelíti az 1100 darabot. A Habsburg családnak és a családfőnek, Habsburg Károly főhercegnek küldöttek száma több mint 800 darab, Habsburg Gabriellától közel kétszáz, míg a többi testvértől elenyésző számú kondoleáló levél került az Alapítvány őrzésébe.

KOCSIS PIROSKA
ÓLMOSI ZOLTÁN

Kiadványok

A Magyar Kultúra Napján a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában, online térben mutatták be *Habsburg Ottó és az államhatalom. Levéltári források az utolsó magyar trónörököséről* című kötetünket. Az Alapítványunk munkatársai, KOCSIS PIROSKA ÉS ÓLMOSI ZOLTÁN által szerkesztett könyvet az eseménynek otthont adó intézménnyel, és a Corvina Kiadóval közösen jelentettük meg.

- Köszöntőt mondott MIKÓ ZSUZSANNA, a Magyar Nemzeti Levéltár általános főigazgató-helyettese, és PRÖHLE GERGELY, a Habsburg Ottó Alapítvány igazgatója. A műről FIZIKER RÓBERT a Magyar Nemzeti Levéltár főlevéltárosa és a kötet szerkesztői beszélgettek.

- Néhány hónappal később ugyanezen kiadványunk rangos szakmai elismerésben részesült: 2021. május 12-én elnyerte a Magyar Levéltárosok Egyesülete által alapított **Az Év Levéltári Kiadványa 2020** díjat. Az eredményhirdetésen DR. KENYERES ISTVÁN, a Magyar Levéltárosok Egyesületének elnöke, és KOCSIS ANDRÁS SÁNDOR, a Kossuth Kiadó elnök-vezérigazgatója köszöntőjét követően DR. CSORBA LÁSZLÓ, az ELTE BTK Történelmi Intézetének egyetemi tanára méltatta a kiadványt.

Az év végéhez közeledve újabb kiadványunk került ki a nyomdából: *Habsburg Ottó és a rendszerváltozások* címmel.

- A Habsburg Ottó Alapítvány még 2019-ben rendezett kétnapos konferenciát névadója és a közép-európai rendszerváltások kapcsolatáról a Magyar Tudományos Akadémián. Kötetünk első része e fontos és tanulságos tanácskozás összegzése. Az eseményen elhangzott előadások nemcsak az *annus mirabilis*, 1989-et helyezték történelmi-politikai kontextusba, hanem annak apropóján sokkal tágabb horizontot nyitottak. Visszatekintettek a 20. század szinte egészére: nyomon követték az utolsó magyar trónörökös életútját az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásától, bemutatták kötődéseit a két világháború közötti legitimista mozgalmakhoz és az 1944 utáni magyar emigráns csoportokhoz.

- Kötetünk második részében Alapítványunk munkatársainak írásai olvashatók a politikus 1989–90-es magyarországi közéleti-kulturális szerepléséről. 1989 tavaszán, európai parlamenti delegációvezetőként tett hivatalos útja során képlékeny belpolitikai helyzettel, a társadalmi-gazdasági válságból kiutat kereső közéleti mozgalmakkal, a nemzet jövőjéről felelősen gondolkodó ifjúsággal találkozott. És bár jelölése a legmagasabb közjogi méltóságra rövid időn belül lekerült a napirendről, jelenléte 1990. május 2-án, a szabadon választott Országgyűlés alakuló ülésén munkájának igazolása és – utolsó magyar trónörökösként – történelmi elégtétel volt számára. Habsburg Ottó közel 80 évesen is fiatalokat megszágyonyító lendülettel, nyitottsággal vett részt a találkozók, beszélgetések, fórumokon, ünnepeken. Képgalériánk a nagyszámú esemény alkalmával róla készült legkifejezőbb felvételekből válogat.
- A kötet az említetteken kívül tartalmaz egy forrásközlést, az egykori trónörökös 1960-ban, egyetemista magyar emigránsok előtt elhangzott zürichi előadásának szövegét. Figyelmesen követve az ott vázolt gondolatmeneteket, világossá válik, hogy Habsburg Ottó évtizedeken át következetesen ugyanazon eszmék és célok jegyében politizált. Ezért döntöttünk úgy, hogy ennek a dokumentumnak is helyet adunk az általa megélt rendszerváltozásokról szóló összeállításban.

Kitekintés

A 2021-es év nagy változást hozott az életemben, hiszen nyár óta Magyarország párizsi nagyköveteként dolgozom. Ez nagy megtiszteltetés nekem személyesen, és családomnak is, egy olyan időszakban, amikor Európa jövőjéről érdekes vita folyik, és amikor Franciaország tölti be az Európai Unió Tanácsának elnöki tisztét. Gyakran gondolok arra, hogy Édesapám vajon miként vélekedne a jelenlegi helyzetről, rendíthetetlen optimizmusával miként bíztatna engem és másokat: a legszövevényesebb helyzetekből is van kiút!

A Habsburg Ottó Alapítvány tevékenysége segít abban, hogy Édesapám gondolatait segítségül hívjuk. A gyűjtemény feldolgozásának előrehaladtával egyre inkább feltárnak a történelmi analógiák, és ráébredünk annak az eszmei alapvetésnek a fontosságára, ami Édesapám számára a szubszidiaritás fogalmában összpontosult. Ennek jegyében lehet az európai és a nemzeti érdekeket összeegyeztetni, egy erős Európa víziójában. 2022-ben, a Maastrichti Szerződés aláírásának 30. évfordulóján emlékezünk arra, hogy a szubszidiaritás először kapott helyet egy uniós dokumentumban. De idén lesz száz esztendeje, hogy elindult a páneurópai mozgalom, amely – okulva az első világháború szörnyűségeinek tapasztalatából – a kontinens népei közötti békét hivatott erősíteni. Habsburg Ottó, aki gyerekként megélte a világháborút, fontos szerepet játszott a mozgalom népszerűsítésében, a modern politikai kihívásoknak megfelelő tartalommal való megtöltésében. Mindezt befolyásolta édesapja, IV. Károly halála is a madeirai száműzésben, amit tízévesen, de nagyon tudatosan élt át, és amire szintén érdemes emlékezünk.

Családom, testvéreim számára nagyon fontos és tanulságos látni, ahogy kibontakozik édesapánk írásos és szellemi hagyatéka. Hálásak vagyunk azért, hogy ez magyar állami forrásból megtörténhet. Az Alapítvány az elmúlt években bizonyította, hogy kellő filológiai alaposággal, politikai érzékenységgel, felelősen dolgozza fel Habsburg Ottó hagyatékát. Remélem, hogy a jövőben további dokumentumok, fotográfiák, tárgyak érkeznek majd a gyűjteménybe, új perspektívákat nyitva a történelmi kutatás előtt.

HABSBURG GYÖRGY
nagykövet, kuratóriumi tag

Habsburg Ottó és menyasszonya, Regina Párizsban (1951)

Látogatás Tirolban (1967)

A Habsburg Ottó Alapítvány munkatársai 2021-ben

Igazgató
PRÓHLE GERGELY

Tudományos igazgatóhelyettes
FEJÉRDY GERGELY

Gazdasági vezető
PÁSZTOR ÁGNES

Gazdasági munkatárs
MARTONOSI ÁGNES

Irodavezető
BARANYAI LILI

Rendezvényszervezés és kommunikáció
ERDÉLYI ZSÓFIA

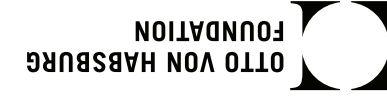
Gyűjteményi főmunkatárs
DÉKÁNY SZILVESZTER

Főlevéltáros
SZÚTS GERGELY ISTVÁN

Levéltáros
KARDONNÉ FÁBRY ESZTER
KOC SIS PIROSKA
NACSA ANETT
ÓLMOSI ZOLTÁN
VITOS-MERZA BEÁTA

Könyvtáros
VASBÁNYAI FERENC

Hivatalsegéd
HUNYADI ÁKOS

Office assistant
ÁKOS HUNYADI

Librarian
FERENC VASBÁNYAI

BEÁTA VITOS-MERZA
ZOLTÁN ÓLMOSI

ANETT NACSA
PIROSKA KOC SIS
ESZTER KARDONNÉ FÁBRY

Archivists

Chief archivist
ISTVÁN GERGELY SZÚTS

Senior collection fellow
SZILVESZTER DÉKÁNY

Event management and communication
ZSÓFIA ERDÉLYI

Office manager
LILI BARANYAI

Financial officer
ÁGNES MARTONOSI

Chief financial officer
ÁGNES PÁSZTOR

Deputy scientific director
GERGELY FEJÉRDY

Director
GERGELY PRÓHLE

Staff of the Otto von Habsburg Foundation in 2021

Visit to Tyrol (1967)

Outlook

The year 2021 brought a considerable change in my life, as I have been working as Hungary's ambassador in Paris since the summer. This is a great honour for me personally and for my family, at a time when the future of Europe is being debated in a fascinating way and when France holds the Presidency of the Council of the European Union. I often wonder what my father would say about the current situation, and how his steadfast optimism would encourage me and others: there is a way out of the most difficult situations!

The work of the Otto von Habsburg Foundation helps us to draw on my father's thoughts. As we work through the collection, the historical analogies become ever clearer, and we realise the importance of the idea that my father had of subsidiarity. In 2022, on the 30th anniversary of the signing of the Maastricht Treaty, we will remember that subsidiarity was for the first time enshrined in an EU document. But this year marks the 100th anniversary of the launch of the Pan-European movement to strengthen peace between the peoples of the continent, learning from the horrors of the First World War. Otto von Habsburg, who lived through the Great War as a child, played an important role in promoting the movement and giving it a content appropriate to modern political challenges. This was also influenced by the death of his father, Charles IV, in exile in Madeira, which he experienced as a rather conscious ten-year-old, which is also worth remembering.

For my family and my brothers and sisters, it is very important and instructive to see our father's written and intellectual legacy unfold. We are grateful that this can happen with Hungarian public funding. In recent years, the Foundation has demonstrated that they are working on Otto von Habsburg's legacy with sufficient philological thoroughness, political sensitivity, and responsibility. I hope that in the future more documents, photographs and objects will be added to the collection, opening new perspectives for historical research.

GEORG VON HABSBURG
Ambassador, Member of the Board

Otto von Habsburg and his bride Regina in Paris (1951)

Publications

On the Day of Hungarian Culture, the National Archives of the National Archives of Hungary presented our volume titled *Habsburg Ottó és az trónörökösöl (Otto von Habsburg and the State Power. Archival sources about the last Hungarian Crown Prince)*. The book, edited by Pirooska Kocsis and Zoltán Olmosi, was published in collaboration with the host institution and Corvina Publishing House.

- ZSUSANNA MIKÓ, Deputy Director General of the Hungarian National Archives and GERGEJ PRÖHLE, Director of the Otto von Habsburg Foundation gave welcome speeches. ROBERT FIZIKER, Chief Archivist of the National Archives and the editors had a discussion on the book.

- A few months later, the same publication received a prestigious professional recognition: on 12 May 2021, it was awarded the **Archives Publication of the Year 2020** prize, founded by the Association of Hungarian Archivists. At the award ceremony, DR. ISTVÁN KENYERES, President of the Association of Hungarian Archivists, and ANDRÁS SÁNDOR KOCIS, President and CEO of Kossuth Publishing House, presented the publication.

As the year drew to a close, another publication was published: *Habsburg Ottó és a rendszerváltozások* (Otto von Habsburg and the Regime Changes).

- In 2019, the Otto von Habsburg Foundation organised a two-day conference on the relationship between Otto von Habsburg and the regime changes in Central Europe at the Hungarian Academy of Sciences. The first part of the volume is a summary of this important and instructive conference. The presentations at the event not only placed 1989 in its historical and political context, but also opened a much broader horizon. They looked back over almost the whole of the 20th century, tracing the life of the last Hungarian Crown Prince from the dissolution of the Austro-Hungarian Empire and describing his links with legitimist movements between the two world wars and with Hungarian émigré groups after 1944.

- In the second part of our volume the writings of our Foundation's colleagues describe the politician's public and cultural activities in Hungary in 1989-90. During his official trip to the European Parliament in the spring of 1989, as head of a delegation, he encountered a fragile domestic political situation, public movements seeking a way out of the socio-economic crisis, and young people thinning responsibly about the future of the nation. And although his nomination to the highest public office was soon removed from the agenda, his presence at the inaugural session of the freely elected National Assembly on 2 May 1990 was a vindication of his work and, as the last heir to the Hungarian throne, a historic satisfaction. Even at the age of almost 80, Otto von Habsburg took part in meetings, discussions, forums and celebrations with a vigour and openness that put young people to shame. Our photograph gallery contains a selection of the most expressive images of him at a wide range of events.

- In addition to the above, the volume contains a source publication, the text of a lecture given by the former Crown Prince to Hungarian university emigrants in Zurich in 1960. By carefully following the lines of thought outlined there, it becomes clear that Otto von Habsburg consistently pursued the same ideals and goals in his politics for decades. That is why we have decided to include this document in our compilation of the regime changes he experienced.

In addition to the letters of condolence, there is an ornate commemorative book which, in addition to the pictures of the coffin and numerous wreaths, includes the full programme of the requiems held on July 5 at St Pius Church in Pöcking, on July 9 at St Ulrich's Church in Pöcking, on July 11 at St Cajetan's Foundation Church in Munich, on July 13 at the Basilica of Mariazell and on July 16 at St Stephen's Cathedral in Vienna. At the same time as the Vienna ceremony, the ashes of Otto von Habsburg and his wife, Archduchess Regina, were laid to rest in the Kaisergruft. In Austria, Otto was a private citizen, but the ceremony was conducted with the respect due to a head of state. The Austrian government came under attack for this, but the prestige of Otto von Habsburg and his popularity both within and outside the former empire meant that the Austrian state could not refuse to play a part in organising the event.

On July 14 and 15, mourners paid their respects at the two coffins in the Capuchin Church in Vienna, and on the night of July 16 the coffins were moved to St Stephen's Cathedral, which was closed to the public for the day. The funeral mass, which began at 15:00, was held by Dr Christoph Schönborn, Cardinal-Archbishop of Vienna. During the Catholic service, Muslim and Jewish prayers were also recited, a reference to the religious diversity of the Austro-Hungarian Monarchy. Afterwards, the mourners marched to the nearby Capuchin Church, the final resting place of the couple. The City of Vienna had prepared a detailed programme - in German and English - which included a presentation of the city and its tourist attractions, as well as the so-called "Anklopfzeremonie", a ceremony symbolising the entry from earthly life into the afterlife, in which the deceased is no longer a ruler but merely a mortal, sinful human being. The city visibly elevated the sad act of burial to the level of a tourist attraction, further enhanced by the parade of military and traditional units. The ceremonies continued in Budapest, in St. Stephen's Basilica, where Cardinal László Paskai celebrated Mass on July 17, and concluded in Pannónhalma, where Otto's funeral urn was laid in the Benedictine Abbey on the same evening.

The collection includes ten guest books, placed in different locations, in which Otto von Habsburg was commemorated with short and long texts. From a diplomatic point of view, the Berlin 'Kondolenzbuch', in which the heads and members of diplomatic missions read lines of remembrance, is worthy of note. Some of the inscriptions refer to Otto von Habsburg as a Hungarian politician. It also contains a series of official letters of condolence (from József Czukor of Hungary, Miro Kovač of Croatia and Peter Ramsauer, Germany's Minister of Trade) addressed to Gabriela von Habsburg, who was then head of the Georgian embassy in Berlin. The Australian, British, and American ambassadors also sent handwritten letters of condolence. Among the inscriptions in the condolence books, one of the relatively few written in Hungarian is presented here.

Original photo and painting by Michael Cleff

One special letter is a 15-page handwritten historical reminiscence by the librarian Georg Huber (Schwetzinger). Akos Biró, an Israeli publisher in Hungary, described Otto von Habsburg as one of the 36 righteous men, and prayed a Kaddish for the deceased. Finally, we mention the name of Cleff III, aka Michael Cleff (1947-). The portrait painter, who lives in Bamberg, Germany, has painted many artists, politicians, and sportsmen (Peter Ustinov, Thomas Gottschalk, Hans-Dietrich Genscher, Boris Becker), and his portrait of Otto von Habsburg was painted in 1989.

In addition to the family's obituary, organisations and associations linked to Otto von Habsburg also published obituaries. The collection includes those of two Austrian Catholic associations: the Ferdinanda in Graz and the Josephina in Vienna.

The number of letters of condolence, processed by the Foundation, is close to 1100, from which more than 800 were sent to the Habsburg family and to the head of the family, Archduke Charles Habsburg. We received almost 200 letters from Gabriela von Habsburg and a negligible number from the other brothers and sisters.

PIROSKA KOCSIS
ZOLTÁN ÖLMÖSI

Marie-Therese de Montpension, the mother of Prince Jean d'Orleans, Prince Maximilian von und zu Lichtenberg, Prince Borwin Duke zu Mecklenburg, Baron Gerhard Baron von der Trenck, Count Otto Czernin and his family.

Only a few of the condolences sent by politicians are to be found in the collection. Among them, Dr Klaus Hänsch (President of the European Parliament from 1994 to 1997, West German Social Democrat MEP from 1979 to 2009), whose handwritten, friendly letter is a testimony to the good cooperation between two politicians with differing views. Other political figures who sent condolences include Emilia Müller, Bavarian Minister of State for Federal and European Affairs; Georg Fahreschon, Bavarian Minister of Finance; Harald Kühn on behalf of the Garmisch-Partenkirchen City Council; Franz Steindl on behalf of the Provincial Office of Burgenland; Luis Durwalter, Provincial Governor (Bolzano, South Tyrol); M. Skender Zog, spokesman (Paris); Gordan Jandrokovic, Croatian Foreign Minister; and three letters written on behalf of the Albanian Royal House.

The collection includes only a few letters of condolence from ecclesiastical sources: from Cardinal John Foley, retired Grand Master of the Order of the Holy Sepulchre of Jerusalem; from the Grand Prior of the Order of St George of Carinthia, and from Croatian Catholic Bishop Ratko Perić of Mostar. Condolences were also expressed by the Jewish cultural community in Munich, with whom Otto von Habsburg was known to have enjoyed good relations.

Memorial booklet placed at the funeral

“Ein Christ, ein Kaiser, ein Europäer”

Condolences and obituaries on the 10th anniversary of the death of Otto von Habsburg

Ten years ago, on 4 July 2011, our Foundation's namesake Otto von Habsburg passed away. To mark the anniversary, we have reviewed the related documents in our collection. In response to the obituary, the Habsburg family received more than a thousand letters from all over the world, as well as cards and telegrams of condolence. But there were also newspaper articles, a programme booklet published by the Vienna Tourist Information Office, and a commemorative booklet of the funeral services, maps showing the routes and locations of funeral ceremonies, place cards with the imperial and royal coat of arms for the location of events, and guest books with a small number of entries in Hungarian.

Many condolences were sent by private individuals, and to a lesser extent by aristocratic families, politicians, and organisations. A small number of letters were placed by the funeral administrators without envelopes, unfolded, with handwritten notes - “settled”, “answered” - which were separated for their importance. The senders were sent a death picture of Otto von Habsburg („Sterbebild“). There are several letters in the collection in which, based on their acquaintance with Otto von Habsburg, they asked for a standing invitation to the services or the opportunity to attend the funeral mass.

Many of the letters, telegrams and condolences come from Austria and Germany, but there are also French, Dutch, Belgian, British, American, Canadian, Hungarian, Spanish, Italian, Afghan, Czech, South American and Spanish. The majority are in German, with a smaller number in English, and some in French, Flemish and Croatian. The number of Hungarian-language letters of sympathy, or those from Hungary, is negligible in the Foundation's archives.

The dates of the condolences are interesting: the Bavarian government learned of Otto von Habsburg's death on the same day and expressed its condolences, while others, such as the former president of the European Parliament, did not offer their condolences until days later. Many of the letters were answered by the family and bear a pencil notation „erledigt“ (done), but contrary to the practice of Otto von Habsburg's secretariat, copies of outgoing letters are not included in the collection.

The collection contains a relatively small number of commemorative cards from aristocrats. Aristocratic letter-writers include Georg Friedrich Prinz von Preussen (the present head of the House of Hohenzollern - telegram), Friedrich Wilhelm von Preussen,

Romano Artioli later stated that what was strange to him was the sudden drop in orders and the sudden refusal of parts suppliers to work with Bugatti any longer. The process went so quickly and decisively that he claimed the descent had been accelerated by sabotage. In addition, of course, production itself was far from efficient, which may have been one of the main causes of financial problems. Since everything was hand-made, almost as in a manufactory, the process was very slow, producing an EB110 every 54 days – as opposed to Ferrari, which produced more than a car a day. Some also cite the general decline in supercar sales in the early 1990s, others the shortcomings in the company's financial management. The introduction of the latest models from competing manufacturers (McLaren F1 and Jaguar XJ220) just a few months after Bugatti may also have played a role in pushing the EB110 into the background. Like the Bugatti, these were excellent cars and enjoyed the support of the big automakers – Ford for Jaguar and BMW for McLaren – while there was no such caring “big brother” behind Bugatti.

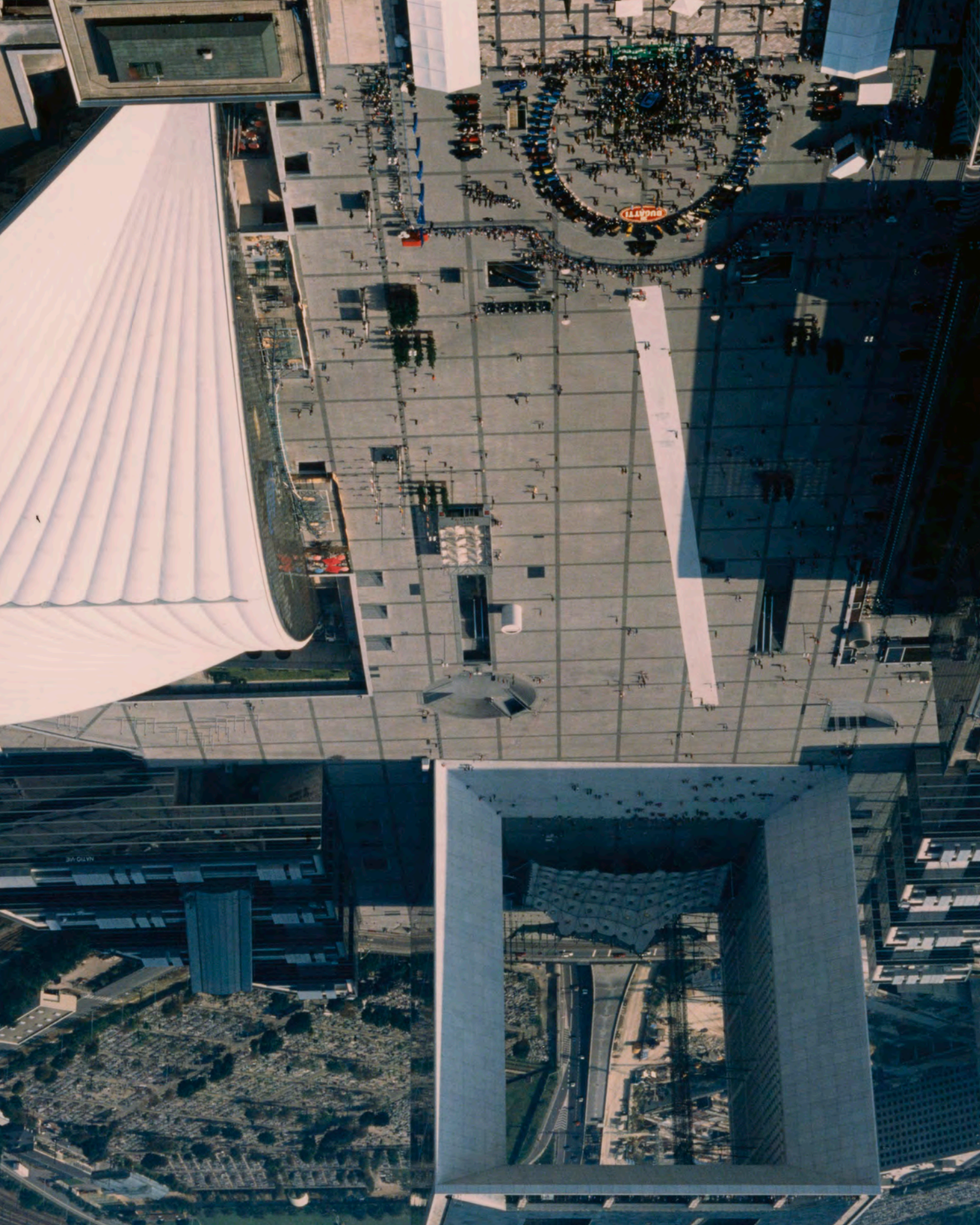
Between 1991 and 1995, 139 EB110 were officially made, of which thirty-three were SuperSport models. Not only have these cars retained their value, but it is constantly rising. The EB110 was an engineering masterpiece, and though it was financially unsuccessful, it is often referred to today as the “forgotten supercar.” It is a rather paradoxical situation: it failed, but it was also a success. The company went bankrupt, but it was worthy of the brand, and no doubt Ettore Bugatti would have liked and been happy to give his name to the car that was created. Otto von Habsburg saw the reason for the success in the cooperation of European nations: in the combination of German precision, French production efficiency, and Italian elegance. In his view, progress is not in state-sized giants, but in the small independent businesses that are truly mobile and believe in individual responsibility and performance.

Ultimately the name Bugatti was acquired in 1998 by a giant company, the Volkswagen Group, which created perhaps the world's best-known Bugatti, the Veyron. Additionally, in 2019, the Bugatti Centodieci, which means “one hundred and ten” in English, was introduced, and is a further developed version of the classic EB110: a tribute to the model that took Bugatti back to the top of the automotive industry.

In the summer of 2021, the Croatian businessman Mate Rimac, who gained reputation for his electric supercars, became the owner of the Bugatti. Thus, the French company – founded by an Italian designer on German soil, later revived by an Italian business-man from a predominantly German-speaking province at a presentation in the French capital attended by the last Austro-Hungarian Crown Prince – now moves to the most recently joined EU member state, Croatia. For the headquarters of the newly formed Bugatti-Rimac will be in Zagreb.

SZILVESZTER DEKÁNY

Bugatti EB110 unveiled in Paris, Place de La Defense (14 September 1994)

He presented the Europeaness of the Italian designer, who designed for France and who knew, therefore, that there was no contradiction between being loyal to his homeland and believing in the broader European conception, and that the complete absurdity of the fraternal wars such as the First and Second World Wars had happened because of destructive nationalism. In his speech, Otto also referred to Hungary and István Szechenyi: "The great Szechenyi said to his homeland, Hungary, more than a hundred years ago: "Hungary was not but will be." We also hear this sentence from Budapest today, where after decades of totalitarian oppression the era of freedom begins. In the case of Europe, I would like to change the sentence a little bit, because Europe was always something grandiose, the most beautiful thing that humanity has been able to create so far. In this sense, my formula for tomorrow is: 'Europe was, thus will be'."

In the spring of 1991, the factory in Campogalliano was still working feverishly on the technical details of the new model, and preparations for the unveiling were already in full swing in Paris and Alsace. At Bugatti, the new car was given the model name EB110, in honour firstly of the company's namesake, and secondly in commemoration of Ettore Bugatti's 110th birthday. One year after the factory was founded – again, adjusting the date to the birthday – they were ready to unveil the model.

The grandiose event took place on 14 September 1991, on the Parvis de la Défense in Paris, and the welcome speech was given in French by Otto von Habsburg. The gala event was hosted by French film live legend Alain Delon, who had previously been a

Otto von Habsburg, Alain Delon and Romano Artoli

passionate Bugatti collector, and who also owned a unique collection of bronze sculptures by Ettore's brother, Rembrandt Bugatti.

The photographs here, managed by our Foundation, were sent to Otto von Habsburg by Romano Artoli in October 1991, accompanied by a letter of thanks. Interestingly, even then, he portrayed the company as a small dwarf surrounded by giants, and this narrative reappears years later. At that time, however, he wrote these words still in an optimistic tone, with an enthusiasm that helps overcome difficulties. The album includes 14 photos of the event, the press conference and the gala dinner. Artoli and Otto then corresponded for some time, first regularly, then more infrequently. These letters were written mainly in German, but in some cases also in Italian and French. Artoli always wrote with the utmost respect, calling the recipient "Your Majesty". The large-scale presentation of the Bugatti EB110 was enthusiastically followed by the contemporary trade press.

In 1992, Bugatti released an even lighter and more powerful EB110 model, which was given the model name Supersport. Somewhat unexpectedly, this type received some particularly positive publicity in 1994. German car magazine Auto Motor und Sport published a supercar comparison with Fr champion Michael Schumacher at the wheel. Schumacher liked the Bugatti so much that he immediately ordered one for himself. In 2003, however, Schumacher sold and then allegedly repurchased the EB110. His car reappeared in July 2021 when it was seen considerably damaged in a garage full of luxury cars during the major floods in Germany.

The technical parameters of the Bugatti EB110 are also outstanding. It has a nominal 3.5-liter engine of 3499 cm³, with 560 horsepower on the GT and 610 horsepower on the Supersport. It is a four-wheel drive, has a carbon frame, and weighs only 1550 kg. It can reach a speed of 100 km/h in 3.4 seconds and its top speed is 350 km/h. All in all, it is characterized by advanced technology and easy handling. The EB110 soon became a legend for its performance and the pedigree of its star developers, but also because of the brevity of its history.

In 1995, dark clouds began to gather in the skies over the company's financial stability. To maintain solvency, 150 cars would have had to be sold every year, but after four years, a total of only 139 cars had been sold. Unpaid bills accumulated rapidly, losses increased, and by September 1995, bankruptcy seemed inevitable. The reasons were varied.

Italian businessman, investor Romano Artoli was also interested in designing a unique vehicle. Artoli was a passionate car collector and one of Europe's most important Ferrari dealers. At the end of the eighties, the market for supercars – that is, high-performance, luxury sports cars – was flourishing, so it was possible for new entrants to the business to hope of significant profits. In October 1987, it was announced that the Bugatti name and intellectual property rights had been transferred to a group of Italian businessmen, and Luxembourg-based Bugatti International was formed under the leadership of Romano Artoli.

Building the best supercar required efficient and easily accessible infrastructure, and everything necessary for success was present in the Emilia-Romagna region of Italy. The area around Modena is rightly called the "Silicon Valley of Supercars", with the headquarters of renowned companies such as Ferrari, Lamborghini, Maserati or DeTomaso. Thus, considering the needs of future workers, the town of Campogalliano, near Modena, with a population of about 9,000, was selected as the site for the construction of the factory and headquarters. The production of the best car in the world required the best designers and engineers, and the most serious top-quality engineers and masters working for Formula 1 teams were lured to the company. This did not prove difficult, thanks to the still very exclusive associations of the Bugatti name.

During the design process of the building, they tried to create the "Bugatti of factories", an avant-garde and modern complex equipped with the latest technology, which is as remarkable as the cars themselves. The building, "La fabbrica blu" (The Blue Factory), opened its doors on September 15, 1990, on Ettore Bugatti's 109th birthday, after nearly three years of construction. At the inauguration, the Archbishop of Modena performed the ceremony in the presence of the cream of the Italian automotive industry and in the presence of Otto von Habsburg.

Otto von Habsburg was interested in cars all his life. His father, King Charles IV, owned an Austrian-made Graf & Stift, but the first vehicle Otto ever sat in as a small child was a Spanish car, a Hispano-Suiza. Later, as an adult, he and his family were living in Belgium, and with the help of a professional driver he learned to drive in a Ford. At that time, everyone who had reached the age of 18 was free to drive without passing an exam. Later, although he preferred Mercedes, he also had a Magomobil made in Hungary in 1926 by the Hungarian General Machine Factory (MAG). This vehicle was unfortunately destroyed during the Spanish Civil War (or World War II).

Otto got involved in Bugatti's revived car production by chance. In his memoir, Romano Artoli recalled that in 1988 he read the news in a Bologna newspaper that Otto von

Prototype of the new model in front of the Bugatti headquarters and factory building (1991)

Habsburg would soon be coming to Italy. Artoli offered to make the company's private jet available for his trip, and "the emperor was happy to accept". Romano Artoli grew up in Bolzano, the capital of South Tyrol, and in his eyes Otto, "the emperor", was the spiritual and charismatic leader of his homeland. He recalled that shared flight as the most beautiful journey of his life, during which Otto received with particular interest the news that Italian, German, and French engineers were working together, giving a perfect example of how mutual knowledge and a common goal could lay the foundations for ideal integration.

On 15 September 1989 – Ettore Bugatti's 108th birthday – Otto von Habsburg attended the inauguration of the Ettore Bugatti Cultural Centre in Ora, Bolzano as Chairman of the Bugatti International Honorary Committee. A 1930 Bugatti T49 took Otto to the venue, where traditional Tyrolean Sharpshooters (Die Tiroler Schützen) were waiting in a line, and the military band played the Radetzky March. (As it turned out later, a local delegation set up in a hurry went to Strasbourg before the event, advising Otto not to take part in the event because it was organized by Italians. Refusing to waste time listening to such nonsense, he asked the delegation to go home.) The event was a success, in his speech he praised Ettore Bugatti's work, speaking of a perfect synthesis of technology and art combining human progress and environmental protection.

THE EMPEROR, THE MOVIE STAR AND SIX-HUNDRED-HORSEPOWER

Otto von Habsburg and the Bugatti Automobili

Thirty years ago, on September 14, 1991, Bugatti came out with the EB10, one of the most outstanding sports cars of the era. Otto von Habsburg gave a reception speech at the prominent gala event in Paris.

A significant part of our foundation's photographic collection consists of images of Otto von Habsburg with a car, in a car or in the company of some other means of transportation. This is no accident, as being a very busy person he travelled a lot, on water and in the air, but mostly on land. He knew well that a good car was not just a means of locomotion, but much more than that. The photographs show that he appreciated high-quality, aesthetic vehicles – from the reliable family station wagon to vehicles used for various excursions to the elegant but not ostentatious automobiles used for work. No wonder he also had a relationship with Bugatti, an elite in the automotive industry.

Bugatti, a high-end automotive company, was founded in 1909 by Italian-born designer Ettore Bugatti. Ettore, an entrepreneur, engineer and car racer, was born in 1881 to a family of artists in Milan, and at the age of 17 he designed his first car, with which he won first prize at an international exhibition in Milan. The company made the world's most impressive and fastest cars for thirty years, winning podium finishes at various races. The Bugatti name was synonymous with quality and luxury, with the Bugatti Type 41 Royale and Bugatti 57sc Atlantic being considered by many to be the most beautiful cars ever made.

Otto von Habsburg also met Ettore Bugatti in person in Belgium in the late 1930s. He recalled meeting and talking to him as unforgettable memories. He later remembered being highly impressed by Ettore Bugatti's personality, calling him a man who was simply surrounded by an aura of genius.

In 1939, Ettore Bugatti's son, Jean, who was also involved in managing the company, suffered a fatal car accident while testing. The company could not recover from this loss, or from the devastation of World War II. Ettore Bugatti died in 1947, and his company ceased production of road cars in 1952.

The idea to revive the Bugatti name was born in the summer of 1986, when some of Lamborghini's then and former employees were brainstorming the creation of an exceptional sports car.

Otto von Habsburg speaks at the launch of the Bugatti EB10 in Paris (14 September 1991)

This meeting was also decisive for Otto, as Alfredo Sanchez Bella became the one with whom, as a result of discussions, lectures and experiences during the congress, he established the organization *Centro Europeo de Documentación e Información* (CEDI)¹ a few months later. The main objectives of the initiative were to bring together various Christian and conservative organizations, mainly in Western Europe, to gather information, combat Communism and preserve Christian European values, as well as, no less importantly, to promote the process of European integration. It can be said, then, that the 1952 International Eucharistic Congress was a milestone in Otto von Habsburg's commitment to the protection of Christian Europe. In September, at the meeting in Santander which founded CEDI, he gave the closing remarks, stressing:

“Sometimes, like the Jewish people of the Old Testament, we think of everything in an overly earthy way. They were waiting for the Messiah as a king in the political sense, and we believe that the empire should be expressed in the forms known in history. However, the Christian empire is more the spirit of solidarity, the Pax Christi thought, the practical implementation of gospel principles, the cooperation of free peoples who acknowledge the Kingdom of Christ. [...] In recent days, we have studied the nature and vocation of Europe from a variety of perspectives. And we have all concluded that the European idea cannot be separated from Christianity. Europe must understand that it is a Christian continent, that its vocation is to bear witness to the divine truths on earth.”²

During the grandiose Congress in Barcelona, at which more than 300,000 pilgrims from 64 countries were present and the number of attendees at the final Mass was estimated at one million, Otto met many Spanish and non-Spanish politicians, as well as public and church figures.³

Otto von Habsburg once again took part in the International Eucharistic Congress eight years later, in the summer of 1960 – this time in Munich. Due to its geographical proximity to his residence, Pöcking, his wife and children, his mother, Queen Zita, and several of his siblings were also present at the event. As in Barcelona, the meetings at the International Eucharistic Congress in Munich became crucial in Otto's life, as he spoke here for the first time in person with Julius Raab, the Chancellor of Austria, on 7 August 1960.

Otto wanted to settle his relationship with Vienna after the Austrian state treaty concluded in 1955. However, the process dragged on for many years, and caused serious tensions in Austrian domestic politics. Otto von Habsburg was unjustifiably slandered

¹ European Documentation and Information Centre

² Speech by Otto von Habsburg, delivered on 6 September 1952 at the closing session of the Santander Conference which established the CEDI. The manuscript of the lecture is in the HOAL collection.
³ See the official Vatican website of the International Eucharistic Congress: <http://www.congressieucaristic.va/content/congressieucaristic/it/storia/50-congressi-eucaristici-internazionali/parcelona-1952.html> (Date of download: 03/09/2021)

Otto von Habsburg and his family at the Eucharistic Congress in Munich, 1960: Otto, Regina, Queen Zita, Adelheid, Elisabeth

and attacked, mainly by the Austrian Social Democratic Party (SPÖ), for example by seeking to repatriate huge fortunes from his homeland and forcing anti-democratic measures on his return. In this context, a personal discussion between the former Crown Prince and the People's Party (ÖVP) Chancellor Konrad Adenauer at the Munich Congress. At a meeting at the Jahreszeiten Hotel, Raab made it clear to Otto that if he wanted to return to Austria, he would first have to make a declaration of resignation from the throne.⁴ Although it still took many years for the legal status of the son of the last Austrian emperor to be settled, the Munich meeting proved to be key, according to Otto von Habsburg's later recollection.⁵

The two International Eucharistic Congresses he attended had a significant impact on the life of the former Crown Prince: spiritually through the experience of the transcendent and in a socio-political aspect through human encounters. In 1952 because of the idea of a “Christian Europe,” and in 1960 for his relationship with his homeland. In both cases, the International Eucharistic Congress reaffirmed him in his Catholic faith, as well as in his European and public moral commitment and the fruits of this were tangible throughout his later life.

GERGELY FEJÉRDY

⁴ Csonka (1972), pp 445-446, and Baier - Demmerle (2003), p 276.

⁵ Interview with Dr. Otto von Habsburg by Peter Bokor and Gábor Hanák, Pöcking, 18 July 1998, Hungarian Foundation for the Promotion of the Hungarian Cinematographic Treasury, 0451 33_HO 980718.

informally recognized by the Franco regime. (The diplomat was assisted in his work by Alfred Egan, a former Hungarian consul in Barcelona.) Marosy, who also played an important role in setting up the official Hungarian delegation, agreed with Otto von Habsburg. Following several exchanges of letters, a group of mostly ecclesiastical people living in political exile in the West came together – led by Roman Prelate Joseph Zagon and former Ambassador to Vatican City, Maltese Knight Gábor Apor. This group was recognized by the organizers as an official delegation.² At his own request, Otto von Habsburg was not on the list of the Hungarian delegation or that of any other nation.

Marosy tried to make the son of the last ruler of the former Austro-Hungarian Monarchy one of the most distinguished personalities to appear at the event. The diplomat informed Otto von Habsburg that he could also attend the highest-level reception in honour of Cardinal Fedco Redes Tedeschini, the papal legate travelling to the Eucharistic Congress.³ During the congress, Spanish national radio provided the former Crown Prince with a few minutes to speak.

Otto von Habsburg was already a well-known personality in Spain at that time. In 1949 he had a personal meeting with General Franco, who showed respect towards the head of the historical family. Through his good relations with Franco, Otto played a mediating role in improving French-Spanish relations, which became very tense after 1948. Alberto Martín Artajo, the foreign minister of the Franco regime and a member of the Spanish leadership of the Actio Catholica, also sympathized with Otto von Habsburg. It is no coincidence that in 1952 he was treated as a privileged guest by the Spanish authorities. As early as March of 1952, the Madrid Foreign Ministry instructed the governor of Barcelona to find suitable accommodation for Otto.⁴ They booked a room at the modern Arycasa Hotel in the centre of the Catalan capital, which was completed for the Eucharistic Congress.⁵ It was here that he was introduced to Alfredo Sanchez Bella,⁶ director of the Spanish Cultural Institute, by Jean Violet,⁸ a close associate of Antoine Pinay, French prime minister at the time, and an agent of the French secret services. Bella was impressed by the fact that the son of the last ruler of the Austro-Hungarian Monarchy took part in the marches organized during the congress as a cross-carrier, among the people.⁹

Otto von Habsburg and Alfredo Sanchez Bella (1952)

– the threat of nuclear war and communist propaganda (e.g. the Stockholm Peace Call in 1950). Pope Pius XII observed with particular concern the persecution of Christians in the Eastern Bloc and the spread of Marxist ideas. In this context, the Holy Father considered it important that Catholics, especially Europeans, be spiritually armed against Communism. It is no coincidence, then, that during the Congress, the subject of peace was examined from four main perspectives: the Eucharist and family peace, the Eucharist and individual and social peace, the Eucharist and international peace, and the Eucharist and ecclesiastical peace.

In May 1938, just a few months after the Anschluss, the former Crown Prince was unable to travel to Budapest as he was in exile. Thus, for the first time, it was not until 1952 that he had the opportunity to participate in the International Eucharistic Congress. Given all this, it is not surprising that Otto von Habsburg, who had close emotional ties to Spain,¹ enthusiastically signalled his intention to attend the Barcelona event.

The Spanish trip of Otto, his wife Archduchess Regina and his sister Archduchess Adelheid, was organized by Ferenc Marosy, the Hungarian royal ambassador to Madrid,

¹ Otto von Habsburg lived in Spain between 1922 and 1929, during the formative years of his childhood and youth. In 1951, after their wedding in Nancy, he and his wife, Princess Regina of Saxe-Meiningen, came here on their honeymoon.

² Otto von Habsburg Foundation, (hereafter HOA) Otto von Habsburg Collection, Correspondence, Correspondence with individuals and organisations, HOA, 1-2-b-Marosy Ferenc (Madrid, 15 May 1952), and related annexes (the complete records of the Otto von Habsburg Foundation are being sorted and the indications given in this study are not definitive). See also HOA, 1-2-b-Magyar Gyula (Rome, 11 May 1952)
³ HOA, 1-2-b-Ferenc Marosy (Madrid, 19 May 1952).
⁴ Matilde Eiroa San Francisco: España, refugio para los aliados del Eje y destino de anticomunistas (1939-1956). *Ayer*, 2007, 67, p. 30.
⁵ HOA, 1-2-b-Ferenc Marosy (Madrid, 29 March 1952). Annex: Letter from Emilio de Navasques to Marosy regarding Otto von Habsburg's stay in Barcelona, Madrid, 26 March 1952.
⁶ For more information on the history of the Arycasa Hotel in Barcelona, see <http://habarcasonadadeantes.com/arycasa.html> (Date of download: 03/09/2021)
⁷ Baier - Demmerle (2003), p. 344. According to Emil Csonka, Alfredo Sanchez Bella was introduced to Otto von Habsburg by a French professor at the Arycasa Hotel, Emil Csonka. Munich, New Europe, 1972, p. 418 (hereafter: Csonka (1972)).
⁸ According to Stefan A. Müller, it was Jean Vilnet, not Jean Violet, who introduced Otto and Sanchez Bella to each other. Müller, Stefan A. - Schiffl, David - Skordos, Adamantios T.: *Heimliche Freunde: Austrias's relations with the dictatorships of Southern Europe after 1945: Spain, Britain, Portugal, Greece, Vienna, Bohemia* Verlag, 2016, p. 42 (hereafter Müller et al. (2016)).
⁹ Müller et al. (2016), p. 42.

POLITICS IN LIGHT OF THE EUCHARIST

Otto von Habsburg at the International Eucharistic Congresses

In connection with the 2nd International Eucharistic Congress to be held in Hungary in September 2021, it is worth recalling that the last heir to the Hungarian throne participated twice in this event of particular importance to the Catholic world. Otto von Habsburg first took part in the historically renowned Congress – first held in 1881 in Lille, France – in Barcelona in 1952 and then in Munich in 1960.

It is a well-known fact that Otto von Habsburg was a deeply religious Catholic.

Throughout his childhood years, a chapel was established in all the places the family lived in exile.¹ He heard Mass every day, and served and took communion many times. His Christian faith remained decisive for him as an adult and permeated his public life. He consciously sought out events that carried the opportunity to make new friendships, in addition to a spiritual reset. It is no coincidence that in 1952 he and his wife attended the 35th International Eucharistic Congress in Barcelona.

The Catalan capital organized the event 14 years after the 1938 International Eucharistic Congress in Budapest, as the meeting scheduled for 1940 in Nice was cancelled due to World War II. From 1938, Spain sought to win the right to host the highly prestigious Catholic meeting, which was originally scheduled for 1944. The Archbishop of Toledo, Isidro Gomá y Tomás, also came to the Budapest Congress to help the preparations. Bearing political considerations in mind, Rome also supported this endeavour after the war. Vatican diplomacy negotiated a new concordat with the Spanish government in the early 1950s, and sought to bring the United States and Spain closer together. In the increasingly tense international climate of the Cold War, a greater understanding of the Franco regime seemed justified, and Spain's deep-rooted Catholic tradition also spoke in its favour.² The chances of the Barcelona site were enhanced by the city's good accessibility, as well as its gloomy recent history, since it was suitable, through the suffering it experienced during the Civil War, as a symbol of a new beginning, a hope of resurrection.³

The central theme of the 35th International Eucharistic Congress was peace. The decision was made five years after World War II, as a result of Cold War developments

Otto and Regina von Habsburg at the 35th International Eucharistic Congress in Barcelona

¹ Baier, Stephan - Demmerle, Eva: *Habsburg Ottó élete*. Budapest, Európa, 2003, p. 73 (hereafter: Baier - Demmerle (2003))

² Nathalia Nunez, *Le XXXVe Congrès eucharistique international de Barcelone (1952): "Un grand cri de paix?"* *Chrétiens et sociétés*, (2019), 26, <https://journals.openedition.org/chretienssocietes/5440> (Date of download: 03/09/2021).

³ See the official Vatican website of the International Eucharistic Congress: <http://www.congressseucluaristic.org/content/congressseucluaristic/fr/50-na/50-congress-eucluaristic-international/barcelona-1952.html> (Date of download: 03/09/2021).

Wedding documents in our collection

The collection of the Otto von Habsburg Foundation holds a wealth of material relating to the wedding: newspaper articles, letters, and photographs. Many press publications, such as the *Osterreichische Nachrichten* and the *Salzburger Nachrichten*, contain details of the wedding procession and interesting facts about the events. From these sources we learn that Otto von Habsburg's brothers and sisters played a major role in the organisation: Prince Robert helped with the preparations and Princess Adelheid set up a room in Paris to deal with the constant flow of congratulatory letters and the arrangement of wedding gifts.

The material gathered by the family was organised in folders, in the form of congratulations, letters and postcards. Among the postcards is a special greeting card decorated with Edelweiss and other pressed flowers, which is still in good condition. In most cases, along with the letters, a letter of reply sent on behalf of the newlyweds in Hungarian, German or French is also attached.

The wedding gifts were kept separately, and a record was kept of who gave what. The lists included clothes, wine, cigarette cases, from Hungary gold-embroidered napkins and a bag with pearls. Among the more valuable gifts, a unique one was a white lace box belonging to Franz Joseph's daughter Maria Valeria, given from an admirer on behalf of the Austrian people. The notes attached to the lists show that the couple often enclosed a signed wedding photograph with their letters of thanks.

The Crown Prince and the princess's engagement was for life, their earthly marriage ending with Regina's death in 2010.

ZSÓFIA ERDÉLYI
BEÁTA MERZA
ANETT NACSA

What do wedding dresses say?

The newlyweds were also royal in appearance, not only because of the significance of their regalia, but also because of the historical significance of their accessories. Regina's wedding dress was chosen with Otto in Paris, based on drawings by French designer Jean Dessès. According to a contemporary press account, the satin from which the dress was created was made on a special loom because of its extraordinary dimensions, as Princess Regina's dress was seven metres long and three metres wide. The unusual gown was held by three princesses at the entrance and six bridesmaids at the exit.

But it was the accessories that made the bride's outfit even more memorable, as they were all closely linked to the Habsburg family. The veil was made in the 18th century for Maria Theresia's daughter, Maria Christina, on the occasion of her marriage to Elector Albert von Sachsen-Teschen, and the lace veil was embroidered with the coats of arms of both families. The relic was discovered by Otto von Habsburg's uncle, Prince Xavier of Bourbon-Parmae, in his castle in Bost, and was presented to Regina as a token of his affection. Her tarta was a wedding present from Queen Zita, who received it from Franz Joseph and wore it first on her wedding day in 1911. The special jewellery featured a band of five diamond-encrusted hearts interlaced with scrolls and leaves.

The press of the time did not make much mention of the brooch that adorned the dress of Archduchess Regina, but some photographs show the young bride wearing the Order of the Star Cross. Members of the Order were only married or widowed noblewomen, headed by the so-called Supreme Patroness - until 1951, none other than Queen Zita. The medal was usually worn on a women's ribbon made of black silk, but it was sometimes placed on a diamond-encrusted bow and worn over the heart. Queen Zita wore it in this way, and it was most probably presented to Regina on her wedding day, as the Archduchess had held the title of patroness since 1951.

The historical reminiscences were also reinforced by Regina's bridal bouquet, the myrtle flowers of which came from the gardens of Schönbrunn Palace and were transported from there to Nancy.

Otto von Habsburg appeared in a traditional outfit, wearing a black tailcoat, and his orders included the Grand Crosses of the Order of the Golden Fleece, the Imperial Order of Leopold of Austria, the Royal Order of St Stephen of Hungary, the Order of the Golden Knight of Luxembourg, and the Order of Charles I of Spain.

In 1949, she started working as a social worker in a camp for Hungarian refugees in Munich, but due to her lack of Hungarian language skills, she could barely make herself understood. In the summer of 1950, she was trying to communicate with a Hungarian refugee when a sympathetic, dark-haired young man came to her aid. This is how Otto von Habsburg met Princess Regina Saxe-Meiningen,¹ who was not even on his mother's list...

After they met, as Otto later recalled, *everything happened very quickly*; Nothing better illustrated Otto's intentions and the genuineness of their feelings than that they met so many times in a very short period, and that Otto - despite not being a fan of music - even accompanied Regina to concerts. Six months later, on Christmas Eve, they got engaged, and the wedding took place on May 10 the following year in Nancy, France.²

The wedding

The ceremony was conducted with the most lavish royal pomp and ceremony, but only symbolically, as they were both deprived of their rank and fortune and living far from their homeland. By 1951, the Habsburg dynasty's real political influence had long since been lost, yet tens of thousands of people from all over the former Austro-Hungarian Empire came to witness the marriage of Otto von Habsburg and Princess Regina.

The events of the big day began at 10 a.m. in the Town Hall. The French and Lorraine flags were flown on the façade of the building, while inside the ceremonial hall the flags of the House of Habsburg, Lorraine and Saxe-Meiningen, alongside the French tricolor, served as the historical backdrop to the wedding. The civil ceremony was conducted by the Mayor, Lionel Pélérine.

As they stepped out of the gates of the Town Hall, the rainy weather turned unexpectedly clear, and the Archduke and Archduchess marched in sunshine to the Minorité Church of Les Cordeliers. Shouts of "Hoora!", "Hoch!", "Zivio!", "Nazdar!" and "Vive les princes!" greeted them.

On arriving at the church, they were met by more than twenty clergy waiting for them, including Marc-Armand Lallier, Bishop of Nancy, and Mgr. Joseph Zagon, the Papal Prelate who celebrated Mass as the Pope's official delegate. In his homily, he expressed his sympathy for the sad childhood of the two young people, praised their deep, unshakable faith and stressed the sacrifices made by both their families for Christianity.

1 It is interesting to note that the intertwining of aristocratic families is well illustrated by the fact that Regina's cousin, Countess Maria Teresa Korff Schmissi- ng-Kerssenbrock, was Otto von Habsburg's governess.
2 Nancy was once the capital of the Duchy of Lorraine, which was incorporated into the Habsburg Empire in 1738 through the marriage of Maria Theresa and Prince Francis Stephen.
3 In 1941, Bishop Marc-Armand Lallier, the head of the Confians Seminary in Paris, welcomed and sheltered Jean-Marie Lustiger - a 17-year-old boy of Polish-Jewish origin, originally called Aron Lustiger - who was baptised in Orleans in 1940 and later became Archbishop of Paris (1981-2003).

Pope Pius XII also sent his best wishes for the occasion:

"Soon (...) His Imperial and Royal Highness will marry Princess Regina of Saxe-Meiningen. We cannot pass by this happy event without sharing their joy and expressing our congratulations. Our love and filial piety so wish. We pray to the eternal and loving Father to keep them faithful to their predecessors, and to grant them a long and peaceful life, rich in work and merit. This we wish, and therefore we pray with all our hearts, and to you, our dear son, we give our apostolic blessing on your spouse and on your whole household."

The newlyweds

At the end of the Mass, the Austrian imperial anthem was sung, as well as the Hungarian and Czech anthems, and the engaged couple went to the altar steps and knelt on brocade cushions filled with Austrian soil, prepared by Austrian women, to receive the blessing.⁴ The wedding ceremony was followed by a reception, after which the newlyweds set off for Conrexeville, the first stop on their honeymoon.

4 The largest delegation (about 25,000 people), in defiance of the Habsburg Law, came from Austria. The law was the reason why Otto and Regina were not allowed to take their vows in the Basilica of St. Mary's, the Habsburg Empire's premier shrine, but their golden wedding was held there in 2001. And although the wedding could not take place in Martzell, Archpriest Gabor Beda, defying the disapproval of Chancellor Leopold Figl, had a replica of Our Lady of Mercy in Martzell transported to Nancy, to the delight of the newlyweds. According to an anecdote of the time, when the Chancellor learned of the disappearance of Our Lady of Mercy, he called the Archpriest in indignation and questioned him: "Father Beda, where is Our Lady? Father Beda replied. But you know, Chancellor. Up there, in Heaven!" The source does not say how Figl reacted to this witty remark.

WEDDING A LA HABSBURG

70 years ago

On 10 May 1951 Otto von Habsburg and Princess Regina of Saxe-Meiningen were married in Nancy, France. The carefully prepared and documented event, attended by tens of thousands of people from the countries of the former Austro-Hungarian Empire, was worthy of the historical and social status of the last heir to the Hungarian throne, the head of the House of Habsburg.

How they met

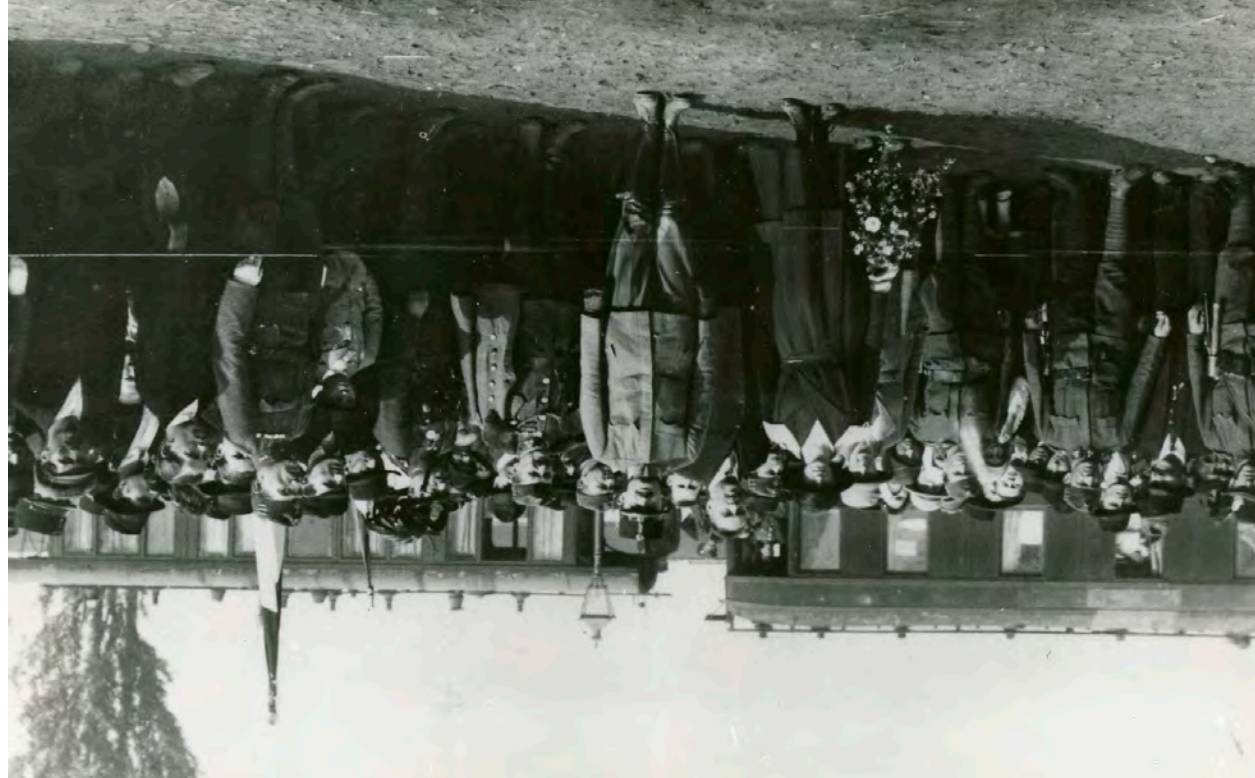
The hopes of Otto von Habsburg's return home were soon dashed after the Second Austrian Republic restored the Habsburg Law to constitutional status in 1945. Unwelcomed in Soviet-controlled Hungary as well, the Archduke, through the intervention of a friend, finally obtained a passport from the Prince of Monaco, which at least allowed him to travel in the late 1940s. In 1948, he set off on an international tour with his younger brother, Robert. His political lectures gave Otto a worldwide reputation and some financial security, which in his late thirties gave him the existential stability he needed to start a family.

To facilitate his decision, his mother, Queen Zita, took great care to compile a list of potential brides of suitable age and rank. With these guidelines in his pocket, her son walked the world, now thinking of marriage. During his stay in Paris, he was approached by the former foreign minister of the Lakatos government, Gustave Henyey, who asked him to help interpret between the authorities and the Hungarians in refugee camps in Germany. Otto, accepting the invitation, travelled to Germany in the summer of 1950.

Regina Saxe-Meiningen was born in 1925 in Würzburg as the daughter of Prince George Saxe-Meiningen and Klara-Marie Countess of Korff. By the summer of 1950, despite her young age, she had endured many hardships: as a descendant of the rulers of the Duchy of Saxe-Meiningen, which had fallen under Soviet influence in the province of Thuringia as a result of the war, she and her family were stripped of all their possessions. Her father was sent to a Soviet prison camp in 1945, from which he never returned; her brother was killed on the Western Front in 1940, and she and her mother fled to West Germany after the war.

Official wedding photo of Regina and Otto

Queen Zita and Charles IV at Batorbágy (1911)

Otto was concerned about the events, and he was waiting anxiously for his parents' response to their letter that they wrote together with his siblings. Zita's lines for her children, which she had great difficulty sending after the failed coup, were withheld by the Swiss authorities for weeks. The Swiss police were surprised by Otto's answers and cleverness when he was interrogated at the end of October 1921.¹ On 8 November, eighteen days after the departure of the Royal couple, the children also had to leave Herenstein and were temporarily returned to Wartegg Castle. It was a great pain to Otto that his paternal grandmother was forbidden to visit them.² The Crown Prince celebrated his ninth birthday in the absence of his parents in Wartegg and Christmas also passed without them.³ Queen Zita travelled to Zurich on January 12, 1922, for Archduke Robert's caecal surgery after receiving permit from the Conference of Ambassadors meeting in Paris and the Government of the Swiss Confederation. Here she was able to briefly visit Otto and his siblings, but the authorities did not allow them to travel to Portugal together.⁴ The Crown Prince and his three siblings left Switzerland by train through Geneva to France on January 26, 1921, to see their parents on the island of Madeira, but it did not happen until February 2, 1922.⁵ This marked the beginning of a new era in Otto's life.

1 Csonka, p 43
 2 The Swiss Ambassador to Vienna was also surprised by this decision. In his opinion, Charles IV was much more influenced by his wife and mother-in-law. DDS, Document No. 130. pp 366-364, he was able to make his first visit to Wartegg on January 19, 1922. "La reine Zita." *La Liberté*, 14 January 1922, p 2
 3 Csonka, pp 43-44
 4 Brook-Shepherd, pp 111-112
 5 "Kleine Inlandschronik." *Güttinger*, 26 January, 1922. p 2

The events from 100 years ago were later analysed several times by the former Crown Prince, with an adult's perspective. Among other things, he stated, "the first attempt failed because they believed Horty, and that was a mistake. The second was poorly designed. [...] It was a very amateur thing. At the same time, it is necessary to see the coercive conditions to which the individuals concerned were exposed. And then, in retrospect, we will be lenient when we think about what we would have done in their place."⁶

In a lecture given at a scientific conference in Reims, France in October 1975, Otto stated in connection with the events of 1921: "For Karl von Habsburg, the coronation had an inseparable and perfectly complementary sacred and political character. In fact, politics without moral attachment necessarily leads to tyranny. The oath creates an insoluble bond with God that reminds us of the priesthood. This is the real explanation for the two attempted coups in 1921. Because of his oath to the constitution, the king felt obliged to keep himself to his vows in every way possible, even against personal and family ties and all political options."⁷

In Otto's memories his father's attempts to return — though it meant an ordeal for him — remained not as a difficult chapter of his life, but rather as a kind of moral heritage, a historical lesson. Throughout his life, Otto von Habsburg remembered with pain the battle near Budapest in October 1921 in connection with his father's second attempt to return to Hungary. 70 years later, when he accepted the invitation of the mayor of Budapest, he felt it important to share his now clear thoughts on the issue in a Hungary that had changed its regime. On 16 October 1991, after attending the ground-breaking ceremony for the then still embryonic Budavör shopping centre complex, he gave a speech at the unveiling of a memorial plaque by Tibor Szevátnusz (on the wall of the Archaeological Museum) in the street named after his father.⁸

GERGELY FEJÉRDY

6 Baier-Demmerle, p 59
 7 HÖAL 1-4-b-Le couronnement du roi Charles IV de Hongrie (Reims, October 1975) f.8.
 8 The typed version of the lecture can be found in the Collection of the Otto von Habsburg Foundation, HÖAL 1-4-b-Budavör, 16 October 1991 (The records of the Otto von Habsburg Foundation are under sorting, therefore the notations given in the paper are not definitive).

From there, the couple moved to the Herthenstein residence on May 5, 1921, which was rented out for the family's further stay in Switzerland. Charles promised to leave the Federal Republic by the end of August.¹ The Swiss government later extended the ruler's residence permit because he gave his word that he would refrain from any unauthorized activity.²

Aladar Boroviczény, the head of the cabinet of Minister for Foreign Affairs Gusztáv Gratz at the time of the first attempted coup, accompanied Charles IV to Switzerland and reported that Otto had unexpectedly left the Villa Prangins on April 9. The Crown Prince was transported to Lucerne at Zita's request. Countess Agnes Schönborn, who later married Boroviczény, joined the family as a Lady of the Court in 1921 and took Otto with her from the villa. The Queen's aim was to cheer up her particularly despondent husband with their son's surprise appearance. Otto arrived at the Hotel National at dinner and his father indeed cheered up on seeing him.³ The Crown Prince returned to Lake Geneva with his mother a few days later. The children left the Villa Prangins on May 5 and moved to Herthenstein, where the family could be together again.⁴ Otto was delighted to be living on the waterfront again and to be able to revive their usual walks with his father, although they had less time for it there. In Herthenstein, "one of the rooms in the children's suite was arranged as a school room on the orders of Queen Zita. Along one wall stood a large blackboard, and in front of it were three small school benches for Crown Prince Otto, Royal Princess Adelheid and Royal Prince Robert."⁵ The Crown Prince was also cheered by the fact that his Hungarian studies with Pál Zsámbocky continued.

Otto was able to continue his passion for fishing, which was especially important to him at that time. In addition to the Swiss police, the castle hotel was also monitored by agents of Miklós Horthy,⁶ who repeatedly tried to obtain information about Charles's intentions by camouflaging themselves as tourists. In an interview in 1998, Otto recalled how pleased he was to be able to exchange words in Hungarian with the stranger who turned to him, Detective Inspector Oszkár Zdeborzky. The Hungarian agent tried to extort information from him, but as his parents warned him not to converse with these "tourists", he subsequently avoided them.⁷ Otto was able to live with his parents as a happy child until the end of October 1921, even if he felt a more tense atmosphere from April. Charles's second coup attempt ended their stay in Switzerland, of which the Crown Prince was also unaware.⁸ The Royal couple, who left on October 20, 1921, did not tell the children where they were going just before the expiration of the Swiss residence permit,⁹ but thanks to the press, their destination was soon revealed.

¹ Ibid. 235. (Document No. 81)

² Charles IV was to be sent to Spain. The Spanish government has indicated that the castle they can provide for the Habsburg family will be put in order by October. Ormos, pp. 87–88

³ Boroviczény, p. 128

⁴ *Neue Zürcher Nachrichten*, 6 May 1921, p. 2

⁵ Il. King Otto, *Nemzeti Újság*, 1922. április 4., p. 4

⁶ Kovács Gergely: *Fogadd a koronát! Károly magyar király hivatalos élete*. Budapest, 2004, p. 112

⁷ MMA 0451_19_HO_980404. The exact time of the recording is 00:49:45

⁸ HOAL 1-4-b-Brook-Shepherd interview. (Pöcking, 4 August 1999)

⁹ Brook-Shepherd, pp. 110–111

On May 20, the king and his entourage moved into a spacious residence in the canton of Vaud, built in 1861 by Napoleon Bonaparte's brother. Together with the staff, the number of residents in the building was 50.¹ The garden of the villa was in direct contact with the lake, which was a great pleasure for the children. Otto von Habsburg, who was asked several times about this period, recalled 80 years later: "The summer in Prangins was very beautiful. We were gardening and fishing a lot. It was especially unforgettable for me because I started fishing there."² He also remembered that the villa was surrounded by a huge park where they could play to their liking, and that from the window of the residence they could see the snow-capped peak of Mont Blanc. Otto recalled that his parents had many visitors around this time, but most of all he recalled the memories of his uncles, and the presence of his grandmother, Archduchess Maria Josepha of Saxony.³

The Habsburg children lived quite secluded lives; being privately educated, they did not attend Swiss schools. Otto later confirmed this when interviewed by Gábor Hanák and Péter Bokor.⁴ Count Miklós Esterházy, Crescence Marie Markgräfin von Pallavicini and Charles IV taught him Hungarian.⁵ At the suggestion of the Primate of Esztergom János Csernoch, in 1921 Father Pál Zsamboky became the Hungarian teacher of the Crown Prince. The family lived according to a strict agenda and the firstborn was brought up with particular discipline. It was a lifelong experience for Otto that he could walk with his father for an hour every morning during this period. On these occasions, Charles often spoke Hungarian. Otto was introduced to German grammar by a Tyrolean teacher named Dietrich.⁶ The family spent a lot of time together, which was fundamental for the then 7–8-year-old Crown Prince. On March 1, 1921, his seventh sibling, Archduchess Charlotte was born, which gave Queen Zita and the family a special preoccupation.

The children did not notice anything peculiar during these seemingly idyllic months. It was not uncommon for them that their father did not show up at the family table occasionally, so they did not notice his absence either when it happened on Good Friday morning, March 25, 1921. Though it can be read in some texts that Otto was initiated into his parents' plans,⁷ the Crown Prince did not know the reason for his father's absence.⁸ However, it was strange for him that Easter was also celebrated without Charles in the chapel of the Villa Prangins, as the family had spent major holidays rather together.

1 Gilles Simond: "Proscrit, le dernier empereur d'Autriche se réfugie à Prangins" <https://www.24heures.ch/vivre/histoire/proscrit-le-dernier-empereur-autrichien>, accessed: 12 March, 2021

2 Otto von Habsburg Foundation, Otto von Habsburg Collection, HÖAL-1-4-b-Brook-Shepherd interview. (Pöcking, 4 August, 1999) (The documents of the Otto von Habsburg Foundation's scientific and political essays, speeches, interviews, HÖAL-1-4-b-Brook-Shepherd interview.

3 Brook-Shepherd, Gordon: *Habsburg Otto. Elterajz*. Miskolc, Z-Press, 2003, pp 96-97 (hereinafter: Brook-Shepherd)

4 Interview of Péter Bokor and Gábor Hanák with dr. Otto von Habsburg in Frauenberg, April 4, 1998. Hungarian Motion Picture Treasure Foundation (MMMA) 0451_19_HO_980404. The exact time in the recording is 00:49:31

5 How does Charles IV live in Switzerland? Az Est, 1920. október 6.

6 MMMA 0451_19_HO_980404. The exact time in the recording is 00:49:37.

7 Il King Otto, *Nemzetlenség*. Borovickény also writes about this in his memoir: Borovickény Aladár: *A király és kommandyója*. Budapest, Európa Kiadó, 1993, p 128 (hereinafter: Borovickény)

8 The biographers of Otto von Habsburg unanimously write about this: Csoska Emil: *Habsburg Otto. Egy királyi szomszéd története*. München, Uj Európa, 1972, 43 (hereinafter: Csoska); Baier, Stephan – Demmerle, Eva: *The Life of Otto von Habsburg*. Budapest, Europe Publishing, 2003, p 57 (hereinafter: Baier-Demmerle); Brook-Shepherd, pp 103-104

Otto, then eight years old, must have been surprised that on March 30, two Swiss police chiefs made an unexpected visit to the villa and they, the children, were also questioned about their father. The press had already reported Charles's presence in Hungary, but the children were not told the details yet.⁹ Otto may have noticed that in the first days of April, the comings and goings around the residence revived.¹⁰ Queen Zita, as soon as she received the telegram on her husband's failed coup and his return to Switzerland, left the villa early in the morning on April 6, but asked Countess Teréz Korff-Schmising-Kerssenbrock, a Lady of the Court who played an important role in raising her children, to tell those who had stayed home that they would both soon return.

So, on the morning of April 6, Otto hoped to see his parents in Prangins again in a day or two. However, the Royal couple never returned to the villa at Lake Geneva together – the leadership of the canton of Vaud protested against the return of Charles,¹¹ and only Catholic cantons – Fribourg and Lucerne – were willing to accept the Habsburg ruler. As a result, he and Zita, who boarded her husband's train at the Austro-Swiss border station of Buchs, arrived in Lucerne, between the Pilates and Rigi mountains, around one o'clock in the morning on April 7, 1921. They were temporarily housed in the elegant Hotel National, and Charles stayed there under police supervision for more than a month.¹²

9 Csoska, p 43

10 Etich Feigl: *Zita de Habsbourg. Mémoires d'un empire disparu*. Paris, Criterion, 1991, p 317

11 "Vaud n'en veut plus", *La Suisse Libérale*, 2 April, 1921, p 4

12 The Swiss authorities have been thinking only and exclusively of temporary reception from the beginning. DDS, Band 8 (1920–1924). Préf. by Antoine Fleury. Zurich, Chronos Verl., 1988, pp 175-178 (Document 60)

Queen Zita with her children in Prangins

UNFOLDING COLLECTION

Studies, publications

CHARLES IV'S ATTEMPTS TO RETURN TO THE HUNGARIAN THRONE AS SEEN THROUGH THE EYES OF OTTO VON HABSBURG

One hundred years ago Charles IV, the last Hungarian king, twice attempted to return to the throne of Hungary. The first attempt - which was closely monitored by the international public during Easter 1921 - and also the second attempt in October of the same year, have been thoroughly researched by historians.¹ But while scholarly research approaches the events from the perspective of political history, Charles IV's family and children are for the most part only briefly mentioned. However, based on the interviews, speeches and biographies analysing the life of the Crown Prince - found in the collection of the Otto von Habsburg Foundation - it seems interesting to revive the events from a hundred years ago from the perspective of Charles IV's eldest, eight-year-old son.

The family arrived in Switzerland on Monday, March 24, 1919. Having received instructions from the British King, Colonel Edward Lisle Strutt organized the travel of the former ruler of the Austro-Hungarian Monarchy and his relatives to the Swiss Confederation - the first stop of their emigration. Charles IV and his family were initially rejected by Bern in 1918, but were eventually granted asylum under British pressure² as long as "certain conditions" were met. Switzerland obliged the former ruler of the Austro-Hungarian Monarchy to settle in a place far from the Austrian border and not to engage in political activity. He was advised to remain "discreet". At that time, it was not yet required of Charles IV to give prior notice to the authorities when leaving the country. Later, however, after the first unsuccessful coup, this approach changed, and he was obliged to report his intention to travel abroad.

First, the Royal couple and their children spent six weeks at the Wartegg Castle, owned by the Parmafamily, and then rented³ the Villa Prang in the shores of Lake Geneva, far from the Swiss-Austrian border, in accordance with the stipulations of the Swiss government.

1 Adam Magda: A két királypuccs és a kisasztant. *Történelmi Szemle*, 1982, 4, pp 665-713; Ormos Mária: *Soha, amíg élék. Az utolsó koronás Habsburg puccsok története 1921-ben*, Pécs, Baranya M. Kvt., 1990 (Hereinafter: Ormos); Hornyák Árpád: A Szerb-Horvát-Szlovén Királyság és IV. Károly első restaurációs kísérlete. *Századok, 2001, 5, pp 1183-1201*; Gulyás László: Kísérlet IV. Károly és Horthy Miklós 1921 március 27-1-találkozójának rekonstrukciójára. In: *Ujgondolt negyvenes évek. Társadalmi és politikai történeti tanulmányok a Horthy kormányról*. Ed. Péter Miklós. Szeged, Belvedere Menedzsel, 2010, pp 275-282. It should be noted that biographers of Charles IV, Queen Zita, and Otto also wrote about the events.

2 Diplomatic Documents of Switzerland. (Hereinafter: DDS) Band 7/1 (1918-1919). Prép. by Antoine Fleury. Zürich, Chronos Verl., 1979, p 495 (Document No. 250)

3 According to the Hungarian press for 60,000 Swiss francs a year. How does Charles IV live in Switzerland? *Az Est* No.2, 6 October, 1920

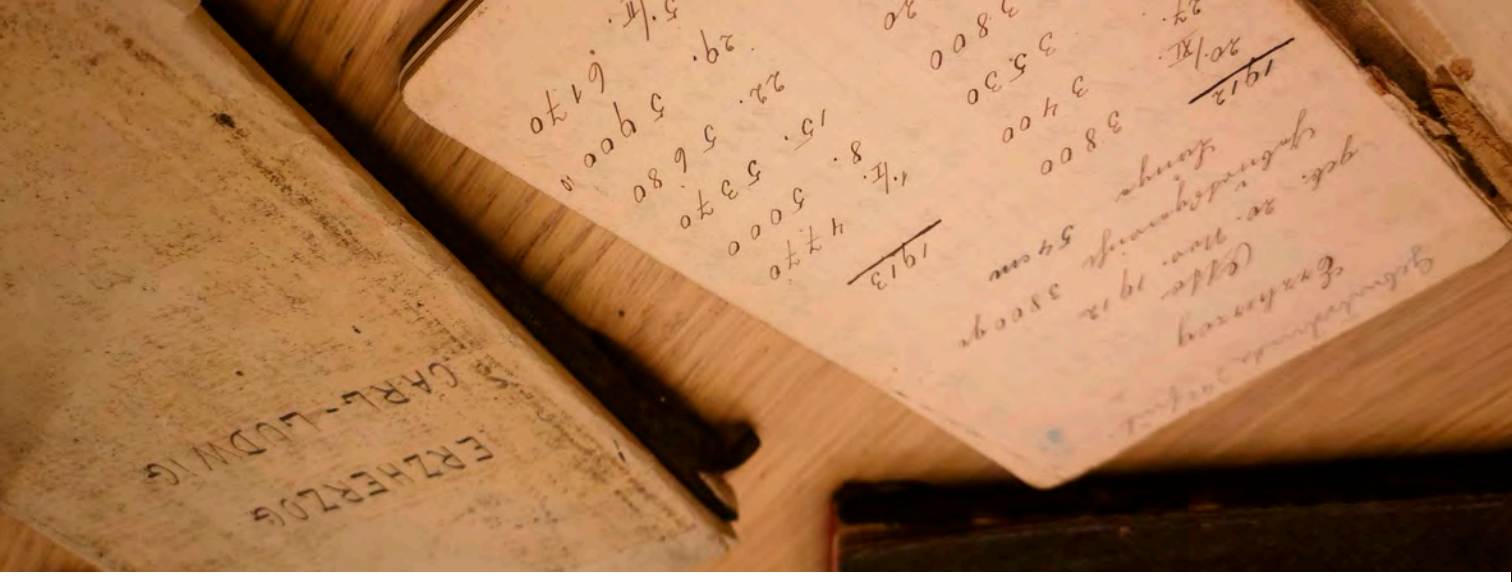
Méndez de Vigo stressed that Otto, as a 'man of culture', promoted a vision of Europe not only as a political-legal construct but also as a Europe built on common intellectual foundations, and it is in this context that it is useful to reflect on how his former colleague would view the current state of Europe. Recalling his conversation with Georg von Habsburg the previous day, the politician said that the former Crown Prince's son had reminded him of his father's optimism, and that he himself saw this mentality as one of the keys to success.

Family, remembrance

ARCHDUCHESS WALBURGA HABSBURG-DOUGLAS visited our Foundation in Budapest in September. The youngest daughter of Otto von Habsburg presented us with a valuable collection of archival material, including diaries. The documents contain handwritten notes kept by Queen Zita's courtiers, giving insight into the details of the family's daily life.

During her visit, the Archduchess was interviewed by Euronews journalist NORA SHENOUDA, and the interview was published as a podcast on the Foundation's website on 23 December. The interview was based on the diaries, authentic accounts of the Habsburg family's daily life. Walburga spoke about her relationship with her father and how she coped with his death. She recalled the role her parents played in the family's life and how she saw herself as her father's political heir. In the interview, Walburga spoke frankly about Otto's personality, about which we know very little, since it is rather his thoughts on politics that have survived in written form.

- Following the Spanish perspective, GERGEJ FEJÉRDY, Deputy Scientific Director of our Foundation, gave a summary of the history of the Otto dinners between the two World Wars, recalling the roots of this tradition, which was interrupted in the forties and revived by us in 2019.
- But more important for him were the meetings and discussions during the International Eucharistic Congress in Barcelona in 1952. It was at this time that the former Crown Prince met Alfredo Sanchez Bella, with whom he soon founded the Centro Europeo de Documentación e Información (CEDI) in Spain, an organisation that promoted and played an important role in preparing for European integration for peace.

- Inigo Méndez De Vigo, a Spanish Christian Democrat politician, introduced by ENIKŐ GYÖRI MEP and former ambassador to Madrid, told the audience that the European Union is not just a set of treaties and institutions, but also the people behind them, who work for European unity. He recalled his youthful memory of meeting Otto von Habsburg in Madrid at the suggestion of a classmate when he was 18. He had no idea at the time that they would later work together on many European issues, and that they would also be fellow group members in the European Parliament. Drawing on his personal experience, he pointed out that the former Crown Prince's unique charisma was the result of an extraordinary combination of his consistent adherence to principles and his ambition. It made him one of the politicians from whom there was much to learn about values-based politics, but also about politics based on dialogue and compromise.

- In his closing speech, Deputy Prime Minister Zsolt Semjén also stressed the importance of a willingness to engage in dialogue and respect for each other, which is essential for the survival of European culture. In his speech, he emphasised that the history of the Austro-Hungarian Empire and the Habsburg dynasty still holds lessons that are worth learning from. Consequently, the history of the Monarchy and the lessons that can be drawn from it should be placed much more at the centre of our thinking, since this period was not only linked to our built heritage but was also decisive for the interpretation of our specific Central European existence. Speaking about Otto von Habsburg's intellectual heritage, he explained that the former Crown Prince, as a Christian democrat statesman in the classical sense, did not think in terms of a homogeneous empire, but of an integration that also recognised individual national sovereignties.

Birthday commemoration

We commemorated our namesake's birthday on 20 November at the Festi Vigadó, precisely 90 years after the first Otto dinner was held there. Our special guests this year were ÍNGO MÉNDEZ DE VIGO, former Spanish minister, and RAMÓN PÉREZ-MAURA, Spanish journalist and historian. Méndez de Vigo had a close relationship with Otto von Habsburg, with whom he collaborated on several issues. Pérez-Maura published a remarkable monograph on the former Crown Prince in 1997.

- In his opening lecture at the banquet, Ramón Pérez-Maura presented two periods of Otto von Habsburg's life in Spain, their wider historical and political context in the light of archived documents he has found in the Royal Palace Archives in Madrid and based on personal encounters with Otto. Pérez-Maura recalled the few years of the former Crown Prince's childhood that the family spent in Madrid and at the Uribarren Palace in Lequeitio, with the support and patronage of the then Spanish monarch Alfonso XIII. He also recalled the period after the Second World War, which for Otto was mainly about working towards European unity, but which also brought interesting developments such as the offer of the Spanish throne to Otto by Francisco Franco.

- Chief Mufti Husein Kavazović also highlighted the importance of inter-faith dialogue by presenting the history of Bosnian Muslims and their specific Muslim cultural heritage. He stressed that cooperation with religious and denominations during the Monarchy was driven by the goal of social integration. This is how Bosnian Muslims were able to play a role in state life and in the common army. Today, this inter-religious dialogue forms the basis of a multicultural and plural society, contributing to political peace in the community. The Council for Interreligious Dialogue seeks to provide a forum for further deepening this discourse, inspired by the visit to Bosnia of Pope Francis, who called for peace, fraternity, and friendship in Sarajevo.

- The leader of the Bosnian Muslim community, and thus the highest representative of an Islamic community present traditionally on the continent for centuries, is himself a person who has stood up to religious radicalism for decades and seeks constructive dialogue with other ethnic groups and communities. (Gergely Pröhle recalled: It was Husein Kavazović who, after the Srebrenica massacre in 1995, which claimed the lives of 8,700 Muslims, called on his followers to show restraint, making a clear distinction between the peaceful Serb population and the radical Chetniks.)

- Chief Rabbi István Darvas also stressed the need for unity, which he saw as a particularly valuable experience in the fight against the "spiritual pollution" that dominates our times. Dialogue, in his view, can be achieved through loving disagreement. Recalling the debate between Rabbi Hillel and Rabbi Shammai, he pointed out that the main characteristic of this willingness to cooperate across differences is that the stronger party does not prove its point by force, but listens to and considers the views of the minority. Only this attitude will be able to bring about the kind of genuine diversity which Otto von Habsburg himself, as a true statesman, stood for.

Interfaith dialogue

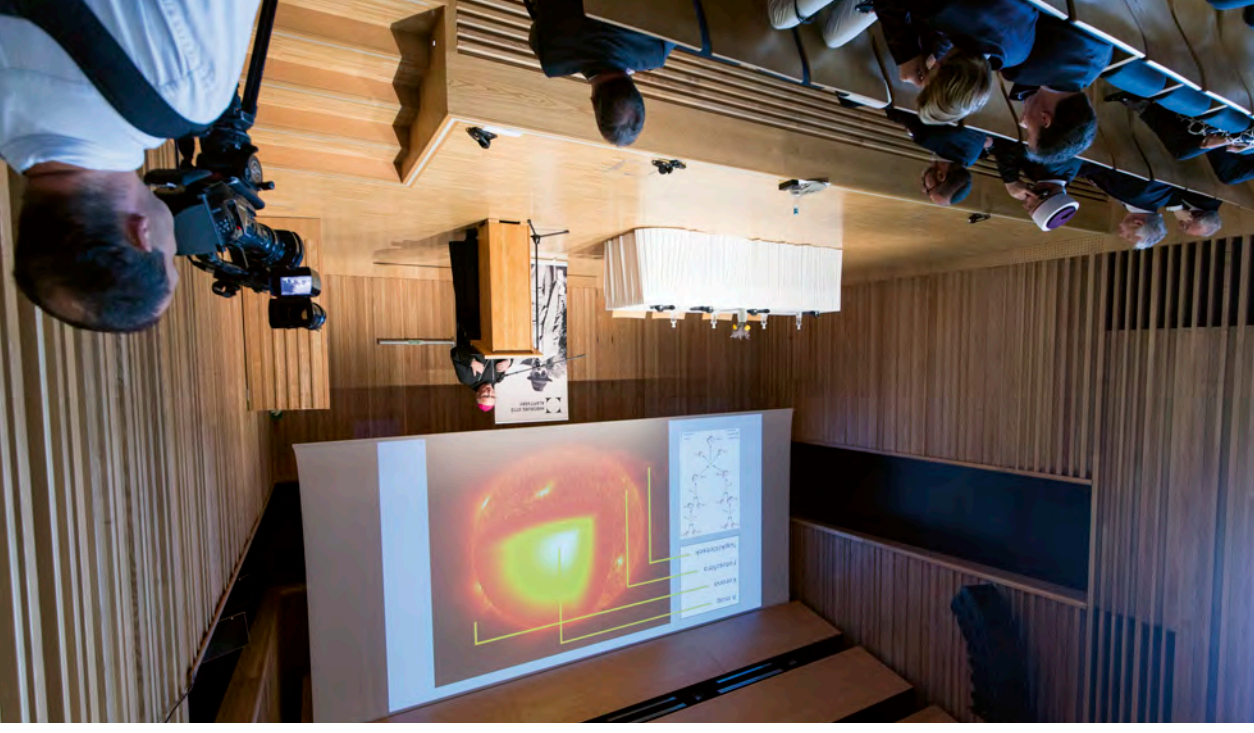
In the second part of our series on the **spiritual foundations of Europe**, we commemorated the 10th anniversary of the death of our namesake on 4 July. The idea for the meeting was inspired by the fact that ten years ago, representatives of the Abrahamic religions of the Austro-Hungarian Empire - Christian, Jewish and Muslim - came together to pay their respects at the funeral of Otto von Habsburg.

The European Christian community was represented by Archbishop CIRILL T. HORTOBÁGYI OSB, the Muslim community by Chief Mufti HUSEIN KAVAZOVIĆ from Bosnia and Herzegovina, and the Jewish community by Chief Rabbi ISTVÁN DARVAS. In addition to members of the Habsburg family, the conference was attended by TAMÁS SULYOK, President of the Constitutional Court, Deputy Prime Minister ZSOLT SEMJÉN, representatives of cross-border and domestic public life, the churches, academia, and the European aristocracy.

- In his introduction, ISTVÁN NAGY, Chairman of the Board of our Foundation, said that the importance of inter-religious and inter-denominational dialogue is certainly one of the lessons that we should learn from the life's work of Otto von Habsburg. In his book *Die Reichsidee* (The Imperial Idea), Otto wrote about the need for the Abrahamic religions to cooperate and listen to each other to maintain moral order in an increasingly materialistic world.

- Although the Zeitgeist, as Archbishop Cirill T. Hortobágyi pointed out in his welcome address, is fostering a spirit of resistance, only cooperation based on mutual respect can guarantee peaceful coexistence. However, peace and social stability cannot derive purely from economic and political interests, but also from initiatives and policies based on values and ideals. The monotheistic religions with their Abrahamic roots, and the networks of relations that they create, can help to develop these, thus contributing to the search for a *modus vivendi* that can help to preserve peace and equilibrium in societies.

Europe, Christianity, ecumenism

In an increasingly secular public life, does Christianity still have room for political manoeuvre? This was the question addressed by the Otto von Habsburg Foundation and the National University of Public Service at their joint online conference in Pannon-halma on 7 June. Speakers at the conference - Cardinal Kurt Koch, President of the Pontifical Council for the Promotion of Christian Unity; KATALIN NOVÁK, Minister for Family Affairs and Vice-President of FIDESZ; JAN PETER BALKENENDE, former Prime Minister of the Netherlands and Mgr MATTHIEU ROUGE, Bishop of Nanterre - explored the **spiritual foundations of Europe** while seeking ecumenical answers that transcend inter-confessional divisions.

Cardinal Kurt Koch stressed that Europe should not be understood primarily in geographical terms. Rather, it should be defined in historical, cultural, and spiritual terms as a unity built on three pillars, as former West German head of state Theodor Heuss once said: the Acropolis in Athens, home to ancient Greek philosophy and the democratic political establishment; the Capitoline in Rome, home of that Roman law which is the basis of both European and canon law; and Calvary in Jerusalem, symbol of God's boundless love for humanity. Without a clearer spiritual basis, Europe is a continent which, without an identity, can easily become the plaything of outside political and economic powers. It needs not only a single monetary currency, but also a common currency in the spiritual and intellectual sense. To understand what Europe's Christian values are, Cardinal Koch suggested considering the three inextricably linked principles of divine authority (divinity), humanity and social values. To find an adequate response to this, he argued that Christians must also recognise their complicity in the processes that have led to the current state of religion in the Western world.

Jan Peter Balkenende's lecture explored the moral foundations of European cooperation and integration from a distinctively Dutch Protestant perspective. In his historical overview, the former prime minister referred to the recent book by Dutch publicist Caroline de Gruyter (*Beter wordt het niet. Een reis door de Europese Unie en het Habsburgse Rijk*. Amsterdam, De Geus, 2021), he also spoke about the Habsburg resistance to revolutionary ideas. He recalled the Calvinist-based political movement of Abraham Kuyper at the end of the 19th century and his speech at the Christian Social Congress in Amsterdam in 1891, which, alongside the better-known encyclical *Rerum Novarum*, was an important document of contemporary Christian social teaching. In his speech, the former Dutch prime minister also spoke about how historical experience can help in managing the Union's crises.

He pointed to three possible ways forward. The first would be further disintegration along the lines of Brexit; the second would be a continuation of the crisis management of the past - as Caroline de Gruyter's writes in her book: the policy of *'fortwursteln'*; the third, and one he would support, would be the development of a Europe based on shared values, which would not only help to overcome the fault lines, but would also inspire societies. In crises, Christianity and ecumenical openness can serve as a compass. However, this would require a more ambitious representation of values, he noted.

Minister Katalin Novák focused her speech on the community-building power of Christianity. She stressed that the 2011 Hungarian Constitution is significant in this respect, and was drafted in this spirit. The minister also spoke about the increasing role of churches in Hungary in the field of public services (child protection, care for the elderly, education); the importance of the teaching of theology and ethics, which is part of the public education programme; the recent development of church infrastructure; and the Hungary Helps programme, which provides financial and other support to persecuted Christians. She also underlined that support for Christian-based governance and specific policies in Hungary has been very high in recent times.

Visegrad cooperation

"For 30 years, the member states of the Visegrad Cooperation have been forming an alliance with the aim of helping each other to become part of the Euro-Atlantic integration as soon as possible", said GERGELY PRÖHLE at our conference in May on **the role of the Visegrad Cooperation in shaping the future of Europe**. The Director of our Foundation underlined at the conference that European Judeo-Christian culture connects the East and the West of Europe, even if they do not agree on certain issues today.

Our conference was attended by 130 participants from Poland, France, Germany, the United Kingdom, Spain and Bosnia-Herzegovina, in addition to the national participants.

- Former French Foreign Minister HUBERT VÉDRINE spoke of his conviction that Europe should take V4 cooperation much more seriously. Referring to the debate on immigration, which divides European elites, he stressed the importance of the civilisation aspect, which is more prominent in Central Europe than elsewhere.

- JERZY BUZEK MEP, former Prime Minister of Poland, called for a renewed focus on the open and cooperative foundations of the civil state that originally characterised the Visegrad countries. He sees this as being best achieved through grassroots, civil society solutions.

- JÁNOS MARTONYI, former Minister for Foreign Affairs of Hungary, stated that there is a Central European identity, which, however, is not an independent sense of belonging, but a component of European identity. He also stressed that Hungary would not have been able to maintain its national identity, a link which has played a significant role in the development of the country's history.

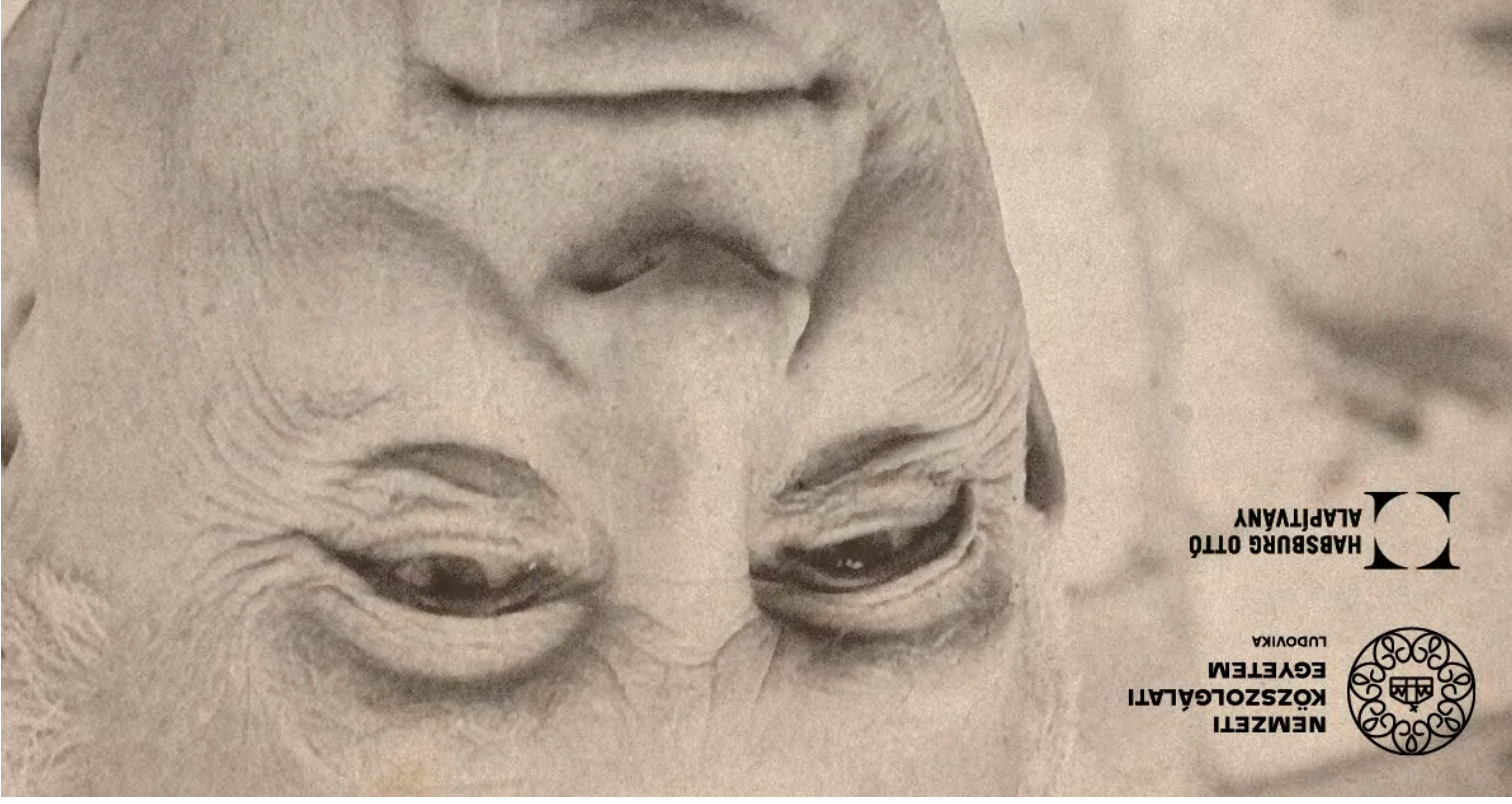
- Asked what the role of young people could be for the future of the V4, Ambassador EDIT SZILÁGINÉ BATORFI, Director of the International Visegrad Fund, said that it was very important to maintain critical and differentiated thinking, and to learn as much as possible about common values, languages, and cultures.

- FERENC HORKAY HÖRCHER first met Lukacs as a young researcher in the 1960s in the context of the planned revival of a party-neutral intellectual circle. Lukacs told one of the organisers about the organisation he had in mind: "I was thinking of Tocqueville Club. That's because Tocqueville was a thinker on the scale of both Plato and Aristotle in the democratic era of world history. And we, not only Hungarians, are in fact only at the beginning of the era of mass democracy." The organisation ultimately failed to materialise, but Lukacs's views on the French thinker are still worth considering today: "Tocqueville believed that a democratic society without neighbourly love and honesty is impossible. Of course, he knew that love could not be forced on anyone. But hatred can in no way be honest. It is characteristic of Tocqueville's Christian outlook that he believed that the greatest vice of the aristocratic age was pride, and that of the democratic age was envy. But there is something else that is not usually talked about. That the cause of hatred is most often a lack of self-confidence."

- MÁTÉ BOTOS (Pázmány Péter Catholic University) said that in Lukacs's view, 1989 marked the end of two eras: the end of communism coincided with the end of the New Age, which spanned the last 500 years.

- Lukacs's reflections on American politics were listed by GERGELY SZILVAY under the title *Churchill out, Churchill in - John Lukacs and the Presidents*.

- Finally, TAMÁS MAGYARICS (Eötvös Loránd University) concluded with a review of democracy and populism in the light of contemporary experience.

USA, Europe, Biden

During his years in the United States, Otto von Habsburg observed, and later followed with keen interest, developments in US domestic politics and transatlantic relations. In 2008, for example, he wrote an article about Joe Biden, the senator who had just been elected vice-president. The paper, which was found in our archives during processing, served as an excellent basis for the online roundtable discussion on **Joe Biden's First Diplomatic Steps - from Europe's Perspective** on 11 February organised by our Foundation in collaboration with the Fondation Prospective et Innovation.

- The conference was moderated by JEAN-PIERRE KAFARIN, former Prime Minister of France and President of the Fondation Prospective et Innovation, with speakers FABIANNE KEHLER, French Member of the European Parliament; TAMÁS MAGYARICS, former Ambassador, university Professor and America expert; and HALL GARDNER, Professor at the American University of Paris.

- The participants focused their reflections on two main subjects: to what extent does President Biden continue the political discourse of his predecessor, and how does he envisage the United States' relationship with Europe? In the search for policy continuity, they concluded that President Biden, breaking with the unilateralism of his predecessor, would certainly be willing to cooperate with both allies and rivals, if US interests so require. However, he also faces an important challenge: the Democratic majority is walking a tightrope, which will make decision-making more difficult. His relationship with Europe has been described by experts as controversial, partly because of the disagreement among EU member states on many issues. At the same time, the handling of the crisis over the coronavirus pandemic suggests that Europe could once again provide the United States with a stronger ally.

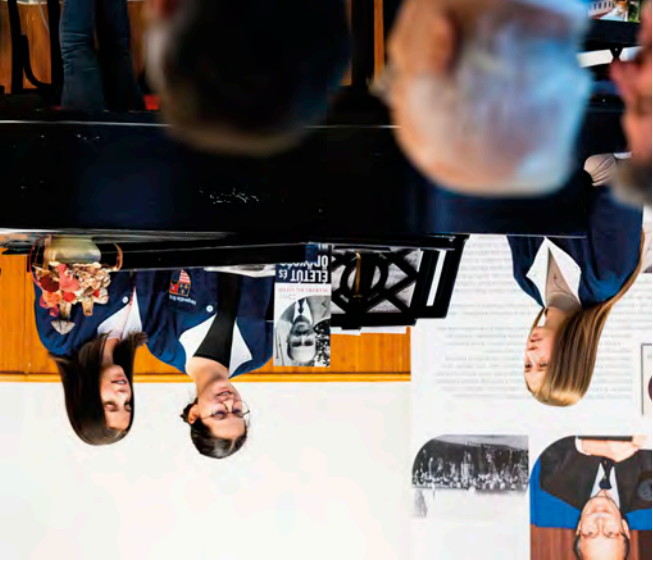
SHARE

Exhibition

This year, our travelling exhibition on the life of Otto von Habsburg was shown in Kőszeg, Szászvár, Mezőberény, Tata and Fehérvárcsurgó. Our aim is to visit all the towns and villages in Hungary where Otto von Habsburg was granted the title of honorary citizen.

Photos: OPSKMM Mezőberény, Tata.hu, FEOL.hu

Conferences

In 2021, the epidemiological situation continued to have a lasting impact on the nature of our events. It is therefore an important achievement that we have found a healthy balance between live and online events and have developed a hybrid system that ensures the most convenient access for all interested parties. The increasing number of foreign experts participating in our events this year is an encouraging development for the Foundation's international networking.

Tocqueville, Lukacs

John Lukacs, an American historian of Hungarian origin, regularly exchanged letters with Otto von Habsburg. Their written exchanges gave rise to the idea for the first joint conference of 2021 titled **Tocqueville, Lukacs, and the State of American Democracy** organized by the Otto von Habsburg Foundation and the Institute for Strategic Studies of the National University of Public Service, held on 29 January 2021, with the participation of American and Hungarian scholars and admirers of the two historians.

- Lukacs was greatly influenced by the French political thinker's *The American Democracy*, and in his book *Democracy and Populism*, published in Hungarian in 2008, he assessed Tocqueville's intellectual legacy while identifying risks to the democratic establishment. He highlighted trends that are influencing events today.

- The more than 200 people who registered for the event were welcomed by ANDRÁS KOLTAY, Rector of the National University of Public Service.

- Professor of History DAVID CONTOSTA recalled the figure of John Lukacs through personal memories. It is thanks to Professor Lukacs that he came to Chestnut Hill College, where he has taught ever since - and where he still holds his former office after Lukacs's departure. Lukacs, who liked to provoke deep debate, was popular with students and faculty alike, Contosta said. (His popularity was also enhanced by the fact that he entertained audiences with his piano playing on public occasions.) According to Contosta, Lukacs did not believe in the idea of constant progress because he considered man to be an inherently sinful being. That is why he described himself as a reactionary, an old-fashioned patriot, a believer in civic values and family, books, and civilised behaviour.

- GÉZA JESZENSZKY historian and former Minister for Foreign Affairs of Hungary, spoke about Lukacs's attachment to Hungarian culture, history, and the Hungarian people.

In 2021, we hosted guests to share the work of our Foundation.

Our guests were:

PASCALÉ ANDRÉANI, Ambassador of France to Hungary;
CHARLES COLOMBE, American political scientist living in Austria;
DEUTSCH TAMÁS, Member of the European Parliament;
HABSBURG-LOTHARINGAI KAROLY;
WALBURGA HABSBURG-DOUGLAS;

DR. JOHANNES HAINDL, Ambassador of Germany to Hungary;
HILLER ISTVÁN, historian, politician, Vice-President of the Hungarian Parliament;
L. SIMON LÁSZLÓ, Director General of the Hungarian National Museum;
JEAN-THOMAS LESUEUR, Director of the Institut Thomas More (Paris);
RAMÓN PÉREZ-MAURA, Spanish historian;

Professor ALEXANDER PACHTA-REYHOFEN, Chancellor of the Order of the Golden Fleece;
BERND POSSELT, politician, President of Paneuropa-Union Deutschland;
ANNETTE SCHAVAN, German Christian Democrat politician, former Labour Minister;
MARTIN SCHLAG, Professor at the University of St. Thomas (Minnesota);
KARL FRIEDRICH FREIHERR VON SOLBMACHER, former secretary to Otto von Habsburg;
FERDINAND TRAUTTMANSDORFF, diplomat, former Austrian Ambassador to Prague;
students at the Institute of History at Pázmány Péter Catholic University.

Research to support the processing work continued, mainly among **national public collections**. We contacted several institutions, occasionally requesting copies of documents relating to Otto von Habsburg.

- The National Archives of Hungary provided the Foundation with copies of documents of the Ministry of the Interior from 1918 to 1945.
- We corresponded with the Sisters of Social Service about the heritage of ERZSÉBET BOKOR, a former Habsburg governess and the Foundation also received copies of documents from the Kállay Collection in Nyíregyháza, from correspondence between Otto von Habsburg and the Kállay family.

- We also looked through the legacy of ELEMÉR UJPEÉTERY, a former diplomat from Lisbon (Hungarian Geographical Museum, Erd), and collected copies of materials relevant to us.

- We enriched our photograph collection partly from the Hungarian Historical Gallery of the Hungarian National Museum and partly from the collection of the Hungarian Museum of Trade and Tourism.

With a view to the professional processing of Otto von Habsburg's legacy and its professional dissemination, the staff of the collections area have continued to place great emphasis on the extensive networking with archivists, librarians, and museums in 2021.

- Three of our staff members participated in this year's annual meeting of the ASSOCIATION OF HUNGARIAN ARCHIVISTS in Sopron, where they had the opportunity to exchange professional ideas with prominent representatives of the Hungarian and international archival field, which is also useful for our collections.

- DR. ZSUSZSANNA BAKONYI, a staff member of the Old Printed Documents Department of the National Széchényi Library, helped us to survey the 16th–18th century publications in the Collection.

Cooperation

József Károlyi Foundation – Fehérvárcsurgó

Remembering Szabolcs Vajay on his 100th birthday

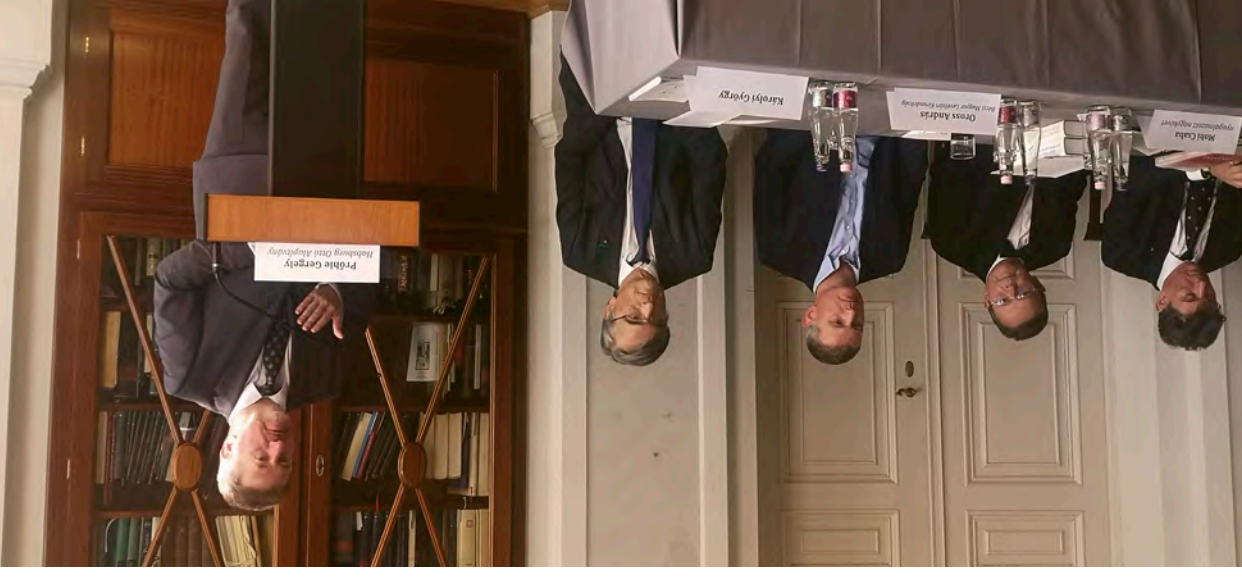
Otto von Habsburg was in correspondence with and met SZABOLCS VAJAY on several occasions. On the centenary of the birth of the former historian-genealogist, heraldist, diplomat and Johannite knight, we co-organised a professional conference at the Károlyi Castle in Fehérvárcsurgó.

The Vajay Archives and Library are preserved in Fehérvárcsurgó and the JÓZSEF KÁROLYI FOUNDATION also manages the legacy of several former Hungarian émigrés (FERENC FEJTŐ, TAMÁS SCHREIBER, MIKLÓS FRANK, AURÉL KOLNAI).

- The conference touched on similar professional issues of collection management.
- ANDRÁS OROSS, Delegate of the Archives of Hungary in Vienna, spoke about the Habsburg family legacy in the State Archives of Vienna and the methods of its exploration.

- KRISZTINA VAJAY, the scholar's daughter, participated in the conference. Speakers included two of our curators, GYÖRGY KÁROLYI and ADÁM LELBACH, together with former ambassador CSABA MOHAI.

- A series of eulogies and personal reminiscences about Szabolcs Vajay and his life's work concluded with a service in the chapel of the castle.

- RICHARD PLACHT'S double-sided bronze plaque of the coronation of Charles IV as King of Hungary, made in the imperial city. The obverse bears the inscription "IV. K." monogram and a portrait of the monarch, while on the reverse is a crowned Hungarian coat of arms held by angels, surrounded by three rows of coats of arms of the Hungarian counties and of Fiume and Budapest.
- A circular, coloured badge on a mother-of-pearl background, with a childhood portrait of Otto in the centre and the circular inscription KRONPRINZ FRANZ JOSEF OTTO, below which the maker has depicted the symbol of the Red Cross with an ear of wheat.

- A statue of Emperor and King Charles IV, his wife Queen Zita and Otto von Habsburg. The former buyer of the work of the sculptor SÁNDOR SOMOGYI and the goldsmith FERENC KISS supported military aid during the First World War.
- In one of the Foundation's upstairs rooms in Szentkirályi Street, we have set up two illuminated display cases to provide a fitting place for the relics we keep to be shown to visitors. In the same workshop, on the bookshelf, we have placed the Otto bust we bought last year. This small statue was displayed at the event on 20 November 2021. (We would like to thank KLAUDIA PALÁNKI and BALÁZS KÁPI for their help in enriching the collection.)

PASTE

Enriching the collection

Over the past year, we have been pleased to see an increasing interest and trust in our activities, with more and more people entrusting us with **objects, memorabilia and documents** relating to Otto von Habsburg.

We are particularly grateful to the members of the Habsburg family who, through their visits, their attention to the Foundation's activities and their donations to the collection, have contributed to enriching our understanding of the former Crown Prince. Ongoing collaboration with family members will ensure the dynamic development of the collection in the future.

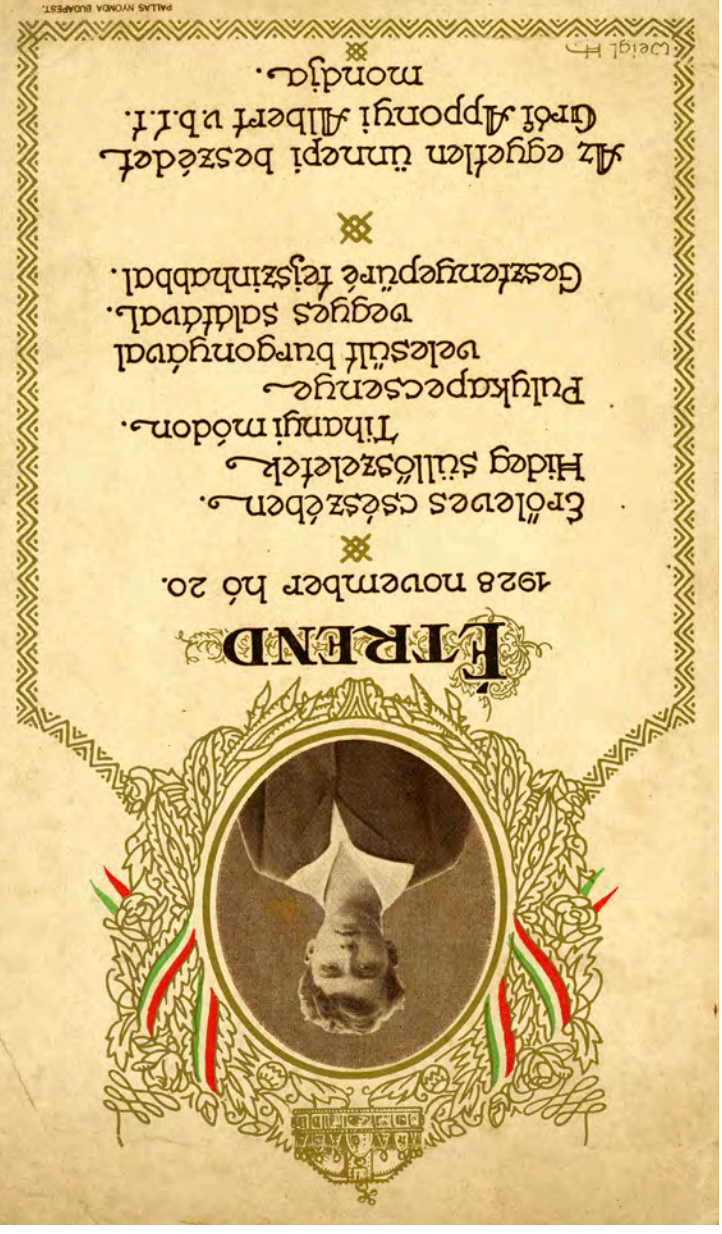
- Archduchess Habsburg-Douglas Walburga has given the Foundation some half a hundred booklets of handwritten diaries and notes from her immediate family, dating from 1914 to 1973. Because of the state of the documents, it was decided to digitise them immediately. The work was carried out with the help of the Archives of the Archabbey of Pannonhalma, and once it was completed, we began transcribing the documents in German.

In 2021, several important **materials** related to Otto von Habsburg were donated or bequeathed to our collection. Letters and books from the heritage of Vilmos Gelsey, letters, cassettes, and newspaper articles from the legacy of György Haas, various objects from Karl von Habsburg-Lotthringen, books, and archival documents from the legacy of Kinga von Habsburg-Lotthringen, and pictures from the heritage of Pál Kósa.

We have also been able to add to our collection through acquisitions. In 2021, we acquired a badge, a propaganda badge, a print, a commemorative medal, photographs, a plate and two coining devices. Here is a list of these, though with no claim to completeness:

- Menu card from the 1928 Otto dinner.

Many audio cassettes and other **audio material** (153 items in total) have been reviewed and sorted. Nearly 72 hours of audio have been digitised in lossless (FLAC) and compressed (MP3) formats.

- In preparation for the 100th anniversary of the death of King Charles IV, we transcribed, for example, an interview with Countess Marie-Therese Korff Schmising-Kerssenbrock (governess of Otto von Habsburg and his brothers and sisters) in 1970, recorded in German. The full text has been published in Hungarian and German on our website.

PHOTOGRAPHIC AND AUDIOVISUAL ARCHIVES

- The processing and cataloguing of the **Photographic Collection** continued this year with material from the years 1918–1959.
- Over the year, some 4500 photographs were sorted and 2800 digitised.
- In total, we now have 13,000 images in our collection, including some extraordinary historical rarities that cannot be found elsewhere.

We have continued to build and expand the **bibliographies** summarising the works of Otto von Habsburg and the literature on him. We continued to map and collect writings by and about him published in Hungarian. In the process, we have identified more than 30 articles published in Hungarian-language journals and newspapers. Some of them have been digitised to make them as widely available as possible for future researchers. More than 1,000 documents from the Arcanum database, 450 from the Hungaricana database and approximately 900 from the National Széchenyi Library - a total of around 2,500 Hungarian-language documents or their bibliographic data - have been added to our database.

- We started to record the data of the book material in the Quito system. During the year, bibliographic records were entered, mainly of historical books, but also of other subjects (about 850 items) for sampling purposes.
- In addition to the valuable old-edition books of our namesake (171 volumes), volumes from new bequests to the Foundation were also recorded.

In 2021 we continued to process **the book collection** of the Otto von Habsburg Foundation.

LIBRARY

- The processing of the material formerly known as *Country Reports*, now catalogued as *News Agency Papers (1952–2006)*, has begun, which contains Otto von Habsburg's analyses in English and French. A total of around 10,000 pages, including front pages, have been digitised and are being uploaded to Quito. This part of the collection will be made available as soon as the Research Policy enters into force.
- Other items in the collection include an index of the analyses written between 1963 and 1994, divided into separate geographical units by Otto von Habsburg.
- A detailed index of the correspondence between Otto von Habsburg and KENNETH DE COURCY, Confidant of the British Royal Household and Editor of the *Intelligence Digest*, directly related to the news agency material, is in preparation.

Country reports

- fits the conditions of the Hungarian public collection system, while adapting to the particularities of this specific collection;
 - primarily encourages digital access, but in exceptional cases it also allows access to the original paper sources;
 - provides the widest possible access for prospective Hungarian and foreign researchers, with the proviso that access to certain parts of the collection will be granted only in agreement with the persons or family members concerned.
- In the spirit of the above, our *Research Policy* will soon be supplemented by an anonymous, lending and copying policy.

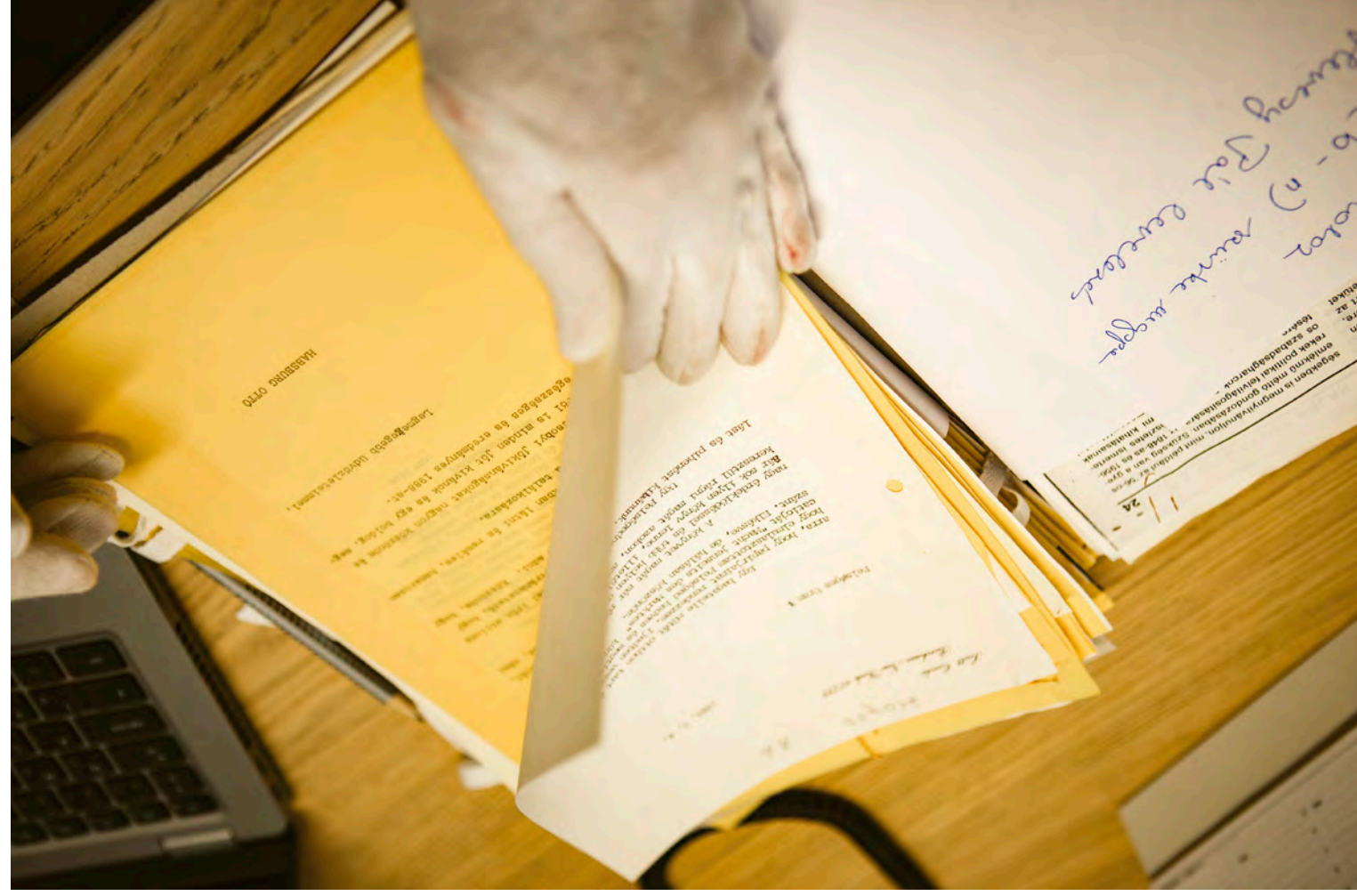
Archives – Exploration and cataloguing

Taking advantage of the quieter periods during the events of the past year, marked by the COVID-19 pandemic, we **processed** - either partially or fully - a significant number of collection items in 2021.

We also uploaded some of the completed material to **Quito** (a platform for the integrated management of the material of various national collections) - initially for internal use only.

Documents

- The list of Otto von Habsburg's **Hungarian correspondents** between 1988 and 2011 has been completed. We have identified a significant number of the people on the impressive list of more than 6000 (!) names (the list was compiled by a check-listing process of some 16,000 pages of documents).
- We have also started to process the correspondence that Otto von Habsburg had with a wide variety of **individuals and organisations**. Among his correspondents we find many well-known Hungarian political émigrés from the period following the Second World War, such as BÉLA VARGA, TIBOR ECKHARDT or GYÖRGY BAKÁCH-BESSNYÉY. (So far, we have looked through the material from 1953–1962 – 14 boxes, about 14,000 pages in total – and prepared a mid-level index of its arrangement.)
- We have begun sorting the archival material previously stored in 46 containers under the name of '**private family correspondence**'. We have identified the subjects of the documents contained and started cataloguing each item. We have sorted out specific parts of the collection, such as the 600 pages of correspondence between Otto von Habsburg and his brother Rudolf von Habsburg between 1968 and 1978.
- Most of the **miscellaneous documents** relating to the history of the Habsburg family have also been sorted. Documents covering a period of more than 150 years, from 1839 to 2004 (11,000 pages in total) have been grouped into 44 different items. For example, a detailed list was made of the 300-page file on the wedding of Otto von Habsburg and Archduchess Regina.

The collection – Principles and practice

The collection is the foundation and defining element of our whole operation.

Everything we do to preserve the intellectual heritage of Otto von Habsburg can only be based on a thorough scientific exploration, and thus on comprehensive knowledge of his life's work.

Managing this **legacy** is an ongoing challenge for our Foundation. In 2021, we made significant progress in the processing of both written and material heritage. We frequently discovered new treasures and rarities. The documents that have come to light are not only important as historical sources: they are also extremely valuable for our national memory.

With progress in systematisation and through cooperation, the Otto von Habsburg Foundation has now become a useful member and an integral part of the Hungarian public collection system. Indications of this include the following:

- we are increasingly active and visible in professional and public spheres, as well as online;
- there has been a welcome growth in interest in our activities, both at home and abroad;
- we are being approached by more and more people who donate documents and objects related to Otto von Habsburg to enrich our collection.

In 2021, the main pillar and most important task of our collection management work continued to be **processing**. In this area, there has been a clear change of scale: we have been able to process almost three times as many items as in the previous year.

What was once an untidy past, locked up in boxes and containers, has now been made partially available, and is becoming clearer and more transparent.

- We have been able to specify the content, subject, and year of the documents in the files.
- We have sorted out the duplicates and identified missing documents.
- In the light of this new knowledge, we have slightly modified our 2020 processing and digitisation plan.

Throughout the year, the *Research Policy* for the collection was drawn up, considering the Hungarian laws in force and the national public collection models. This document defines precisely who is permitted to study the archival and library material managed by the Foundation, under what conditions and in what way. Our collection will be open to anyone who comes to us with a research request concerning Otto von Habsburg, once the documents guaranteeing its operation have been completed and the material we hold has been properly organised.

Introduction

"Posterity's image of previous centuries never remains constant but is subject to almost incessant change. Rigidity is only the property of death. The interpretation of the past, which is the basis of our present life, is an essential part of history, and it is quite natural that each generation makes this interpretation from a different point of view."

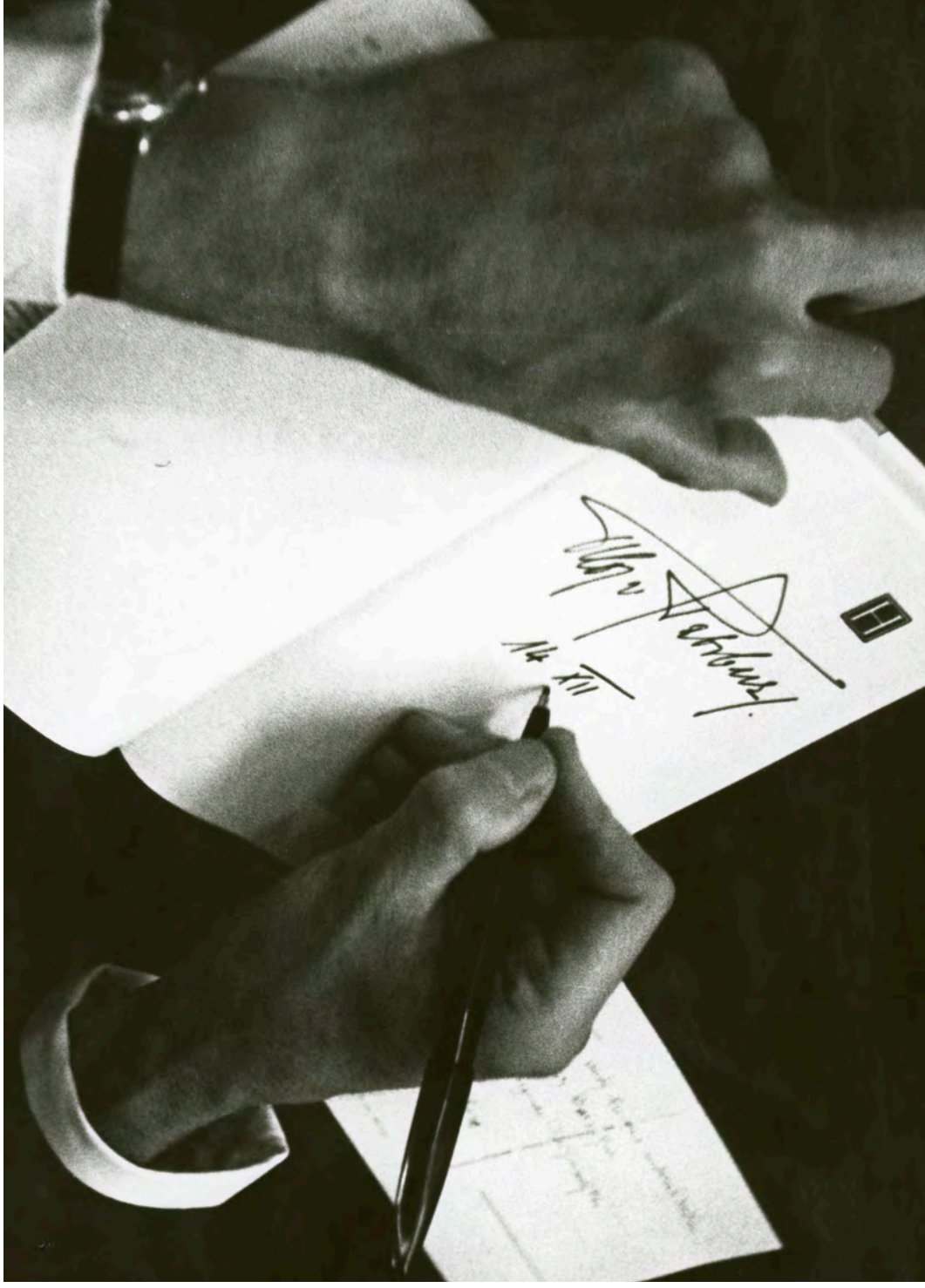
These are the opening thoughts of Otto von Habsburg's monograph on *Charles V. An Emperor of Europe* (Budapest, Európa Könyvtadó, 1994). For the last Hungarian heir to the throne, interpreting the history of his dynasty also meant rethinking Europe's historical conditions, from which he drew important lessons for political action in the 20th and 21st centuries.

The Otto von Habsburg Foundation, with due modesty, has a similar aim: to seek answers to the great questions of contemporary Europe by studying the legacy of its namesake and interpreting his writings and ideas. This activity can only be successful if the documents are processed with the utmost philological precision, which is ensured by our excellent staff. It is equally important, however, to find additional sources in the Hungarian public collection system and in international academic and political life, and to gather new impetus for a modern interpretation of Otto von Habsburg's life's work.

The year 2021 was rich in events, in connection with which the documents and books in our collection provided valuable input for understanding more distant connections. Whether it was an analysis of the spiritual and religious roots of Europe, an examination of Western European reflections on Central European cooperation, or the transatlantic relationship, it has become clear that Otto von Habsburg is not just a reason for holding these meetings, but that his ideas are indeed relevant and useful today. With growing East-West tensions, we have seen that the ideas of our namesake, put on paper during the Cold War, are unfortunately becoming relevant again.

In this publication, we aim to summarise the substance of what was said at the meetings we organised. What is new is that some of our articles - previously only available electronically - are now being published in print, illustrated with spectacular images. We sincerely hope that this will further increase interest in our activities and that it will enable us to interpret together the history of our continent - from the perspective of our generation and our time - in an ever-wider community.

GERGELY PRÖHLE
Director

Foreword

For the second time, the annual report of the Otto von Habsburg Foundation is published, with a similar layout to the first one, but a much larger volume. The response to our previous publication has confirmed the importance of reporting on how we manage the budgetary resources made available to us, but perhaps even more importantly, it is a way of acknowledging the interest in our Foundation's activities - and most crucially of all in the life's work of our namesake. It is noteworthy that, in addition to our domestic audience, we are receiving an increasing number of visits from foreign experts and diplomats, and the number of institutional contacts is also constantly growing.

As the Chairman of the Board, I consider excellent cooperation with the Habsburg family to be essential, and the fact that more and more valuable documents and photographs from Otto von Habsburg's children are arriving in Budapest is visible proof of this. The support provided by the Government of Hungary and the National Assembly, together with the family's attention and active contribution to the enrichment of our collection, make it possible to achieve the goal outlined at the time when the collection was founded: to present the activities and intellectual heritage of the last Crown Prince, and to make available to the public documents of importance for historical research and the development of a modern image of Europe. It will take time to organise and digitise the collection, but in 2021 we created all the conditions to gradually make the legacy of Otto von Habsburg accessible to researchers. I am confident that our annual report will be of interest not only to experts but also to the wider reading audience.

ISTVÁN NAGY
Chairman of the Board

OTTO VON HABSBURG FOUNDATION

ANNUAL REPORT 2021

Publications of the Otto von Habsburg Foundation 4.

Edited by Ferenc Vasbányai
Image editing and design by Szilveszter Dékány
Translated by Zsófia Erdélyi
Published by Gergely Pröhle

Archive photos:

Otto von Habsburg Foundation, Otto von Habsburg Collection,
Photo and Audiovisual Collection, HOAL I-5

Additional photos: Zoltán Szabó, Tamás Totisz, Márton Magyarai

ISSN 2732-3366

ISSN 2939-5453

Printing and binding: Pauker Holding Ltd.

Managing Director: Gábor Vértés

All rights reserved.

Otto von Habsburg Foundation

Address: 1088 Budapest, 51 Szentkirályi Street

Webpage: www.hoal.hu

E-mail: info@habsburgottotalapitvany.hu

Phone: +36 1 522 2050

Our supporters:

2022

OTTO VON HABSBURG FOUNDATION
ANNUAL REPORT
2021